

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

DENİZ KAYATEKİN
2501080575

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. MUSTAFA AKSU

İSTANBUL, 2011

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **ÖZEL HUKUK Anabilim** Dalında ders dönemindeki Eğitim - Öğretim Programını başarı ile tamamlayan **2501080575** numaralı **DENİZ KAYATEKİN'in** hazırladığı "PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ" konulu **YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA-TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **01.08.2011 Pazartesi** günü saat **14.00'de** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin**KABULÜ**.....'ne* **OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.TUFAN ÖĞÜZ	Kabul	
DOÇ.DR.MUSTAFA AKSU	Kabul	
YRD.DOÇ.DR.M.SERKAN ERGÜNE	Daretsiz	
YRD.DOÇ.DR.BİLGEHAN ÇETİNER	Daretsiz	
YRD.DOÇ.DR.İRFAN AKIN	Kabul	

PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

DENİZ KAYATEKİN

ÖZ

Çalışmamızda 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 129., 130., 131. ve 132. maddelerinde düzenlenen "Patentin Hükümsüzlüğü" konusu ele alınmaktadır. Çalışmada Türk mevzuatı yanında İngiliz ve Amerikan Hukukunda yer alan düzenlemeler sınırlı bir şekilde dikkate alınmıştır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmada genel olarak fikri ve sınai mülkiyet kavramı, patent hukuku tarihi ve patent hukukunu düzenleyen uluslar arası sözleşmelere değinilmiş; patent ve patentten doğan hak kavramları incelendikten sonra patent hakkının sona erme şekilleri ve tezin asıl konusu olan patentin hükümsüzlüğü konusu incelenmiştir.

Çalışmada ulaşılan sonuçlar ayrı bir bölümde değerlendirilmiştir.

INVALIDITY OF PATENTS

DENİZ KAYATEKİN

ABSTRACT

In this study, the subject of “Invalidity of Patents” is handled which is regulated in the 129., 130., 131. and 132. articles of the Protection of Patent Rights Decree.

This study consists of five chapters. In the study, intellectual and industrial property, patent law history, international treaties regulating patent law were generally mentioned; then the conceptions of patent and the rights stemming from patent were examined, subsequently expiring situations of patent rights and invalidity of patents which is the main subject of the dissertation were examined.

The conclusions inferred through this study are appraised in a distinct chapter.

ÖNSÖZ

Günümüzde teknolojik gelişmelerin takip edilemeyecek bir hızla ilerlemesi, her gün yaşamı daha da kolaylaştıracak buluşların meydana getirilmesi ve üretim safhalarına geçmeleri bilgiyi oldukça önemli bir hale getirmiştir. Bunun sonucu olarak, bilginin korunması gündeme gelmiş olup fikri mülkiyet haklarının doğumu söz konusu olmuştur. Patent hukukunun temel dinamikleri de bu gereksinimlerden doğmuş olup, buluş sahibine belli bir süre ile sınırlı haklar tanıyarak, hem buluş sahibini ödüllendirmeyi hem de yeni buluşların teşvikini amaçlamaktadır.

Çalışmamızda, patentin yetkili bir mahkeme kararı ile daha önce hiç bahsedilmemiş gibi geçersiz kılınmasını sağlayan "hükümsüzlük" konusu işlenmiş, çeşitli Yargıtay kararları ve doktrindeki görüşler ışığında tartışılmıştır. Türk Hukukundaki kaynaklar tüketilmeye çalışılıp, İngiliz ve Amerikan Hukuku ve Uluslar arası hukuk ile ilgili kaynaklardan da büyük ölçüde istifade edilmiştir.

Tez konusunun seçiminde ve tezin yazımı sırasında bana yardımcı olan, yol gösteren ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Mustafa Aksu'ya teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamı doğumumdan bugüne yanımda olan ve benden hiçbir fedakarlığı esirgemeyen aileme ithaf ediyorum.

KISALTMA CETVELİ

A.e.	: Aynı eser.
a.g.e.	: Adı geçen eser
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
b.	: Bend.
BATİDER	: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
E.	: Esas
EPC	: European Patent Convention (Avrupa Patent Sözleşmesi)
EPO	: European Patent Organization (Avrupa Patent Organizasyonu)
FMR	: Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HD	: Hukuk Dergisi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İÜFHM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

	Mecmuası
K	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
m.	: madde
PatKHK	: Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
PCT	: Patent Cooperation Treaty (Patent İşbirliği Sözleşmesi.
RG	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
TRIPS	: Trade Related Aspects of Intellectual Property (Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi)
vb.	: Ve benzeri.
WIPO	: World Intellectual Property Organization (Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü)
Y.	: Yargıtay
YY.	: Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMA CETVELİ	vi
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNA GENEL BAKIŞ	2
1.1. FİKRİ VE SINAİ MÜLKİYET HUKUKU	2
1.2. FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNUN KAPSAMI	3
1.2.1. Fikir ve Sanat Eserleri	4
1.2.2. Markalar	4
1.2.3. Endüstriyel tasarımlar	4
1.2.4. Coğrafi İşaretler	5
1.2.5. Entegre Devre Topografyaları	5
1.2.6. Patentler	5
1.3. PATENT	6
1.3.1. Kavram	6
1.4. PATENT HUKUKUNUN KONUSU	7
1.4.1. Buluş	8
1.4.1.1.Kavram	8
1.4.2. Buluş Türleri	9
1.4.2.1.Ürün Buluşları	10

1.4.2.2.Usul Buluşları	10
1.5. PATENT HUKUKUNUN AMACI	10
1.6. PATENT HUKUKUNUN TARİHİ GELİŞİMİ	12
1.6.1. İngiliz Hukuku	13
1.6.2. Amerikan Hukuku	14
1.6.3. Türk Hukuku	15
1.7. PATENT HUKUKUNU DÜZENLEYEN ULUSLAR ARASI SÖZLEŞMELER	16
1.7.1. Paris Sözleşmesi	16
1.7.2. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü Kuruluş Sözleşmesi	17
1.7.3. Ticaretle Bağlantılı Fikri Haklar Sözleşmesi (TRIPS)	17
1.7.4. Patent İşbirliği Sözleşmesi (PCT)	18
1.7.5. Strazburg Sözleşmesi	19
1.7.6. Avrupa Patent Sözleşmesi (EPC)	19
II. BÖLÜM: PATENT HAKKI VE PATENTTEN DOĞAN HAK	21
2.1. PATENT HAKKI	21
2.2. PATENTTEN DOĞAN HAK	23
2.2.1. Kavram	23
2.2.2.Hakkın Nitelikleri	23
2.2.2.1.Maddi Varlığı Olmayan Malvarlığı Unsuru Olması	23
2.2.2.2.İnhisari Nitelikte Olması	23
2.2.2.3.Mutlak Hak Olması	23
2.2.2.4Süreye Tabi Olması	24
2.2.2.5.Hukuki İşlemlere Konu Olması	24
2.3. PATENTTEN DOĞAN HAKKIN DOĞUMU	25

2.4.	PATENT İSTEYEBİLECEK KİŞİLER	27
2.5.	PATENT İSTEME HAKKININ GASBI	28
2.6.	PATENT VERİLEBİLİRLİK ŞARTLARI	31
2.6.1.	Genel Olarak	31
2.6.2.	Olumsuz Şartlar	32
2.6.3.	Olumlu Şartlar	34
2.6.3.1.	Yenilik	34
2.6.3.2.	Tekniğin Bilinen Durumunun aşılması	37
2.6.3.3.	Sanayiye Uygulanabilirlik	40
III. BÖLÜM: PATENT BAŞVURUSU VE PATENT VERİLME SİSTEMLERİ		41
3.1.	GENEL OLARAK	41
3.2.	ULUSAL PATENT BAŞVURUSU	41
3.2.1.	Türk Patent Enstitüsü	41
3.2.2.	Başvuru Prosedürü	42
3.2.2.1.	Özet	43
3.2.2.2.	Tarifname	44
3.2.2.3.	İstem Veya İstemler	44
3.2.2.4.	Resimler	45
3.3.	PATENT VERİLMESİ SİSTEMLERİ	47
3.3.1.	İncelemesiz Patent Verilmesi Sistemi	46
3.3.2.	İncelenerek Patent Verilmesi Sistemi	49
3.4.	EK PATENTLER	50
3.5.	FAYDALI MODELLER	52

IV. BÖLÜM: PATENTTEN DOĞAN HAKKIN SONA ERMESİ	54
4.1. Koruma Süresinin Sona Ermesi	54
4.2. Patent Hakkından Vazgeçilmesi	54
4.3. Yıllık Ücretlerin Ödenmemesi	55
V. BÖLÜM: PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ	57
5.1. GENEL OLARAK	57
5.2. HÜKÜMSÜZLÜK KAVRAMI	57
5.2.1. Medeni Hukukta Hükümsüzlük Halleri	58
5.2.1.1. Yokluk	58
5.2.1.2. Butlan (Kesin Hükümsüzlük)	58
5.2.1.3. İptal Edilebilirlik	59
5.2.1.4. Noksanlık	59
5.2.2. Patent Hukukunda Hükümsüzlük Kavramı	59
5.3. PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ VE PATENTTEN DOĞAN HAKKIN SONA ERMESİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	60
5.4. PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜNÜ GEREKTİREN HALLER	62
5.4.1. Patent Konusunun Patent Verilebilirlik Şartlarına Sahip Olmaması	62
5.4.2. Buluşun, Buluş Konusunun İlgili Olduğu Teknik Alanda Uzman Olan Bir Kişinin Onu Uygulamaya Koyabilmesini Mümkün Kılacak Yeterlilikte Açık ve Tam Olarak Tanımlanmamış Bulunduğunun İspatı	63
5.4.3. Patent Konusunun Başvuru Kapsamının Dışına Çıkması	64
5.4.4. Patent Bütünlük İlkesi Dolayısıyla Ayrılmış Bulunan Buluşa Ait Olması	65

5.4.5. Patentin Patent İsteme Hakkının Gasbı Yoluyla	
Alınmış Olması	65
5.5. PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ DAVASI	67
5.5.1. Davanın Konusu	67
5.5.2. Davanın Amacı	67
5.5.3. Davanın Niteliği	68
5.5.4. Davanın Tarafları	71
5.5.4.1. Davacı	71
5.5.4.2. Davalı	72
5.5.5. Davanın Süresi	73
5.5.6. Görevli Ve Yetkili Mahkeme	73
5.5.6.1. Görevli Mahkeme	74
5.5.6.2. Yetkili Mahkeme	74
5.5.7. İspat Yüğü	75
5.5.8. Hükmün İlanı	76
5.6. PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ KARARININ SONUÇLARI	77
5.6.1. Hükümsüzlük Kararının Geçmişe Yönelik Etkileri	77
5.6.1.1. İstisnalar	78
5.6.1.1.1. Kesinleşmiş ve Uygulanmış Kararlar	78
5.6.1.1.2. Yapılmış ve Uygulanmış Sözleşmeler	80
5.6.2. Hükümsüzlük Kararının Herkese Karşı Hüküm Doğurması	81
5.6.3. Hükümsüzlük Kararının Ek Patentlere Etkisi	82
5.7. PATENTİN KULLANILMAMASI SEBEBİYLE HÜKÜMSÜZLÜK DAVASI AÇILAMAMASI	82

5.8. İNCELEMESİZ PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ	83
5.9. EPO PATENTİNİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ	84
5.10. FAYDALI MODELİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ	86
SONUÇ	90
BİBLİYOGRAFYA	91

GİRİŞ

İnsanoğlu varoluşunun başlangıcından bu yana, hayatta kalabilmeyi bunu yaparken de sürekli daha iyi yaşam koşullarına ulaşmayı amaçlamıştır. Bu içgüdü'nün neticesinde yeri geldiğinde doğaya karşı mücadele etmiş, yeri geldiğinde doğa şartlarına adapte olmuştur. Yüz binlerce yıldır süregelen bu devran, daha iyi şartlarda yaşamını sürdürebilme arzusunda bulunan bir varlık olan insanın yaşadıklarından, deneyimlerinden yola çıkarak fikri üretimlerde bulunmasına, kısacası üretmesine ve "icat etmesine" sebebiyet vermiştir.

Tekerleğin icadından, transistorların ve insanımsı makinelerin yapılmasına kadar bütün teknolojik ilerlemeler özünde doğaya karşı yapılan bir yarış ve insanın hayatını kolaylaştırarak daha iyi şartlarda varlığını sürdürebilmesini amaçlayan yeniliklerdir. Tarihe baktığımızda, telif hakkı ve ihtira beratı gibi müesseselerin de bu gibi bir ekonomik bir rekabetin sonucu olarak doğduklarını görürüz¹.

Günümüz dünyasında ulaşım ve iletişimin oldukça hızlı ve kapsamlı hale gelmesi, kültürler arası etkileşimler hiç olmadığı kadar yaygınlaşmış ve kolaylaşmıştır. Bunların neticesinde günümüz kültür hayatı insanlık tarihinin diğer çağlarına oranla oldukça yoğun bir hal almış, kültür, belli bir zümreye veyahut sınıfa ait olmaktansa toplumların en doğal ve yaygın ihtiyacı haline gelmiştir². Kültür, yaratıcılık kavramının doğal bir sonucu olduğuna göre, insanoğlu böyle bir yaratıcı gücün varlığına her zaman ihtiyaç duyacaktır, bu sebeptendir ki yaratıcı emek, kendisinden vazgeçilemeyecek sosyal bir değeri meydana getirir³.

Yine günümüz dünyasında bilgi, hiç olmadığı kadar önemli hale gelmiş, teknolojik gelişmelerin ve ilerlemenin temel sermayesi olmuştur. Bu sebeple insanlığın ilerlemesinin ve teknolojik gelişmelere zemin hazırlayan bilgi ve fikirlerin korunma ihtiyacı doğmuştur.

¹ Ernst Hirsch, **Fikri ve Sınai Haklar**, Ankara, Ar Basımevi, 1948, s. 56. (Fikri ve Sınai Haklar)

² Nuşin Ayiter, **Hukukta Fikir ve San'at Ürünleri**, Ankara, Sevinç, 1972 s. 1. (Fikir ve San'at)

³ A.e. , s. 4.

I. BÖLÜM: FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNA GENEL BAKIŞ

1.1. FİKRİ VE SİNAİ MÜLKİYET HUKUKU

Fikir ürünlerinin hukuk sistemlerince düzenlenmesi ve korunması gereksinimi toplumlarca kabul görmüş ve uygulanmıştır. Bu uygulamalar dünyada bir kültür endüstrisi oluşumuna sebep olmuştur. Ancak belirtmek gerekir ki böyle bir koruma ihtiyacının oluşumu nispeten oldukça yenidir⁴. Bugünün telif ve patent hukuku dalları gayrimaddi malların tarihte korunmasıyla süregelen oluşmuştur⁵. Bilindiği üzere, bugünün fikri mülkiyet hakları, gelişmiş ülkelerin ekonomisinin ve uluslararası ticaretin en önemli etkenlerinden biridir. Dünyada özellikle 1960'lar ve 1970'lerde sonra fikri haklara verilen önem ve anlam değişmeye başlamış, 1990'lı yıllardan sonra ise bu süreç oldukça hızlanmıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri, dünyada gerçekleşen teknolojik ilerlemeler akabinde özellikle Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ortaya çıkan üstünlüğü ve bu devletlerde teknolojik rekabeti korumak için kuvvetli patent yasalarına ihtiyaç duyulmasıdır⁶.

Fikri mülkiyet hakkı, insan zihninin, düşüncesinin ürünü olan gayrimaddi mallar üzerinde tanınmış olan hukuki pozisyon olarak ifade edilebilir. Gayrimaddi mallar Medeni Kanun'un haricinde düzenlenmiş olup, üzerinde cisimlendiği maddi mallardan ayrı bir hukuki varlığa ve ekonomik değere sahip, fikri çaba sonucu meydana gelmiş insan zekası ürünleridir⁷. Bazen "fikri ve sınai mülkiyet" ya da "fikri, sınai ve ticari mülkiyet" terimlerinin de kullanıldığı fikri mülkiyet kavramı İngilizce'de "*intellectual property*", Fransızca'da "*propriété intellectuelle*", Almanca'da ise "*immateriale Güterrecht*" olarak geçer. Bu haklar patentleri, faydalı modelleri, endüstriyel tasarımları, entegre devre topografyalarını, markaları, coğrafi işaretleri, telif haklarını ve bilgisayar programlarını kapsamaktadır. Fikri mülkiyet hukukunun kapsadığı alanı fikri ve sınai

⁴ Duygun Yarsuvat, **Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları**, 2. Baskı, İstanbul, Güryay, 1984, s. 1. " Burada yenilikten kasıt, dünyada fikri mülkiyet korumasının ve bu alanda yasal düzenlemelerin oluşumunun 19. YY.'da şekillenmeye ve yaygınlaşmaya başlamasını kastetmektedir".

⁵ Nuşin Ayiter, **İhtira Hukuku**, Ankara, Sevinç, 1968 s. 8. (İhtira Hukuku)

⁶ Devlet Planlama Teşkilatı, **Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013**, Ankara, 2007, s. 3.

⁷ Bahadır Erdem, **Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk**, 2. Bası, İstanbul, Beta, 2002, s. 10-12.

haklar şeklinde ayırabiliriz⁸. Sınai kelimesinin sözlük anlamı “*Sanayi ile ilgili olan*”⁹ dır. “Sınai mülkiyet” terimi ile sınai alanda faydalanılan patent, marka, endüstriyel tasarım gibi fikri ürünlerin yasal korunma kuralları ifade edilmek istenmiş, deyimın kapsamını ifade etmek ve “fikri haklar” kapsamında farklılığını belirtmek üzere, uygulamada “sınai hak” deyimini giderek yerleşmiştir¹⁰. Elbette ki sınai haklar da fikri bir çabanın ürünüdür ancak bu ürünler fikri mülkiyet hukukunun sanayiye ilgilendiren ve bu alanda uygulanabilen kısmını oluşturur¹¹.

İlk bakışta, sınai hakların hukuki açıdan korunması gerekliliğinin gelişmiş endüstriye sahip ülkeleri ilgilendiren bir sorun olduğu ve hatta gelişmekte olan ülkelerin sınai hakların korunmasında titizlik ve çaba gösterdikleri durumda ekonomilerinin olumsuz etkileneceği dahi düşünülebilir. Çünkü, özellikle üçüncü dünya ülkelerinin endüstrileri taklit üretim ürünlerle ayakta kalmaktadır. Oysa, uzun vadede yeni gelişmelere kendini kapatmış, korsan ve taklit mal üretimi ile ekonomik faaliyetlerini sürdüren bir toplum ekonomisi olumsuz etkilenecek, hatta çökebilecektir¹².

1.2. FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNUN KAPSAMI

“Fikri Mülkiyet” deyimini, çeşitli fikri çaba ürünlerinin taklidini ve ihlalini önlemek amacıyla konulan hukuki düzenlemeleri kapsayan bir şemsiye deyimini ifade eder. 1970’lerden bu yana yaygın biçimde kullanılan bu deyim, daha önceleri sadece telif hakları ve benzerleri için kullanılmaktaydı. Günümüzde ise, sınai mülkiyet hakları olarak anılan markalar, patentler ve endüstriyel anlamda tasarımların korunması hususunda da kullanılmaktadır¹³.

⁸ Ünal Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, 4. Bası, İstanbul, Arıkan, 2005, s. 1 ;

⁹ Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Cilt 2, 9. Bası, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1998, s. 1967.

¹⁰ Akın Beşiroğlu, **Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar**, 3. Bası, İstanbul, Beta, 2004, s. 40.

¹¹ Aynı Yönde, Hirsch, **a.g.e.**, s. 6.

¹² Nevhis Deren-Yıldırım, **Haksız Rekabet Hukuku İle Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku’nda İhtiyati Tedbirler**, 2. Bası, İstanbul, Alkım, 2002, s. 6.

¹³ Robin Jacob/Daniel Alexander/Lindsay Lane, **A Guidebook to Intellectual Property**, 5. Bası, Londra, Sweet&Maxwell, 2004, s. 3.

1.2.1. Fikir ve Sanat Eserleri

5846 sayılı FSEK m. 1/B, fikir ve sanat eserini (kısaca eser), “*eser sahibinin hususiyetini taşıyan, ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar ve sinema eserleri türlerinden birisi içine giren her nevi fikir ve sanat mahsulü*” olarak tanımlamıştır.

Bir fikir ve sanat eserinin FSEK anlamında eser olarak kabul edilip korunabilmesi için; sahibinin hususiyetini taşıması, sahibinin hususiyetini yansıtacak düzeyde şekillenmiş olması, FSEK’te öngörülen eser türlerinden birine dahil olması ve fikri bir çabanın ürünü olması gerekir¹⁴.

1.2.2. Markalar

556 Sayılı KHK ile düzenlenmiştir. Genel olarak, ticari işletmelerin ürettikleri mallar veya sundukları hizmetlerin diğerlerinden ayrılmasını sağlamak amacıyla kullandıkları işaretleri ifade eder¹⁵.

Patent ve faydalı model ile tasarım hakları ayrı bir tip oluştururken, marka hakkı ise diğer bir ayrı tip olarak görülmektedir. Tescilli veya tescilsiz olarak patent, faydalı model ve tasarımlar uygulanarak ürünler meydana getirilir ancak marka ise, belirli bir tacir ile mal veya hizmet arasındaki bağlantıyı göstermek için ve esas olarak garanti fonksiyonlu olarak mal veya hizmetlere uygulanmaktadır¹⁶.

1.2.3. Endüstriyel Tasarımlar

554 Sayılı KHK ile düzenlenen endüstriyel tasarımlar, temel olarak nesnelerin şekilleri ve dekorasyonları üzerindeki görünümlerdir. Hukuki açıdan bir ürünün tamamının veya bir parçasının çizgi şekil, renk, biçim, doku, malzemenin esnekliği

¹⁴ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 97.

¹⁵ Arslan Kaya, **Marka Hukuku**, İstanbul, Arkan, s. 5.

¹⁶ Ömer Camcı, **Haksız Rekabet Davaları 2**, İstanbul, 2002, s. 8.

ve/veya süsleme gibi insana ait duyular ile algılanabilen çeşitli unsur ya da özelliklerinin meydana getirdiği görünüm şekli olarak da tanımlanmıştır¹⁷.

1.2.4.Coğrafi İşaretler

Coğrafi işaret, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibariyle kökeninin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir. İlgili kategori içine doğal ürünler, tarım, maden ve el sanatları ürünleri ile sanayi ürünleri gibi ticarete konu olabilecek ürünler girer. Ancak, ürün kategorisine girmeyen hizmetler coğrafi işaret olarak tescil edilemez¹⁸. Coğrafi işaretler 555 Sayılı KHK ile düzenlenmiştir.

1.2.5.Entegre Devre Topografyaları

Entegre devre, fikri mülkiyet hukuku anlamında ve bu hukukun konularından birini oluşturan bir üründür. İlgili ürün, bir açıdan bakıldığında bir buluş, başka bir açıdan bakıldığında ise bir tasarım sonucu meydana gelen fikri ve yaratıcı çaba sonucu oluşturulan soyut bir üründür¹⁹. 5147 sayılı Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun ile korunur.

1.2.6.Patentler

27/06/1995 tarihli, 22326 sayılı RG'de yayımlanan 24.06.1995 tarihli, 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile korunmaktadır. Çalışmamızın konusunu oluşturan patentlerin tanımı, doğuşu, ve tarihine ileriki bölümlerde değinilecektir.

¹⁷ Cahit Suluk, **Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku:Tasarımlar**, C..III, Ankara, Seçkin, 2008; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 67.

¹⁸ Sami Karahan/Cahit Suluk/Tahir Saraç/Temel Nal, **Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları**, Ankara, Seçkin, 2007 s. 247.

¹⁹ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 717-718.

1.3. PATENT

1.3.1.Kavram

Patent,

- 1- Bir buluşun veya o buluşu uygulama alanında kullanma hakkının bir kimseye ait olduğunu gösteren belge,
- 2- Uyrukluk belgesi,
- 3- Gemilere ayrıldıkları limanın sağlık durumu için verilen belge,
- 4- Bir durum veya işi yalnızca kendi yetkisi altında görme (mecazi anlamda)

anlamlarına gelir²⁰. Çalışmamızdaki patent kavramını en iyi şekilde karşılayan sözlük anlamı, ilk maddede bahsedilen “buluşun uygulama alanında kullanma hakkının bir kimseye ait olduğu” hususudur. Zira bu maddede patent kavramının belkemiği sayılabilecek “buluş”, “kullanma hakkı” ve “belge” kavramlarından bahsedilmiştir. Latince’de ise patent kelimesi “*pattere*” ifadesi ile, “açık, mühür ile kapatılmamış” anlamına gelir. İngiltere’de, daha önceleri “*letter(s) patent*” (*litterae patentes*), yani “açık, mühürle kapatılmamış mektup, berat” anlamında kullanılmıştır. 1879 tarihli “İhtira Beratı Kanunu’nun” adında geçen Berat kelimesi de “*letter(s) patent*”i karşılar²¹.

Doktrinde patent sözcüğüne yüklenen anlamlara baktığımızda;

“Patent, hem buluş üzerindeki inhisari kullanma yetkisi sağlayan mutlak hakkı, hem de bu hakkı ispatlayan belgeyi ifade eder²².”

“Patent, buluş üzerinde belirli bir süreyle mutlak bir kullanma yetkisi veren belgedir²³.”

“Patent, endüstri alanındaki bir buluşun sahibine resmi bir organ tarafından verilen ve bu buluşun belli bir süre sahibinin izni olmaksızın başkaları tarafından kullanılmasını engellemek yetkisi sağlayan belgedir²⁴.”

²⁰ Türk Dil Kurumu, **a.g.e.**, s. 1776-1777.

²¹ Arslan Kaya, “Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar”, **İÜHFİM Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’a Armağan Sayısı**, Sayı 4, İstanbul,1997, s. 173 (Bundan sonra “Patentten Doğan Hak” olarak kısaltılacaktır); Tekinalp, **a.g.e.**, s. 487.

²² Kaya, **a.g.e.**, s. 173.

²³ Erdem, **a.g.e.**, s. 22.

“Patent, buluş sahibine meydana getirdiği buluş faaliyeti sonucunda elde ettiği sonucu sağlar ve bu sayede buluş sahibine yasal bir koruma temin etmiş olur. Fakat bu korumanın da çeşitli aşamaları bulunmaktadır²⁵.”

“Günümüzde, bir buluş üzerindeki tekelci hakların eşanlamlısı ‘patent’ sözcüğü ile ifade edilir, bu kısaltma günlük konuşma dilinde de kabul görmüştür²⁶.”

Doktrindeki tanımlar doğrultusunda patent kavramı; bir ürün ve usulü meydana getiren, teknik bir soruna çözüm getiren buluşa dair, buluş sahibine belirli bir zaman zarfı için bazı mutlak haklar tanıyan, üçüncü kişilerin ilgili buluş hakkında tasarrufta bulunmasını engelleme hakkı veren bir belge şeklinde tanımlanabilir.

1.4. PATENT HUKUKUNUN KONUSU

Patent hukukunun konusuna geçmeden önce, “*ihтира*”, “*berat*”, “*ihтира beratı*” kavramlarının sözlük anlamlarına değinip patentin temelini teşkil eden buluş kavramı üzerinde durmamız gerekir.

“*İhtira*”, yeni bir şey bulma, üretme anlamına gelen Arapça kökenli bir kelimedir²⁷.

“*Berat*”, yine Arapça kökenli olup “*bir buluştan, bir haktan yararlanmak için devletçe verilen belge²⁸*” anlamına gelir.

İhtira beratı ise, “*bilinen araç, gereçlerle ve yaratıcı güçle yeni bir şey bulana, bulunduğu şeyden bir süre yalnız kendisinin yararlanması için devletçe verilen belge²⁹*” anlamını taşır.

²⁴ Feyzan Hayal Şehirali, **Patent Hakkının Korunması**, Ankara, Turhan, 1998, s. 7.

²⁵ Ömer Camcı, **Marka Patent Tasarım ve Haksız Rekabet Davaları**, İstanbul, Kazancı Kitap Ticaret, 1998, s. 92.

²⁶ Jeremy Phillips/Alison Firth, **Introduction to Intellectual Property Law**, 4. Bası, Londra, Butterworths, 2001, s. 33.

²⁷ Türk Dil Kurumu, **a.g.e.**, s. 1054

²⁸ **A.e.**, s. 270.

²⁹ **A.e.**, s. 1054.

1.4.1.Buluş

1.4.1.1.Kavram

Patent hakkının konusunu buluş oluşturur³⁰. Fikir ve sanat eserleri hukukunun temel noktasını "eser" oluştururken, patent hukukunda da buluş" aynı derecede öneme sahiptir³¹. Buluşun kurucu unsuru patent değildir. Patente konu olan buluş patent verilmeden önce de mevcuttur, zira buluş hukuki bir fiil teşkil eder ve bu fiile de hukuk düzenince bir sonuç bağlanmıştır³². Buluş, insanlık tarihi kadar eskidir ve tarihsel gelişim sürecinde, buluşa yönelik çalışmaları destekleyen ve koruyan ülkelerin daha hızlı geliştiği görülmüştür³³. Ancak buluşun tanımı 551 sayılı KHK'da yapılmamıştır. Yine birçok patent kanunu ve uluslararası antlaşmalarca tanımlanmamaktadır³⁴. Buluşun sözlük anlamı;

- 1- İlk defa yeni bir şey yaratma, icat,
- 2- Bilinen bilgilerden yararlanarak daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirme

şeklindedir³⁵.

Hirsch'e göre buluşun herkesçe kabul edilebilecek bir tanımı mevcut değildir. Bu sebeple hazırladığı tasarıda buluşun tanımını yapmaktansa hangi tür buluşlara patent verileceğinin düzenlendiğinin altını çizmektedir³⁶. Doktrindeki diğer görüşlere baktığımızda,

³⁰ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 493.

³¹ Mustafa Aksu, **Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Hukukunda Korunması**, İstanbul, Beta, 2006, s. 164.

³² Ayiter, **İhtira Hukuku**, s. 63.

³³ Talat Canbolat, **İşçi Buluşları**, İstanbul, Beta, 2007, s. 9.

³⁴ Ali Necip Ortan, **İşçi Buluşları Hukuku**, İzmir, 1987, s. 41.

³⁵ Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Cilt 1, 9. Baskı, Ankara, 1998, s. 356.

³⁶ Ernst Hirsch, **Hukuki Bakımdan Fikri Say**, Birinci Cilt, İstanbul, Kenan Basımevi, 1942, s. 114. (Fikri Say)

“Buluş, bir sorunu çözen bir kural, formül, teori yani öğretiler; ekonomik gereksinimler sonucu meydana gelen soruna teknik alana giren ve uygulanabilir bir öğreti ile çözüm getiren fikri bir üründür³⁷.”

“Buluş kavramı, klasik olarak, tekniğin alışagelmış alanlarıyla, yani egemen olunabilen doğa güçlerinin belirli bir plana uygun bir biçimde kullanımı yoluyla bir sorunun çözümüne dair fizik, kimya ve biyoloji gibi uygulamalı bilim alanlarıyla ilişkilendirilerek ele alınmakta ve belirlenmektedir³⁸.”

“Buluş, teknik bir soruna getirilen yeni bir çözümdür³⁹.”

“Buluş, sanayiye uygulanabilen, tekniğin bilinen durumunu aşan öğreti ve usullerdir⁴⁰.”

“En kısa şekilde buluş, bir problemin çözümüne ilişkin teknik kural olarak tanımlanabilir⁴¹.”

“Buluş, teknik bir kural getiren ve yenilik unsuru taşıyan insan zekâsı ürünü fikirdir⁴².”

“Buluş, teknik alandaki bir soruna, uygulanabilir ve tekrarlanabilir nitelikte yeni bir çözüm getiren fikri bir ürün olarak tanımlanabilir⁴³.”

Aslen “buluş” kavramının tanımı yazarlarca farklı şekillerde yapılsa da meselenin özü ve varılan nokta aynıdır. Fikrimizce buluş, insan zihninin yaratıcı kisvesinden doğan ve daha önce meydana getirilmemiş veyahut meydana getirilen bir olguda gerçek ve işe yarar bir yenilik sağlayan teknik olgular bütünüdür.

1.4.2. Buluş Türleri

Buluş türleri ürün ve usül buluşları olmak üzere iki planda incelenmektedir.

³⁷ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 494.

³⁸ Aksu, **a.g.e.**, s. 218.

³⁹ Erdem, **a.g.e.**, s. 21.

⁴⁰ İlhami Güneş, **Uygulamada Sınai Mülkiyet Hakları ve Cezaî Koruma**, İzmir, 2007, s. 75.

⁴¹ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, **a.g.e.**, s. 165.

⁴² Şehirali, **a.g.e.**, s. 6.

⁴³ Canbolat, **a.g.e.**, s. 49.

1.4.2.1. Ürün Buluşları

Ürün buluşlarında, üretilen nesneyi ilgilendiren buluş patent hakkının konusunu oluşturmaktadır, fikren meydana getirilen buluş ürün olarak somutlaşmıştır⁴⁴. Kısaca somut cisimlerin üretilmesine yönelik buluşlardır⁴⁵. Örneğin ameliyatı gerçekleştirmekte kullanılan alet veya edevat ürün buluşuna örnektir. Misal, bir çeşit bistüri, neşter, veyahut mikro motor vb.

1.4.2.2. Usul Buluşları

Maddi bir ürün ya da iş sonucunu meydana getirme amacıyla bir cisim üzerinde icra edilen tesirlere usul patenti verilmektedir⁴⁶. Usul buluşu yeni bir araç ile elde edilebileceği gibi bilinen araçların yeni bir şekilde kullanımı ile de elde edilebilir, ayrıca, bazen usul ve ürün buluşları bir arada da bulunabilir⁴⁷. Ayiter'e göre ise usul buluşları "*Bir mamulün veya durumun meydana getirilmesine, idamesine, yönetilmesine veya ortaya çıkmasına mani olunmasına ilişkin teknik bilgiler*"dir⁴⁸. Yine Ayiter usul buluşlarını imalata ilişkin olan ve imalata ilişkin olmayan şeklinde iki farklı kısım halinde incelemiştir. Yazara göre imalata ilişkin olan usuller katı, sıvı gibi maddelere etki ederek yeni bir madde ortaya çıkmaktadır. İmale ilişkin olmayan usulde objenin esasında bir değişiklik olmamakta, objede istenen durum elde edilememektedir⁴⁹.

1.5. PATENT HUKUKUNUN AMACI

Pazara sunulabilecek nitelikte, yeni, daha kaliteli, ekonomik mal ve hizmetlerin fikri çaba sayesinde üretimi teknolojiyi ifade eder. Günümüzde teknolojik yeniliklerin geliştirildiği ve pazara sunulduğu ekonomik yapı içerisinde hem teşebbüslerin rekabet gücü artar hem de toplumsal refah düzeyi yükselir. Böylece toplumdaki bireylere

⁴⁴ Hamdi Yasaman, *Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku (Fikir ve Sanat Eserleri Endüstriyel Tasarımlar Patentleri ile İlgili Makaleler Hukuki Mütalaalar Bilirkişi Raporları)*, İstanbul, Vedat, 2006, s. 128.

⁴⁵ Ortan, *İşçi Buluşları Hukuku*, s. 54.

⁴⁶ Hirsch, *Fikri ve Sınai Haklar*, s. 87.

⁴⁷ Şaziye Yurtsever, *Patentin Hukuki ve Cezai Korunması İle İlgili Mevzuat*, 2. Bası, Ankara, Adalet, 2005, s. 30.

⁴⁸ Ayiter, *İhtira Hukuku*, s. 44.

⁴⁹ A.e., s. 44.

sunulan daha kaliteli ve ucuz mal ve hizmet seçenekleri artarak toplumun refah düzeyi olumlu etkilenir⁵⁰.

Teknoloji, belli bir aşamaya kadar kişisel bir mal, daha sonra da kamu malı niteliği taşır. Öncelikle, "bilgi" şeklinde ortaya çıkan teknoloji kendisini yaratan kişinin hakimiyeti dahilinde iken, daha sonra topluma sunulmaktadır⁵¹. Yani teknoloji belli bir kişi ya da kişilerin fikirlerinin araştırılması ve geliştirilmesi sonrasında meydana gelen buluşların zamanla halka ve geniş kitlelere yayılması, daha da önemlisi "uygulanması" diyebiliriz. Bu yayılım genişledikçe meydana getirilen buluşlar ve dolayısıyla ortaya çıkan teknoloji, daha başka insanlar ve kitleler tarafından da çalışılabilir ve geliştirilebilecektir. Ancak, meydana getirilen bu buluşların –daha doğrusu buluş sahiplerinin- en azından belli bir süre maddi ve manevi anlamda korunması hususunda "patent hukuku" devreye girmektedir.

Patent Hukuku ve kanunları, yeni buluşların teşviki ve yeni teknolojik bilgilerin kamuya açıklanmasını amaçlar. Bunun karşılığında da patent sahibine, patentle korunan bir ürünü diğer insanların üretmesini, kullanmasını, satmasını ya da ihraç etmesini engelleyen, belli bir süreyle sınırlandırılmış bir hak tanınır⁵². Aslında bir anlamda, patent hakkı buluş sahibine pozitif bir hak tanımaktan ziyade, 3. kişileri patentlenmiş buluş ile ilgili tasarruflardan uzak tutmaya yarayan "negatif" bir hak tanır⁵³. Böylece buluş sahibinin manevi ve ekonomik menfaatlerinin güvence altına alınması sağlanır⁵⁴. Ancak tekrar ifade etmek gerekir ki, patentler, patent sahiplerinin buluşlarını sadece üçüncü şahısların taklit etme ve kullanma gibi fiillerine engel olmak için korunmamaktadır. Patentler bir ülkenin teknolojik seviyesini yükseltmek, o ülkenin ulusal ekonomisine katkıda bulunmak ve geliştirmek için korunmaktadır⁵⁵. PatKHK m. 1'de bu husus açıkça düzenlenmiştir: "*Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin amacı,*

⁵⁰ Ayşe Odman, **Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü**, Ankara, Seçkin, 2002, s. 25.

⁵¹ Şehirali, **a.g.e.**, s. 40-41.

⁵² Graeme B. Dinwoodie/William O. Hennessey/Shira Perlmutter, **International And Comparative Patent Law**, Chicago, LexisNexis, 2002, s. 49. ; David Pressman, **Patent It Yourself**, 13. Bası, San Fransisco, Nolo, 2008, s. 9.

⁵³ Roger E. Schechter/John R. Thomas, **Principles Of Patent Law**, 2. Bası, New York, Thomson West, 2004, s. 4 ; Jacob/Alexander/ Lane, **a.g.e.**, s. 47 ; Alexander I. Poltorak/Paul J. Lerner, **Essentials Of Intellectual Property**, New York, John Wiley&Sons, 2002, s. 2.

⁵⁴ Tekinalp, **a.g.e.** s.489.

⁵⁵ Nevzat Yosmaoğlu, **Dünyada ve Türkiye'de Patentler Know How'lar Markalar**, Ankara, Mis Matbaası, 1978, s. 38.

buluş yapma faaliyetini özendirmek, buluşların sanayiye uygulanması ile teknik, ekonomik ve sosyal ilerlemenin gerçekleştirilmesini sağlamak için buluşlara patent veya faydalı model belgesi vererek korumaktır...”

Patent hukukun ekonomik ve teknolojik gelişmeye katkıda bulunarak toplumun refah seviyesinin yükseltmesi için sadece yeni buluşların meydana getirilmesi yeterli değildir. Aynı zamanda yeni buluşların ticarileşebilmesi yani minimum kaynak kullanarak ticari mal haline getirilmesi gerekir. Bu sayede kaynak kullanımında arzu edilen verimlilik yakalanacaktır. Sonuçta, patent hukukunun iki temel işlevi amacı vardır; birincisi yeni buluşların teşvik edilmesi, ikincisi de etkin kaynak kullanımının sağlanmasıdır⁵⁶.

PatKHK'nın ilk maddesinde patent hukukunun amacına da yer verilmesi fikrimizce yerinde olmuştur. Zira patent hukuku, her ne kadar temelini birey ya da bireylerin gerçekleştirdiği buluşlardan alsada, açıkça görüldüğü üzere “kamu vasfı” da taşır. Bir buluşa usulüne göre patent verildikten sonra, doğal olarak bu patentin korunma süresi dolacak ve halka mal olacaktır. Açıkçası, patentler sadece bireylerin ya da zümrelerin değil devletlerin ve hatta dünya teknoloji ve bilgi birikiminin ilerlemesini sağlar. Örneğin bugün kullandığımız elektronik teknolojiler, askeri teknolojiler, ilaçlardaki gelişmeler bu sayede olur ve insanlığın ilerlemesine zemin hazırlar.

1.6. PATENT HUKUKUNUN TARİHİ GELİŞİMİ

Tarihte, patent hukukunun yapıtaşları sayılabilecek olgular Antik Yunan'a kadar dayanır. Yine, 1421 yılında Floransa'da bahşedilen bir patentin modern patent hukukunun ilk örneği olduğundan bahsedilir⁵⁷. Ancak bugün, Patent Hukukunun dünyadaki ilk örneği 19 Mart 1474 tarihli Venedik Patent Kanunu olarak kabul edilir, zira bu kanunda patent belgesi alabilmek için modern patent hukukuna benzer olarak “yenilik”, “kullanışlılık” ve “pratikte uygulanabilirlik” kıstasları aranmakta ve on yıllık bir patent koruması verilmekteydi.⁵⁸ Patent hukukunun asıl gelişimi sanayileşme süreci ve bu sebeple buluşlara verilen önem ile başlar. Zira Ortaçağ sonlarında sanayileşme

⁵⁶ İ. Yılmaz Aslan, **Rekabet Hukuku**, 3. Bası, Ankara, Ekin, 2005, s. 572.

⁵⁷ Schechter/Thomas, **a.g.e.**, s. 14.

⁵⁸ Dinwoodie/Hennessey/Perlmutter, **a.g.e.**, s. 39 ; Schechter/Thomas **a.g.e.**, s.14.

sürecine girmiş her ülkede buluşların korunması düşüncesi doğmuştur. 15. ve 16. Yüzyıllarda bahsedilen koruma imtiyazlar ile sağlanırken Sanayi Devrimi sonrasında patent sistemleri yaygınlaşmış ve imtiyazların yerini almıştır⁵⁹. Patent hukukunun dünyanın belli başlı hukuk sistemlerindeki tarihi ve düzenlemelerine kısaca değinirsek;

1.6.1. İngiliz Hukuku

İngiliz Hukuku'nda patent korumasının kökleri 16. Yüzyıla dayanır. 16. ve 17. Yüzyılda bazı ödevleri yerine getirme karşılığında Krallık tarafından "*letters patent*" olarak bahsettiğimiz imtiyazlar tanınmaktaydı⁶⁰. Bu imtiyazlar büyük ölçüde tarım ve ticarete dayalı endüstriyel metotlar karşılığı verilmekteydi⁶¹. Daha sonra, 1624 yılında Krallık tarafından çıkartılan "Act Of Monopolies"⁶² yazılı olarak düzenlenmiş bir patent koruması başlar⁶³. Bu yıllarda "patent" kavramı buluştan ziyade ticaret ile ilgili tekeller üzerineydi. Ticari hayatın getirdiği gereksinimler sebebiyle patent kullanımı ve ithali oldukça yaygınlaştı⁶⁴.

Act Of Monopolies' de patent koruması 14 yıl ile sınırlandırılmıştı ve kanuna ve kamu yararına aykırı, ihtiyaç maddelerinin fiyatlarını yükselten, ticareti zorlaştıran patentler verilemiyordu. 1835 yılına kadar yürürlükte kalan ve Amerika Birleşik Devletleri'nde patent hukukunun temellerini oluşturan bu kanununun temel prensipleri, bugün dahi İngiliz Hukukunda geçerliliğini korumaktadır⁶⁵.

⁵⁹ Ali Necip Ortan, "Avrupa Patent Sistemi ve Türk Patent Hukuku", **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1992, s. 139.

⁶⁰ Lionel Bently/Brad Sherman, **Intellectual Property Law**, 2. Bası, Oxford, Oxford Üniversitesi Matbaası, 2004, s. 324.

⁶¹ Jacob/Alexander/Lane, **a.g.e.**, s. 332

⁶² Statute Of Monopolies olarak da adlandırılan bu kanun Türkçe'ye "Tekel Kanunu" veya "Tekelcilik Kanunu" olarak çevrilebilir. (Ayiter, İhtira Hukuku, s. 15.)

⁶³ Martin J. Adelman/Randall R. Rader/John R. Thomas/Harold C. Wagner, **Cases And Materials On Patent Law**, Washington D.C., Thomson-West, 2003, s. 9.

⁶⁴ Arthur R. Miller/Michael H. Davis, **Intellectual Property: Patents, Trademarks And Copyright in A Nutshell**, St. Paul, Minn, West Group, 2000, s. 5.

⁶⁵ Ayiter, **İhtira Hukuku**, s. 15. ; Hirsch, **Fikri ve Sınai Haklar**, s. 33-34.

İlginç olan, İngiliz Patent Hukukunda 1836 yılına kadar, patentlerin geçerliliğini denetleyecek bir üst organ yoktu. Bundan sonra, bir patent başvurusunun kanunun gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığını denetleyen bir Patent Ofisi kuruldu⁶⁶.

1977 tarihli Patents Act ile İngiliz Patent Hukukunu Avrupa Patent Sözleşmesi'ne daha uygun ve kara Avrupa'sındaki ülkelerin ilgili düzenlemelerine daha yakın hale getirmiştir⁶⁷.

1.6.2.Amerikan Hukuku

Amerikan patent hukukunun gelişiminin temelinde 1623 yılında İngiltere'de çıkarılan Act Of Monopolies baz alınır⁶⁸.

Amerika Birleşik Devletleri'nde alınan ilk patent ise Massachusetts Liman Kolonisi Genel Mahkemesi'nce, 1641 yılının Ekim ayında Samuel Winslow adlı vatandaşa, tuz işleme süreci ile alakalı buluşuna karşılık bahşedilmiştir⁶⁹. Daha önceleri daha kolay alınan patent belgesi, zamanla Federal Mahkeme ve Yüksek Mahkeme kararlarıyla giderek zorlaşmıştır. Özellikle buluş kavramının yeterliliği için daha ayrıntılı ve ağır testler öngörülmüştür. Örneğin, 1941'de Yüksek Mahkeme bir kararında, otomobillerde kablosuz sigara çakmağı hakkında "her ne kadar kullanışlı olsa da dahice bir zeka örneği değil"⁷⁰ şeklinde görüş belirtmiştir⁷¹.

Amerika Birleşik Devletleri'nde başvuru sahibi, gerçek ve ilk mucit olduğuna dair açık bir beyanda bulunmalı, hatta dilekçe veren gerçek ve ilk icatçı olduğuna dair yemin de etmelidir⁷².

Amerikan Hukukunda 17 yıl olan patent koruma süresi daha sonra, 1977 Patents Act kanunu ile 20 yıla çıkarıldı. Amerikan Hukukunda ek olarak bitki patentleri⁷³ ve dizayn patentleri⁷⁴ de mevcuttur.⁷⁵ Dizayn patentleri ise 14 yıl korunmaktadır⁷⁶.

⁶⁶ Miller/Davis, **a.g.e.**, s. 9.

⁶⁷ Phillips/Firth, **a.g.e.**, s. 36.

⁶⁸ Miller/Davis, **a.g.e.**, s. 5.

⁶⁹ Dinwoodie/Hennessey/Perlmutter, **a.g.e.**, s. 43.

⁷⁰ "The New Device [a cordless, pop-out cigarette lighter for cars] however useful it may be, must reveal the flash of creative genius."

⁷¹ Adelman s.13.

⁷² Hirsch, **Fikri Say**, s.126.

1.6.3. Türk Hukuku

Türk Hukuku'nda patent hukukunun asıl kaynağını 10 Mart 1226 (13 Mart 1879) tarihli İhtira Beratı Kanunu Muvakkatı oluşturur. İlgili kanun, bazı hükümleri istisna olmak üzere 5 Temmuz 1884 tarihli Fransa İhtira Beratı Kanunu'nun bir tercümesidir⁷⁷. Bu kanunun yerini 1995 yılında 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname almıştır⁷⁸. İlgili kararnameyle 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu' nun benimsediği başvuru ilkesinden ayrılarak ulusal patent hukuklarının esasını oluşturan buluş sahipliği ilkesine dayanmıştır⁷⁹.

Türkiye'nin, Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Sözleşmesine, TRIPS ve Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'nden kaynaklanan yükümlülükleri yerine getirmesi amacı ile Türk Patent Enstitüsü öncülüğünde marka, patent, coğrafi işaretler ve endüstriyel tasarımlar ile ilgili reform sayılabilecek KHK'lar oluşturulmuştur. 1994'ten bu yana birçok uluslararası sözleşmeye taraf olunmuş, ülke çapında ihtisas mahkemesi niteliğini taşıyan "Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemeleri" ile "Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemeleri" kurulmuştur. Görüldüğü üzere, İhtira Beratı Kanunu, yürürlüğe girdikten sonra 100 yılı aşkın süre ile yürürlükte kalsa da "551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile yerini modern bir patent hukuku düzenlemesine bırakmıştır. Böylece, Türk Hukuku'nda fikri ve sınai mülkiyet korumasının özellikle son 20 yılda oldukça önem kazandığı ve çağın gerekliliklerinin yakalanmaya çalışıldığı söylenebilir. Türkiye'de 1994 yılında başlayan ve hala devam eden Avrupa Birliği ile mevzuat uyumlaştırma çalışmaları sonucunda fikri ve sınai mülkiyet hukukunun bir çok alanında ciddi ve reform niteliği taşıyan yasal düzenlemelerin faaliyete geçirildiği aşikardır⁸⁰. Uzun vadede ise eğitim, yargısal işleyişin mevcut duruma göre hızlandırılması, kurumsal yapılanmanın güçlendirilmesi,

⁷³ "plant patents", 35 U.S.C.A. SS 161.

⁷⁴ "Design Patents", 35 U.S.C.A. SS 171.

⁷⁵ Miller/Davis, **a.g.e.**, s. 36.

⁷⁶ Poltorak/Lerner, **a.g.e.**, s. 3.

⁷⁷ Hirsch, **Fikri ve Sınai Haklar**, s. 76.

⁷⁸ 27 Haziran 1995 tarih, 22326 sayılı Resmi Gazete

⁷⁹ Ünal Tekinalp, "Yeni Patent Hukukunda Buluş Sahibi İlkesi ve Gasp Davasına İlişkin Bazı Sorunlar", **İÜFHM Prof Dr. Orhan Münir Çağıl'a Armağan Sayısı**, Sayı 4, İstanbul, 1997 s. 129.

⁸⁰ Mehmet Özcan, **Avrupa Birliğinde Fikri ve Sınai Haklar**, Ankara, 1999, Nobel, s. 199 ; www.tpe.gov.tr .

toplumsal bilincin sağlanması ve katılımın artırılması gibi konulara ağırlık verilmesi hedeflenmektedir⁸¹.

1.7. PATENT HUKUKUNU DÜZENLEYEN ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

Çalışmamızda daha önce bahsettiğimiz gibi Sanayi Devrimi sonrası dünyada yeni buluşlar meydana gelmiş ve teknolojik ilerlemeler hız kazanmıştır. Bunun sonucunda buluş sahibinin buluş üzerindeki hakkını koruyan ulusal düzenlemelerin yanında uluslararası düzenlemeler de yapılmıştır. Bunlardan önemli olanları;

1.7.1.Paris Sözleşmesi

20 Mart 1883 tarihinde 11 devlet tarafından imzalanmış ve farklı tarihlerde, farklı ülkelerde eklemeler yapılarak günümüze kadar ulaşmıştır⁸². Bugün tüm dünyada 173 ülkenin taraf olduğu bu sözleşmeye Türkiye Cumhuriyeti 1925 yılında Londra Metni'ne taraf olmuştur.

Paris Sözleşmesi, iki temel prensip üzerine kuruludur: *Eşit İşlem Görme İlkesi* ve *Rüçhan Hakkı*. Eşit İşlem Görme İlkesi Paris Birliği'ne dahil devletlerin halklarının diğer üye devletlerde patent hakkının elde edilmesi ve kullanılması ile ilgili olarak o devletin kendi halkındakilere eşit sayılmasıdır. Rüçhan hakkı ise, başvuru sahibine başvuruda bulunduktan sonraki rüçhan süresi içinde (12 Ay) birliğe dahil devletlerde koruma hakkının, yapılmış olan ilk başvuru tarihi itibarıyla elde etme imkanını tanımaktadır⁸³. Paris Sözleşmesi, imzalayanlara uluslararası rüçhan hakkı sistemi, patent özgürlüğü temeli ve ulusal müdahale zemini sağlar⁸⁴.

⁸¹ Devlet Planlama Teşkilatı, **a.g.e.**, s. 6.

⁸² www.wipo.int .

⁸³ Ali Necip Ortan, **Avrupa Patent Sistemi**, Cilt 1, Avrupa Patenti Antlaşması, Ankara, Adalet, 1991, s. 2-3. (Bundan sonra çalışmamızda Avrupa Patent Sistemi C.1 olarak anılacaktır.)

⁸⁴ Adelman/Rader/Thomas/Wegner, **a.g.e.**, s. 12. ; Schechter/Thomas, **a.g.e.**, s. 19.

1.7.2.Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü Kuruluş Sözleşmesi (WIPO)

Açılımı “World Intellectual Property Organization” , Türkçe karşılığı Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü olan ve tüm dünyada kısaca “WIPO” olarak anılan organizasyonu kuran Sözleşme, 14 Temmuz 1967 tarihinde Stockholm’de imzalanmıştır. WIPO, merkezi Cenevre’de olup, Birleşmiş Milletler’in bir örgütüdür. An itibarıyla 184 devletin taraf olduğu bu sözleşmeye, Türkiye, 14.08.1975 tarih ve 7/10540 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile katılmıştır⁸⁵.

WIPO, Birleşmiş Milletler’in on altı uzman dairesinden biri olup İsviçre’nin Cenevre kentinde yer almaktadır. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü temellerini 1883 tarihli Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi ve 1886 tarihli Edebi ve Artistik Eserlerin Korunmasına Dair Bern Sözleşmesi’nin imzalandığı 19. Yüzyıla dayanır. Fikri mülkiyet ile ilgili gelişmelerin ve uyuşmazlıkların özellik ve ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanan WIPO Tahkim kuralları, sadece fikri mülkiyetten doğan uyuşmazlıklara özgü kurallar olmayıp, diğer ticari uyuşmazlıkların çözümünde de uygulanmaktadır⁸⁶.

WIPO’nun amacı fikri mülkiyet korumasının kapsamını tüm dünyaya yaymak, geliştirmek, mümkün olduğunca etkin hale getirmektir. Bu amaç doğrultusunda devletler ile ortak çaba ve işbirliği içerisinde bulunur ve sağlamaya çalışır⁸⁷.

1.7.3.Ticaretle Bağlantılı Fikri Haklar Sözleşmesi (TRIPS)

Kısaca “TRIPS” olarak anılıp, açılımı “The Agreement On Trade-Related Aspects Of Intellectual Property Rights” olan ve aynı zamanda Dünya Ticaret

⁸⁵http://www.wipo.int/about-wipo/en/what_is_wipo.html ;
<http://www.wipo.int/wipolex/en/profile.jsp?code=TR> ; <http://www.wipo.int/members/en/> .
(26.03.2011)

⁸⁶ Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, **Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) Tahkim Sistemi**, Ankara, Adalet, 2010, s. 1-2.

⁸⁷ Yusuf Çalışkan, **WIPO Tahkimi ve Dünya Ticaret Örgütü**, İstanbul, Değişim, 2008, s. 44;
http://www.wipo.int/about-wipo/en/how_wipo_works.html . (26.03.2011)

Örgütü'nün bir eki olan 15.04.1994 tarihli sözleşme, fikir ve sanat ürünleri ile birlikte ilgili tüm fikri mülkiyet hukukunu kapsamaktadır⁸⁸.

Dünya Ticaret Örgütü, 1 Ocak 1995' te kurulduğu halde, geçmişi II. Dünya Savaşı sonlarına dayanmaktadır. Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Sözleşmesine 31.12.1994'ten itibaren geçerli olmak üzere, 03.02.1995 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile dahil olmuştur⁸⁹.

1.7.4. Patent İşbirliği Sözleşmesi (PCT)

Açılımı Patent Cooperation Treaty olan ve PCT şeklinde kısaltılan Sözleşme 19.06.1970 tarihinde ABD'nin Washington şehrinde imzalanmıştır ve Paris Sözleşmesi'ne dahil olmuş her ülkeye açıktır. Paris Sözleşmesi'ne ek bir sözleşme olmakla birlikte konusu patentler ve faydalı modellerdir⁹⁰. Sözleşmeye göre, patent başvurusu usulünde ve buluşta yenilik araştırmasında örnekletirilmektedir. Buluş sahibinin, üye ülkelerden herhangi birinde yaptığı bir milletlerarası başvuru ile , kendisi tarafından belirlenen üye ülkelerden birinde patent veya faydalı model belgesi alması amaçlanmıştır⁹¹. Ulusal patent ofislerinin araştırma ve inceleme kabiliyetlerinin yetersiz olduğu ülkeler için oldukça kullanışlı bir prosedürdür. Patent işbirliği sistemi patent ücretlerini makul seviyelerde tutması ve uluslar arası ofise yapılan başvuru ve bu başvurunun ulusal ofislere iletimi arasındaki periyodun kısa tutulması açısından avantajlıdır. Sekiz ve on sekiz ay arasında değişim gösteren ekstra süre ile, başvuru sahibi, patent başvurusunun başarı ile sonuçlanıp sonuçlanmayacağını öngörme şansına sahiptir ki, başvuru ulusal patent ofislerine transfer edildiğinde doğacak tercüme ücretlerini ödemek zorunda kalmasın⁹².

Sözleşmenin 4. ve 9. Maddelerine göre; Sözleşmeye üye ülkelerden ya da Paris Sözleşmesi ülkelerinden birinin vatandaşı olan veya bu ülkelerden herhangi birinde ikametgahı olan buluş sahibi, kendisi açısından yetkili patent ofisine yaptığı tek uluslar arası patent başvurusu ile kendisi tarafından belirlenen üye ülkelerde patent

⁸⁸ <http://www.wto.org/> .

⁸⁹ 25.02.1995 tarihli RG

⁹⁰ Bently/Sherman, a.g.e., s. 344.

⁹¹ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, s. 73; Schechter/Thomas, a.g.e., s. 19.

⁹² Bently/Sherman, a.g.e., s. 345.

veya faydalı model belgesi alabilme olanağına kavuşur⁹³. Sözleşmenin 11. Maddesinin 4. Bendine göre de usulüne uygun olarak yapılan her türlü başvuru, Paris Sözleşmesi anlamında usulüne uygun olarak yapılan bir başvuru ile eş sayılmıştır⁹⁴.

Türkiye, bu Sözleşmeye 07.07.1995 tarih ve 4115 sayılı Kanunla katılmayı uygun bulmuş ve PCT'ye 01.01.1996 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere katılmamız 05.01.1996 tarihinde kararlaştırılmıştır⁹⁵.

1.7.5.Strazburg Sözleşmesi

24.03.1971 tarihinde imzalanan Strazburg Sözleşmesi uluslararası patent sınıflandırılması ile ilgilidir. Bu hususta, patentler ve faydalı modeller için ortak bir sınıflandırma öngörmüştür. 2011 yılı itibariyle 61 ülkenin taraf olduğu bu Sözleşmeye, Türkiye 12.07.1995 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile katılma kararı almış ve 1 Ekim 1996 tarihi itibariyle taraf olmuştur⁹⁶.

1.7.6.Avrupa Patent Sözleşmesi (EPC)

Avrupa Patent Sözleşmesi⁹⁷ 5 Ekim 1973 yılında Münih'te 14 ülke tarafından imzalanmış ve 1 Haziran 1978'de yürürlüğe girmiştir. Paris Sözleşmesi ile uyumlu olarak düzenlenmiş, ücretsiz ulaşılabilirlik, ulusal müdahale ve rüçhan hakkı sağlayan bir sözleşmedir⁹⁸.

⁹³ <http://www.wipo.int/pct/en/texts/articles/atoc.htm> ,

⁹⁴ <http://www.wipo.int/pct/en/texts/articles/atoc.htm>,
PCT, Article 11/4 :

"4) Any international application fulfilling the requirements listed in items (i) to (iii) of paragraph (1) shall be equivalent to a regular national filing within the meaning of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property."

⁹⁵ 08.02.1996 Tarih ve 22548 Sayılı RG.

⁹⁶ http://www.wipo.int/treaties/en/classification/strasbourg/summary_strasbourg.html

⁹⁷ Bundan sonra çalışmamızda orijinal adı olan "European Patent Convention" 'un kısaltması olan EPC şeklinde anılacaktır.

⁹⁸ Dinwoodie/Hennessey/Perlmutter, a.g.e., s. 63.

EPC bünyesinde iki önemli kuruluş yer almaktadır. Bunlardan birisi Avrupa Patent Ofisi, diğeri ise İdari Konsey'dir⁹⁹. Avrupa Patent Ofisi¹⁰⁰ Münih'te bulunmaktadır. EPO bağımsız ve yasal bir kuruluştur. Kendi yönetim ve finans sistemine sahiptir. Gelir kaynakları Avrupa patentlerinin verilmesinden elde edilen ücretler ve bu patentlerin yıllık taksitleridir. EPO, patent verilmesi işlemindeki merkezi rolü sebebiyle EPC' nin icra koludur¹⁰¹.

Sözleşmeye göre, 01 Kasım 1977 tarihinden itibaren Münih'te yapılacak bir başvuru ile Avrupa Patenti alınabilecek ve bu patent üye ülkelerde ulusal patent koruması gibi korunabilecektir¹⁰².

WTO'ye göre bir buluşun patentlenebilmesi için yeni, buluş basamağı ve sanayiye uygulanabilirlik gerekir¹⁰³. Ta ki, Venedik Patent Kanunu'nda ise yeni, kullanışlı ve uygulanabilir olması aranıyordu ve buluş sahibine 10 yıllık bir patent koruması sağlamaktaydı¹⁰⁴.

EPC 5 Ekim 1973'te Münih'te imzalanmıştır. EPO, üye devletlerin temsilcilerinden oluşan bir Yönetici Konsey Tarafından yönetilir¹⁰⁵.

⁹⁹ Ali Necip Orta, **Avrupa Patent Sistemi Cilt 1**, s. 60.

¹⁰⁰ Bundan sonra çalışmamızda orijinal adı olan "European Patent Office" 'in kısaltması olan "EPO" şeklinde anılacaktır ve daha ayrıntılı incelemesi çalışmanın "EPO Patentinin Hükümsüzlüğü" başlığında incelenmiştir.

¹⁰¹ York Busse, "Avrupa Patent Organizasyonu Genel Bir Bakış", **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1992, s. 42.

¹⁰² Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, s. 74; 29.01.2000 tarihli ve 23948 sayılı RG

¹⁰³ Dinwoodie/Hennessey/Perlmutter, **a.g.e.**, s.60.

¹⁰⁴ Adelman/Rader/Thomas/Wegner, **a.g.e.**, s. 20.

¹⁰⁵ Dinwoodie/Hennessey/Perlmutter, **a.g.e.**, s. 63.

II. BÖLÜM: PATENT HAKKI VE PATENTTEN DOĞAN HAK

2.1. PATENT HAKKI

Patent hakkı, herhangi bir buluşa patent verilmesi nihayetinde patent sahibinin patent üzerindeki tüm yetkilerini ifade eder. Buluşun meydana gelişinden patentin bahşedilmesine kadar geçen safhalardaki yetkileri de kapsar. Dolayısıyla patent hakkı kavramı genel çerçeveden bakıldığında tüm hakları kapsar. Patent hakkının içeriğini meydana getiren üç ana haktan bahsedilir. Patent hakkı altında yer alan haklar “patente yönelik hak”, “patentten doğan hak” ve “patent üzerindeki hak” şeklinde ele alınabilir¹⁰⁶. “Patente yönelik” hak ve “patentten doğan hak” kavramları patente yönelik suçlar açısından da önem taşır¹⁰⁷.

Henüz patent verilmeden önce buluş sahibinin patent verilmesini isteme yetkilerini içeren hakka “patente yönelik hak” veya “patent isteme hakkı” denmektedir. Patente yönelik hakkın iki yüzü mevcuttur. Bunlar, buluş sahibinin imtiyaz hakkının verilmesi hususundaki beklenen hakkı ve sübjektif bir kamu hakkıdır. Buluşçunun beklenen bu hakkı, kanun hükümleri gereğince korunmaya değer bulunmuş bir buluşun meydana getirildiği andan itibaren doğmaktadır. Buluş gerçekleştiği anda buluş sahibinin başvuru yapmaya yönelik beklenen hakkını ve buluş sahibinin başvuruyu yapıp henüz buluşuna patent verilmediği dönemdeki hakkını ifade etmektedir. Buluş sahibine tanınan talep hakkı niteliğini taşır. Buluş sahibi, ilgili makama tescil amacıyla başvurarak bu hakkını kullanabilecektir. Böylece, tescilin gerçekleşmesi amacıyla başvurunun yapılması ile birlikte, beklenen bu hak buluşun tescili ve patentin verilmesine ilişkin sübjektif bir kamu hakkı haline gelir¹⁰⁸.

Daha sonraki aşamada, patent verildikten sonra ise, buluş sahibinin hakları “patentten doğan hak” ve “patent üzerindeki hak” olarak iki şekilde ele alınır. Patent verildikten sonra patent sahibinin kazandığı yetkileri içeren hak “patentten doğan

¹⁰⁶ Tahir Saraç, **Patentten Doğan Hakka Tecavüz Ve Hakkın Korunması**, Ankara, Seçkin, 2003, s. 26 (Patentten Doğan); Ortan, **İşçi Buluşları**, s. 76; Şehirali, **a.g.e.**, s. 53.

¹⁰⁷ Hüseyin Aydın, **Sınai Mülkiyet Hakları Aleyhine İşlenen Suçlar**, Ankara, Yetkin, 2003, s. 121.

¹⁰⁸ Serap Keskin, **Fikri (Düşünsel) Mülkiyet Haklarında Patent Ve Markanın Ceza Normları İle Korunması**, Ankara, Seçkin, 2003, s. 6 ; Şehirali, **a.g.e.**, s. 56; Hirsch, **Fikri ve Sınai Haklar**, s. 96.

hak"tır. Bu hususa göre, kendisine patent bahşedildikten sonra, buluş sahibi patentinden yararlanma ve üçüncü kişilere karşı koruma yetkisini haizdir. Aslen, patente tecavüz olarak kullanılan kavramla anlatılmak istenen patent hakkına tecavüzdür. Zira, üçüncü kişilerin patent verilmiş usul ya da ürüne karşı, patent sahibinin rızası olmadan gerçekleştirdiği birtakım fiiller patentten doğan hakkı meydana getirir. Yine, günümüzde geniş anlamıyla patent veya patent hakkı terimleri ile ifade edilmek istenen kavram aslında patentten doğan haktır¹⁰⁹.

2.2. PATENTTEN DOĞAN HAK

2.2.1.Kavram

Patent, buluş sahibine ilgili buluş faaliyeti sonucunda elde ettiği sonucu sağlar ve bunun sonucunda buluş sahibine yasal bir koruma tahsis eder. Fakat bu korumaya çeşitli aşamalardan geçilerek ulaşılır. Patentten doğan haklar PatKHK ile tanımlanmış ve korunmuş haklar bütünüdür, patent sahibine patent belgesi verilmesi sonucu ortaya çıkar. TPE'nin verdiği patente dayanılarak, yasadan doğan hükümler gereği kazanılan ve patent konusu buluştan inhisari şekilde yararlanma yetkisi veren mutlak nitelikte bir haktır. Patentten doğan hak, bireye devlet tarafından kamu yararı düşüncesi ile bahşedilen imtiyazlı bir durumu belirtmektedir. Devlet, buluşun özelliklerini toplumun bilgisine sunarak, toplumun bilgi seviyesini artırması karşılığında, buluş sahibine patent konusu buluşu belli bir süre ile sınırlandırılmış olarak kullanma yetkisi içeren bir imtiyaz tanıır¹¹⁰.

¹⁰⁹ Şehirali, a.g.e., s.74-75; Saraç, a.g.e., s. 27.

¹¹⁰ Kaya, Patentten Doğan Haklar, s. 174-175. ; Hirsch, Fikri ve Sinai Haklar, s. 96; Saraç, Patentten Doğan, s. 29.

2.2.2.Hakkın Nitelikleri

2.2.2.1. Maddi Varlığı Olmayan Malvarlığı Unsuru Olması

Fiziksel varlığa sahip unsurlar ile fiziki varlığı bulunmayan (gayri maddi) ancak değerleri para ile ölçülebilen soyut değerler malvarlığının kapsamına girmektedir¹¹¹.

Gayri maddi mallar, maddi mallardan ayrı bir hukuki varlığa ve ekonomik değere sahip olan mallardır. Zamandan ve mekandan soyut olmaları, istendiği yerde ve zamanda tekrarlanabilmeleri, eşya olmamaları ve somutlaştıkları eşyadan farklılık göstermeleri ortak özellikleri arasındadır¹¹².

2.2.2.2. İnhisari Nitelik Taşınması

Patent, sahibi veya sahiplerine bizzat veya üçüncü kişiler vasıtasıyla ekonomik anlamda değerlendirmek için inhisari bir yetki sağlamaktadır. Patente bağlı olan bu inhisari yetki sadece buluşu meydana getiren fikri değil, buluşa bağlı olarak meydana gelen ürünü de kapsamaktadır¹¹³.

Patent üzerindeki inhisari hakkın olumlu ve olumsuz olmak üzere iki farklı yönü bulunmaktadır: Hakkın olumlu yönü patent sahibine patent üzerindeki tasarruf işlemlerinde bulunmak ve özellikle patenti ekonomik anlamda işletme yetkisi verir¹¹⁴.

Hakkın olumsuz yönü ise patent sahibine üçüncü kişilerin patentten izinsiz istifade etmelerine engel olma yetkisini vermesidir¹¹⁵.

2.2.2.3. Mutlak Hak Olması

Mutlak haklar, hak sahibi tarafından hakkı ihlal eden herkese karşı ileri sürülebilen haklardır. Maddi mallar ve gayrimaddi mallar ve kişiler üzerinde doğrudan

¹¹¹ Kaya, **Marka Hukuku**, s. 35.

¹¹² Ayiter, **İhtira Hukuku**, s. 1; Kaya, **Marka**, s.36.

¹¹³ Kaya, **Patentten Doğan Haklar**, s. 175.

¹¹⁴ Saraç, **Patentten Doğan**, s. 34-36.

¹¹⁵ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 14; Kaya, **Marka Hukuku**, s. 40.

doğruya sahip olunan, herkese karşı ileri sürülebilen, en geniş yetki ve hakimiyet veren haklardır¹¹⁶.

Bu mutlak hakkın sınırları, patent sahibinin haklarından izinsiz istifade etmeyi engelleyen PatKHK m. 73 ile patentten doğan hakların sınırlarını belirleyen m. 75 tarafından çizilmiştir.

Patent sahibinin, patent üzerinde sahip olduğu inhisari nitelikteki hakka dayanarak üçüncü kişilerin patenti kullanmasını engelleme yetkisinin olması ve bu hakların herkese karşı ileri sürülebilmesi ile patent hakkı mutlak hak niteliği taşır.

2.2.2.4. Süreye Tabi Olması

Patent sahibinin inhisari ve mutlak hakları belli bir süre ile sınırlandırılmıştır. PatKHK m. 72 uyarınca, incelemesiz verilen patentin süresi başvuru tarihinden itibaren 7 yıl, incelenerek verilen patentin süresi ise başvuru tarihinden itibaren 20 yıldır.

Patent hakkının belli bir süre ile sınırlandırılmasının sebebi, patent hakkı sahibi ile kamu arasındaki menfaat dengesini sağlama amacıdır. Zira, buluş sahibine koruma sağlanmasının sebebi buluşun kamunun faydalanmasına açılmasının sağlanması ve buluş sahibini ödüllendirerek yeni buluşlar yapması için teşvik etmektir. Ancak, ilgili buluşta daha önceki çalışmaların da payının bulunması ve söz konusu buluşun belli bir süre sonra serbestçe kullanımında kamu menfaatinin de göz önünde bulundurulması sebebiyle patentin belli bir süre ile sınırlandırılması gerekmektedir¹¹⁷.

2.2.2.5. Hukuki İşlemlere Konu Olması

Patent hakkı, hukuki anlamda borçlandırıcı ve tasarruf işlemlere konu olabilmektedir.

PatKHK m. 86'da patent veya patent başvurusunun 3. Kişilere devir edilebileceği, miras yolu ile intikal edilebileceği, rehin edilebileceği ve lisans

¹¹⁶ Hasan Erman, **Medeni Hukuk Dersleri**, 2. Bası, İstanbul, Der Yayınları, 2007, s. 89.

¹¹⁷ Kaya, **Patentten Doğan Haklar**, s. 178.

sözleşmesine konu olabileceği belirtilmiştir. Sağlar arası işlemlerin yazılı şekilde yapılması gerekmektedir.

2.3. PATENTTEN DOĞAN HAKKIN DOĞUMU

Patentten doğan hakkın ne zaman doğduğu ve tescilin buna etkisi doktrinde tartışmalıdır:

Hirsch'e göre; patentten doğan hak tescil ile meydana gelmektedir. Bu hakkın üçüncü kişilere karşı doğurduğu hüküm ve tesiri, tescil tarihinden itibaren ilgili tescil kayıtlarına hükümsüzlük şerhi koyuluncaya kadar devam eder¹¹⁸.

Ayiter'e göre, patentten doğan hak, fikir ve sanat eserlerinde olduğu gibi buluşun ortaya çıktığı anda doğmayacaktır fakat bu anda hiçbir hak yoktur da denemez. Bu duruma göre buluş sahibi kişi inhisari hakkı elde etmek konusunda beklenen bir hak elde etmektedir, bu hak henüz tam olarak bir mutlak hak değildir ve üçüncü kişilerin yararlanmasını önleyici özelliği kazanması ancak tescil ile mümkündür¹¹⁹.

Tekinalp, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakkın herhangi bir şekli muameleye bağlı kalmaksızın ve yine ayrıca bir tescil veyahut bildirimde bulunmaksızın ortaya çıktığını, ancak patentten doğan hakkın kazanılması için tescil şartının arandığını belirtmiştir. Yine, PatKHK m. 92¹²⁰'de belirtilen işlemlerin iyi niyetli üçüncü kişilere karşı

¹¹⁸ Hirsch, **Fikri ve Sınai Haklar**, s. 154.

¹¹⁹ Ayiter, **İhtira Hukuku**, s. 83.

¹²⁰ PatKHK m. 92: "Patent başvuruları ve patent Yönetmelik hükümlerine uygun olarak Patent Sicili'ne kayıt edilir.

Patentin gasbı ile ilgili 13 üncü maddenin birinci fıkrası hükmü saklı kalmak üzere, patent başvuruları veya patentlere ilişkin devirler ve lisanslar, patent başvurularını veya patentleri etkileyen iradi veya mecburi tasarruflar, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı Patent Sicili'ne kayıt tarihinden itibaren hüküm doğurur.

Patent başvurusu veya patentten doğan haklar usulüne uygun bir şekilde Patent Sicili'ne kayıt edilmedikçe, üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez.

Patent başvurusu veya patentten doğan haklar, Patent Sicili'ne kayıt ettirilmedikçe, ürünlerin üzerinde bir patente dayandığı belirtilemez. Enstitü, patent sicilinde belirtilen ve resmi belgelere geçen işlemlerin hukuka uygun, geçerli ve etkin bir şekilde yapılmasını sağlar. Patent sicili alenidir."

ileri sürülebilmesi patent siciline kayıttan itibaren. Sicile tescil bu işlem ve tasarruflar açısından bildirici etkiye sahiptir¹²¹.

Kaya'ya göre; patent, buluş sahibine buluşu meydana getirmesi sonucunda elde ettiği sonucu sağlar ve böylece buluş sahibine yasal bir koruma temin etmiş olur. Fakat bu korumanın da bazı aşamaları vardır ve patentin sağladığı korumaya ancak bu aşamalardan geçerek ulaşılır. Yazara göre patentin sağladığı haklardan doğrudan yararlanmak için patentin alınması zorunludur. Patent alınmaması halinde söz konusu yetkinin PatKHK'da belirtilen kapsam ve biçimde korunması mümkün değildir. Bu halde koruma ancak genel hukuk yolları aracılığıyla mümkün olabilir¹²².

Ortan'a göre ise; patente yönelik hak patent alınmadan önceki aşamada da mutlak haktır. Bu görüşe göre buluş üzerindeki hak mutlak bir haktır ve patent siciline tescil şartına bağlı kurucu bir idari işlem değildir, bildiricidir¹²³.

Saraç; buluşun meydana getirilmesi ile patent alınmasına kadar geçen aşamadaki hakların birbirlerinin devamı olsalar bile farklı nitelikte olduklarını ifade etmiştir. Dolayısıyla Ortan'ın görüşüne katılmayan yazara göre, patentten doğan hakkın doğum hakkının ve tescil niteliğinin tespit edilmesinde, buluşun meydana getirilmesinden patent verilmesine kadar olan aşamalar incelenmelidir. Patent başvurusunun incelenmesi ve sonuç olarak Türk Patent Enstitüsü'nün patent verilmesi kararı ile patentten doğan hak doğar. Bunun neticesinde, patent verilmesi işlemi kurucu bir işlemdir, bu kurucu işlem sayesinde patentten doğan hak doğar. Patent verilmesinin tescil ve ilanı ise üçüncü kişileri korumaya yönelik bildirici bir işlemdir¹²⁴.

Fikrimizce, fikir ve sanat eserleri Tekinalp'in de bahsettiği gibi herhangi bir şekli müdahaleye ihtiyaç duymadan doğarlar. Örneğin, bir edebi eser ya da bilim ve sanat eseri olan bir roman yazılıp bitirilmesinden itibaren fikri mülkiyet hukuku anlamında korunmaya başlar, yine bir müzik eseri, piyanoyla bestelenip eser statüsüne ulaştığı andan itibaren bu anlamda korunur. Dolayısıyla herhangi bir muameleye ihtiyaç yoktur. Eser niteliği taşıyan ve FSEK'te m. 2'de belirtilmiş olan "İlim ve Edebiyat Eserleri", m. 3'te belirtilmiş olan "Güzel Sanat Eserleri", m. 4'te belirtilmiş olan "Musiki Eserler" ve

¹²¹ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, s. 541-571 ; Aynı Yönde Miller/Davis, **a.g.e.**, s. 11 ; Bently/Sherman, **a.g.e.**, s. 323.

¹²² Kaya, **Patentten Doğan**, s. 174-175.

¹²³ Ortan, **İşçi Buluşları**, s. 87.

¹²⁴ Saraç, **a.g.e.**, s. 31-32.

son olarak m. 5'te gösterilmiş "Sinema Eserleri"nden birine giren fikri çaba ürünleri bu şekilde korunur. Ancak, sınai mülkiyette, buluşu meydana getirdikten sonra buluş sahibinin patentten doğan hakların kazanılması, kısaca patent koruması altına alınması için ilgili buluşa patentin verilmesi şartı aranmalıdır. Enstitü tarafından, usulüne göre yapılacak başvuru ve prosedürler sonucu patentin verilmesi kurucu bir işlemdir. Bunun ilanı da üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi yönünden açıklayıcı, bildiricidir.

2.4. PATENT İSTEYEBİLECEK KİŞİLER

Patent isteyebilecek kişiler PatKHK'nın ikinci kısmında, "Patent İsteme Hakkı, Hakkın Gaspsı ve Buluş Yapanın Belirtilmesi" bölümü altında, m. 11'de "Patent İsteme Hakkı" başlığı altında gösterilmiştir:

Madde 11 – " Patent isteme hakkı, buluşu yapana veya onun haleflerine ait olup, başkalarına devri mümkündür.

Buluş birden çok kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmişse, patent isteme hakkı, taraflar başka türlü kararlaştırmamışsa, bunlara müştereken ait olur.

Aynı buluş birbirinden bağımsız birden çok kişi tarafından aynı zamanda gerçekleştirilmişse, patent isteme hakkı, daha önce başvuru yapana veya diğerine göre rüçhan hakkı olana aittir.

Patent almak için ilk başvuran kişi, aksi sabit oluncaya kadar, patent isteme hakkının sahibidir. "

Görüldüğü üzere patent isteme hakkı ilke olarak buluş sahibine aittir. Patent isteme hakkı devredilebilir. Buluş sahibi olmayan kişinin buluş üzerindeki hakkı devren iktisap yolu ile gerçekleşir.

Patent isteme hakkı buluş sahibi ve onun haleflerine aittir. Patent başvurusunda bulunmak için buluş sahibi olma şartı aranmamaktadır. Buluş ile ilgili hakları devren iktisap eden kişi de patent başvurusunda bulunabilir. Birden çok kişi tarafından meydana getirilen bir buluş söz konusu olduğunda taraflar müşterek¹²⁵ olarak patent

¹²⁵ PatKHK'nın 11. Maddesinde her ne kadar "müştereken" kelimesi kullanılmışsa da bunun Medeni Kanun anlamında müşterek mülkiyet mi, iştirak halinde mülkiyet mi olduğundan açıkça bahsedilmemiştir. İlgili maddede öncelikle taraflar arasındaki anlaşmaya bakılacağı, taraflar

isteme hakkına sahiptirler. Ancak bu hususta anlaşma yapmaları da serbesttir. Müşterek buluşun söz konusu olabilmesi için birden fazla kişinin buluş üzerinde fikri emeğinin olması gerekir. Fikri faaliyetlerin dışında kalan katkılar, örneğin para, malzeme, eşya vs. yardımları buluşu müşterek hale getirmez. Bu gibi kişilerin hakları aralarındaki özel hukuk ilişkisine göre tayin edilir. Aynı buluş, birbirinden bağımsız birden fazla kişi tarafından meydana getirilmişse, patent isteme hakkı daha önce başvuru yapana veya diğerlerine göre rüçhan hakkına sahip olana aittir¹²⁶.

2.5. PATENT İSTEME HAKKININ GASPI

Patent hukukunda gasp, patent üzerindeki hak sahibi olmayan veya bu hakkın yalnızca tek sahibi olmayan kişinin patenti tescil başvurusunda bulunması veya buluş sahibi sıfatıyla patenti tescil ettirmesidir. Bu hususta bir patente müşterek halinde sahip

arasında bir anlaşma olmadığı takdirde müşterek mülkiyete ilişkin hükümlerin uygulanacağından bahsedilmiştir. (Ayrıntılı bilgi için Bkz. Şehirali, **a.g.e.**, 66-67.) PatKHK'nın 6. Kısımında ise *Patent Başvurusu ve Patent Üzerinde Tasarruflar Başlığının Birinci Bölümü Ortaklık başlığı altında Ortaklık İlişkisi Alt Başlığında m. 85'te şu şekilde düzenlenmiştir:*

“ Patent başvurusu veya patent bölünmeksizin birden çok kişiye aitse, hak üzerindeki ortaklık taraflar arasındaki anlaşmaya göre; böyle bir anlaşma yoksa Medeni Kanun'daki müşterek mülkiyete ilişkin hükümlere göre düzenlenir.

Her hak sahibi diğerlerinden bağımsız olarak aşağıdaki işlemleri kendi adına yapabilir:

a - Hak sahibi, kendisine düşen pay üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilir. Payın üçüncü kişiye devir edilmesi halinde, diğer pay sahiplerinin önalım hakkını kullanabilmeleri için, durum iki ay içinde Enstitü tarafından diğerlerine bildirilir. Önalım hakkı, bildirim tebellüğünden itibaren bir ay içinde kullanılır.

b - Hak sahibi, diğer hak sahiplerine bir bildirimde bulunduktan sonra buluşu kullanabilir.

c - Hak sahibi, patent başvurusunun veya patentin korunması için gerekli önlemleri alabilir.

d - Hak sahibi, birlikte yapılan patent başvurusu veya alınan patentten doğan hakların herhangi bir şekilde tecavüze uğraması halinde üçüncü kişilere karşı hukuk veya ceza davası açabilir. Diğer hak sahiplerinin davaya katılabilmeleri için, durum davayı açan tarafından davanın açıldığı tarihten itibaren biray içinde kendilerine bildirilir.

Buluşun kullanılması amacı ile üçüncü kişilere lisans verilmesi, hak sahiplerinin tamamının karar vermesiyle mümkündür. Ancak mahkeme, mevcut şartları göz önünde tutarak, hakkaniyet düşüncesiyle, bu yetkiyi hak sahiplerinden sadece birine de verebilir. “

¹²⁶ Erdal Noyan, **Patent Hukuku**, Ankara, Adalet, 2009, s. 226; Ayiter, **İhtira Hukuku**, s. 66-67.

kişilerden bir ya da birkaçının patenti kendi adlarına tescil ettirmeleri de gasp kabul edilmekte ancak bu durumda kısmi gasp meydana gelmektedir¹²⁷.

Başvuru sahibinin patent isteme hakkını kullanabilmesi için bu hakkı gerçek buluş sahibinden hukuken koruma altına alınmış bir yolla elde etmiş olması gerekir. Aksi takdirde başvuru prensibinin geçerli olması, gerçek buluşçunun izni olmadan buluşu ele geçirerek başvuruda bulunan kişinin bu davranışının korunacağı anlamına gelmez. Bu gibi sakıncalara meydan vermemek için PatKHK 12., 13., 14. ve 129. Maddesinde patent isteme hakkı gasbedilen buluş sahibi için koruma düzenlenmiştir¹²⁸.

12. maddeye göre;

“ Patentin verilmesi işlemleri sırasında, patent isteme hakkının gerçek sahibi olduğunu, 11 inci maddenin birinci fıkrası hükmüne göre, iddia eden kişi, başvuru sahibinin hak sahipliğine karşı, 129 uncu madde hükmüne göre, dava açabilir. Patent isteme hakkının başvuru sahibine ait olmadığı Enstitü nezdinde iddia edilemez. Dava sonucunda hak sahipliği iddiasının davacı lehine sonuçlanması halinde, kararın kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde, hak sahibi aşağıdaki hususlardan birinin yapılmasını talep edebilir:

a - Gasbın söz konusu olduğu dava konusu önceki patent başvurusunun kendi başvurusu olarak kabul edilmesini ve işlem görmesini isteyebilir.

b - Aynı rüçhan hakkından yararlanarak aynı buluş için yeni bir patent başvurusu yapabilir. Bu başvuru ilk başvurunun tarihi itibariyle işlem görür. Bu durumda, gasbın söz konusu olduğu başvuru hükümsüz kalır.

c - Gasbın söz konusu olduğu başvurunun red edilmesini talep edebilir.

Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 45 inci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü, bu maddenin birinci fıkrası hükümlerine göre yapılacak her yeni başvuru için uygulanır.

Birinci fıkra hükmüne göre patent isteme hakkını belirlemek için açılan davanın sonuçlanmasına kadar başvuru, davacının rızası olmadan geri alınamaz. Davacının

¹²⁷ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 634; Noyan, **a.g.e.**, s. 315.

¹²⁸ Şehirali, **a.g.e.**, s. 65.

talebi red edilmişse başvurunun ilanından kararın kesinleşme tarihine kadar; talep kabul edilmişse kararın kesinleşme tarihinden itibaren üç aylık bir süre ile patentin verilmesi işlemleri mahkeme tarafından ertelenir. “

13. Maddeye Göre;

“11 inci maddenin birinci fıkrası hükmüne göre patent gerçek hak sahibinden başkasına verilmişse, gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kişi, patentten doğan diğer hak ve talepleri saklı kalmak şartıyla patentin kendisine devir edilmesini talep ve dava edebilir.

Patent üzerinde sadece kısmi bir hakkın iddia edilmesi halinde, bu maddenin birinci fıkrası hükmüne göre müşterek bir hak sahipliği tanınması talep ve dava edilebilir.

Bu maddenin birinci ve ikinci fıkralarında belirtilen talep ve dava hakları patentin ilanı tarihinden itibaren iki yıl içinde ve kötü niyet halinde, patentin koruma süresinin bitimine kadar kullanılabilir.

İlgilinin talebi üzerine üçüncü kişilere karşı hüküm ve sonuç doğurmak üzere, bu madde hükmüne göre açılan dava ve davada ileri sürülen talepler, dava sonunda verilen kesin hüküm veya açılan davayı herhangi bir şekilde sona erdiren bütün diğer haller Patent Sicili'ne kayıt edilir.”

14. Maddeye Göre ise;

“13 üncü madde hükmüne göre patente ilişkin hak sahipliğinin değişmesi halinde, bu değişikliğin Patent Sicili'ne kayıt edilmesi ile birlikte, üçüncü kişilerin o patentle ilgili lisans ve tanınan diğer hakları sona erer.

Bu maddenin birinci fıkrası hükmüne göre gerçek patent sahibinin Patent Sicili'ne kayıt tarihinden önce; sonradan gerçek patent sahibi olmadığı anlaşılan kişi veya onunla davadan önce dava konusu patentle ilgili lisans anlaşması yapan, eğer buluşu kullanmaya başlamışsa veya kullanma için ciddi hazırlıklara girmiş bulunuyorsa, gerçek patent sahibi veya sahiplerinden inhisari olmayan bir lisans verilmesini talep edebilir.

Bu talebin yapılması için öngörülen süre, önceden sicilde patent sahibi olarak görünen kişi için iki ay ve lisans alan için dört aydır. Bu süreler gerçek patent sahibinin sicile kayıt edildiğinin Enstitü tarafından ilgililere tebliğ edildiği tarihten itibaren başlar.

Bu maddenin ikinci fıkrası hükmüne göre verilecek lisans, makul süre ve koşullar ile verilir. Bu süre ve koşulların saptanmasında zorunlu lisansın verilmesine ilişkin hükümler kıyasen uygulanır.

Patent sahibi veya lisans alan patenti kullanıma başladığı veya kullanım için ciddi hazırlıklar yaptığı sırada kötü niyetli ise, bu maddenin ikinci ve üçüncü fıkrası hükümleri uygulanmaz.”

2.6. PATENT VERİLEBİLİRLİK ŞARTLARI

2.6.1.Genel Olarak

Bir buluşa patent verilebilmesi için;

1-Yeni Olması

2-Tekniğin Bilinen durumunu aşması

3-Sanayiye uygulanabilir olması gerekmektedir¹²⁹.

Hukukumuzda patentle korunabilecek buluşlar ve patentle korunamayacak buluşlar ayrımı yapılmıştır. Bahsedilen “yenilik”, “teknik bilinen durumunun aşılması” ve “sanayiye uygulanabilirlik” kıstasları patent verilmesi için aranan olumlu şartlardır. PatKHK m. 5’te “Yeni, teknik bilinen durumunu aşan ve sanayiye uygulanabilir olan buluşlar, patent verilerek korunur” şeklinde açıkça düzenlenmiştir. Ancak, PatKHK’da bu kavramların tanımı yapılmadan hemen önce 6. Maddede “patent verilemeyecek konular ve buluşlar” a yer verilerek patent verilmesi için aranan olumsuz şartlar, yani olmaması gereken kıstaslar da sayılmıştır.

¹²⁹ Phillips/Firth, a.g.e., s.43.

2.6.2. Olumsuz Şartlar

Patent verilebilirliğin olumsuz şartları, yani sahip olunmaması gereken hususlar PatKHK m. 6'da "Patent Verilemeyecek Konular ve Buluşlar" başlığı adı altında sayılmıştır. İlgili madde;

Madde 6 - Aşağıda sayılanlar buluş niteliğinde olmadıkları için bu Kanun Hükümünde Kararname kapsamı dışında kalır:

a Keşifler, bilimsel teoriler, matematik metotları:

b Zihni, ticari ve oyun faaliyetlerine ilişkin plan, usul ve kurallar:

c Edebiyat ve sanat eserleri, bilim eserleri, estetik niteliğı olan yaratmalar, bilgisayar yazılımları:

d Bilginin derlenmesi, düzenlenmesi, sunulması ve iletilmesi ile ilgili teknik yönü bulunmayan usuller;

e İnsan veya hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usulleri ile insan, hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri.

Bu maddenin birinci fıkrasının (e) bendindeki hüküm bu usullerin herhangi birinde kullanılan terkip ve maddeler ile bunların üretim usullerine uygulanmaz.

Bu maddenin birinci fıkrasında sayılanlar için münhasıran koruma talep edilmesi halinde patent verilmez.

Aşağıda belirtilen buluşlar patent verilerek korunmaz:

a Konusu kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı olan buluşlar.

b Bitki veya hayvan türleri veya önemli ölçüde biyolojik esaslara dayanan bitki veya hayvan yetiştirilmesi usulleri. "

Görüldüğü üzere kararnamede hangi olguların patent hukuku çerçevesinde korunmayacağı açıkça gösterilmiştir. Patent verilemeyecek konu ve buluşları kısaca incelersek;

Keşif, o zamana kadar bilinmeyen bir olguyu tespit etmektir. Bilimsel teoriler teori niteliğini taşırlar, matematik metodları ise evrensel matematik yasalarında halihazırda var olan ancak bilinmeyen veyahut daha sonra öğrenilen metodları aktarır. Ancak bu sonuçlar sanayiye uygulanabilir olmadığı sürece patent koruması kapsamına girmez. Örneğin, suyun kaldırma kuvvetinin ispatına patent verilmemekle birlikte, ancak gemilerin suyun kaldırma kuvvetinden faydalanılarak yüzmesini sağlayan ve bunu geliştiren teknolojiler patentle korunur¹³⁰.

Zihni, ticari ve oyun faaliyetlerine ilişkin plan, usul ve kurallar ise doğa güçlerine ve maddelerine hakim olan insanoğlunun ihtiyaçlarını ve buna ilişkin diğer gereksinimlerini karşılamaya yönelmeksizin belli usullerin izlenmesi, uygulanması ve belli sonuçların elde edilmesini sağlarlar¹³¹.

Edebiyat, ve sanat eserleri, bilimsel eserler, estetik niteliği olan yaratmalar, bilgisayar yazılımları da fikri ürünlerdir. Teknik ve sanayiye uygulanabilir yönü olmadığından fikir ve sanat eserleri kapsamında değerlendirilmektedir.¹³² PatKHK m. 6/c bendinde bilgisayar yazılımlarının patent koruması kapsamına girmeyeceği belirtilmiş olsa da bu husus tartışmalıdır. Bilgisayar programları da yaratıcı zihin faaliyetleri sonucunda meydana gelmiş fikri çaba ürünleridir. Bilgisayar programları genel itibariyle telif koruması altında iken, programlama dili ve teknikleri –ana programdan farklı olarak- İngiliz Hukuku'nda patent koruması altına alınmıştır. Halen bu konudaki net ayırım konunun oldukça uzmanlık gerektiren ve yer yer iç içe girmiş karmaşıklığı sebebiyle ilgili hukuk sisteminde tam olarak netleştirilememekte, tartışmalı husus devam etmektedir. Amerikan Hukuku'nda ise bilgisayar programları patent koruması altındadır¹³³.

Bilginin derlenmesi, düzenlenmesi, sunulması ve iletilmesi ile ilgili teknik yönü bulunmayan usuller ise belirtildiği gibi teknik yönü olmayan, bu sebeple patent hukukunun doğasına ve amacına uygun olmadığından bu koruma kapsamına

¹³⁰ Yurtsever, a.g.e., s. 40.

¹³¹ Ortan, **İşçi Buluşları Hukuku**, s. 49.

¹³² FSEK m. 1, m.2, m. 3, m. 4.

¹³³ Jacob/Alexander/Lane, a.g.e., s. 21.; Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Aksu, a.g.e. .

giremeyen usullerdir¹³⁴. Burada bahsedilen EPC m. 52/d'de bilginin sunumu için Avrupa Patenti verilemeyeceği ifade edilmiştir¹³⁵.

İnsan ve hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usulleri ile insan ve hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri insani gerekçeler ve hem o alanda tekel oluşturmamak hem de sanayiye uygulanabilir olmamaları sebebiyle patent korumasına dahil edilmemiştir. Fakat bu usullerden herhangi birinde kullanılan ve geliştirilen aletler ve gereçler, ilaçlar ve üretim yöntemlerine bu husus uygulanmayacaktır¹³⁶.

Konusu ahlaka ve kamu düzenine aykırı buluşlara dahil olduğu gerekçesiyle patentin reddedilebilmesi için özel olarak kamu düzenine ve genel ahlaka aykırılığı aranmalıdır. Aksi halde kamu düzenine ve ahlaka aykırı olmamakla beraber bir buluş aynı zamanda kamuya aykırı amaçlara da hizmet ediyorsa patent reddedilemez. Örneğin, kanunen kürtajın yasaklanmış olması, gebelik önleyici hapları da kamu düzenine aykırı hale getirmez. Yine silahlar da kamu düzenine aykırı bir amaçla kullanılabilirken, kendilerinden ülke savunmasında ve terörle mücadelede de yararlanılabilir¹³⁷.

Ayiter'e göre, bir buluş patent belgesi verildiği sırada kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı olmamakla beraber daha sonra aykırı hale gelirse iptalini istemek mümkün olmalıdır¹³⁸.

Bitki ve hayvan türleri veya önemli ölçüde biyolojik esaslara dayanan bitki ve hayvan yetiştirme usullerinin patent koruması altına alınamayacağı hükmünün kaynağı ve gerekçesi Strazburg Sözleşmesi'dir.

2.6.3. Olumlu Şartlar

PatKHK m. 5'e göre patent verilebilirlik şartlarının, yenilik, tekniğin bilinen durumunun aşılması ve sanayiye uygulanabilirlik olduğundan belirtmiştik. Bu kavramlar bir buluşa patent verilmesi için gereken temel kıstaslardır..

¹³⁴ Yurtsever, **a.g.e.**, s. 42.

¹³⁵ EPC m. 52/d, "*Presentations of information*".

¹³⁶ Yurtsever, **a.g.e.**, s. 42 ; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 505.

¹³⁷ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 505.

¹³⁸ Ayiter, **İhtira Hukuku**, s. 59.

2.6.3.1. Yenilik

PatKHK m. 7'ye göre ;

“Tekniğin bilinen durumuna dahil olmayan buluş yenidir.

Tekniğin bilinen durumu, patent başvurusunun yapıldığı tarihten önce, buluş konusunda dünyanın herhangi bir yerinde toplumca erişilebilir yazılı veya sözlü tanıtım, kullanım veya bir başka yolla açıklanan bilgilerden oluşur. Patent başvurusu tarihinde veya bu tarihten sonra yayınlanmış olan ve patent başvurusu tarihinden önceki tarihli Türk patent ve faydalı model belgesi başvurularının yayınlanan ilk metinleri tekniğin bilinen durumuna dahildir. “

Tekniğin bilinen durumu ile kastedilene patent başvurusunun yapıldığı tarihten önce, dünyanın herhangi bir yerinde, buluş konusunda toplumca erişilebilen yazılı veya sözlü tanıtım, kullanım ya da başka yolla açıklanan bilgilerdir. Patent başvurusu tarihinde veya bu tarihten sonra yayınlanmış olan ve patent başvurusu tarihinden daha önce tarihli patent ve faydalı model belgesi başvurularının yayınlanan ilk metinleri de bu hususa dahildir¹³⁹.

Patent hukukunda yenilik tespit edilirken üzerinde çok durulan ayırım mutlak-nispi yenilik ayırımıdır. Mutlak yenilik kavramı, başvuru tarihinden önce buluşun dünyanın herhangi bir yerinde kamuya açıklanmamış olmasını ifade ederken, nispi yenilik kavramı ise tescil için başvurusu yapılan bir buluşun başka ülkelerde bilinmesine ya da tanınmasına rağmen başvuru ülkesinde ilk kez ortaya çıkıyor olması anlamına gelir. PatKHK m. 7'ye göre Türk hukukunda “mutlak yenilik” anlayışının benimsendiği sonucu çıkmaktadır¹⁴⁰.

Tekinalp'e göre ise, PatKHK'da aranan yenilik kıstası –bir açıdan- mutlak anlamda yenilik değildir. Yazara göre, düzenlemede söz konusu buluştan önce ilgili konuda dünyanın hiçbir yerinde, hiç kimse tarafından, hiçbir bilgiye sahip bulunulmadığının kanıtlanması aranmamaktadır. Aranan husus ise patent başvurusu yapılan buluş ile ilgili bilgilerin dünyanın her hangi bir yerinde toplum tarafından ulaşılabilir bir şekilde açıklanmamış olmasıdır. Yazar, başvurusu yapılan buluş hakkında bazı kişiler bilgiye sahipse, fakat bu bilgiler kamuya intikal etmediyse buluşun

¹³⁹ A.e., s. 228.

¹⁴⁰ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, a.g.e., s. 166-167.

her halükarda “yeni” olacağını savunmaktadır. Yazara göre PatKHK'nın şart koştuğu mutlak yenilik kıstası “şekli” anlamdadır. Zira, PatKHK m. 7 hükmü patent başvurusunun yapıldığı tarihten önce buluş konusunda “dünyanın herhangi bir yerinde” herhangi bir şekilde açıklanan bilgilerin, buluş sahibinin bu bilgilerden haberi olmasa dahi yeniliği kaldıracağını düşünmektedir¹⁴¹. Fikrimizce de Tekinalp'e katılmak mümkündür; zira PatKHK'da da “kamuya intikal etme” görüşü benimsenmiştir. Sadece bazı şahısların, belli bir zümrenin haberdar olup, kamuya intikal etmeyen, toplumca ulaşılabilir olmayan bir bilginin mutlak yeniliğinden bahsetmek anlamsızdır. Bu açıdan, yazara katılarak, PatKHK'nın “şekli anlamda bir mutlak yenilik” taşıdığını ifade edebiliriz.

Her ne kadar “yenilik” patent verilebilirlik şartlarından olsa da bunun istisnaları PatKHK m. 8'de “ Buluşa Patent Verilmesini Etkilemeyen Açıklamalar” başlığı adı altında düzenlenmiştir:

Madde 8 – “ Bir buluşa patent verilmesini etkileyecek nitelikte olmakla birlikte, başvuru tarihinden önceki on iki ay içinde veya rüçhan hakkı talep edilmiş ise rüçhan hakkı tarihinden önceki on iki ay içinde ve aşağıda sayılan durumlarda açıklama yapılmış olması buluşa patent verilmesini etkilemez:

a - Açıklamanın buluş sahibi tarafından yapılmış olması;

b - Açıklamanın bir merci tarafından yapılmış olması ve bu merci tarafından açıklanan bilginin:

1 - Buluş sahibinin bir başka başvurusunda yer alması ve söz konusu başvurunun bir merci tarafından açıklanmaması gerektiği halde açıklanması;

2 - Buluş sahibinden doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bilgiyi edinmiş olan bir üçüncü kişi tarafından, buluş sahibinin bilgisi veya izni olmadan yapılan bir başvuruda yer alması; veya

c - Açıklamanın buluş sahibinden doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bilgi elde eden bir üçüncü kişi tarafından yapılmış olması.

Bu maddenin birinci fıkrasına göre, başvurunun yapıldığı tarihte patent almaya hak kazanmış her kişi "buluş sahibi" sayılır.

¹⁴¹ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, s. 499.

Bu maddenin birinci fıkrasının uygulanmasından doğan sonuçlar, bir süre ile sınırlı değildir ve her zaman ileri sürülebilir.

Bu maddenin birinci fıkrasının uygulanmasında, bu fıkranın uygulanması gerektiğini ileri süren taraf, şartların gerçekleştiğini veya gerçekleşmesinin beklendiğini ispatla yükümlüdür.

PatKHK m. 8'de görüldüğü üzere, yeniliği ortadan kaldırmayan açıklamalar, buluş veya buluş sahibinin bilgisi ve izni olmadan, bir kişi veya merci tarafından yapılan açıklamalardır. İlgili hüküm, EPC'nin eşdeğer hükmü olan m. 55'ten oldukça farklıdır. EPC'ye göre açıklama, başvuru sahibi veya hukuki halefi aleyhine yapılmış ise yeniliği etkilememektedir. Bu durumda, PatKHK'nın aksine, bizzat buluşçu veya hukuki halefi tarafından yapılmış olan açıklamalar yeniliği etkilemektedir. Ayrıca, EPC'de düzenlenen süre 6 aydır ve bu sürenin başlangıcı olarak rüçhan tarihi değil başvuru tarihi kıstas alınmıştır¹⁴².

Buluşun, başvuru tarihinden 12 ay önceki tarihten itibaren buluş sahibi veya selefleri tarafından kamuya yapılan açıklamanın buluşun yenilik unsurunu engellemeyeceği hükmü sayesinde, buluş sahibi de bir nevi buluşunun ticari başarısını sınaama imkanına da kavuşmuş olur¹⁴³.

2.6.3.2. Tekniğin Bilinen Durumunun Aşılması

Teknik kelimesinin sözlük anlamına baktığımızda,

- 1-Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi,
- 2-Fizik, kimya matematik gibi bilimlerden elde edilen verileri iş ve yapım alanında uygulama,
- 3-Yol, beceri, yöntem,
- 4-Teknikle ilgili bir sanata, mesleğe özgü olan, anlamları ifade edilmektedir¹⁴⁴.

Patent hukuku anlamında teknik kavramı, genel çerçevede, doğaya egemen olabilme ya da doğa güçleriyle ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Teknik kavramı, her ne

¹⁴² A.e., s. 169; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 501.

¹⁴³ Yasaman, **a.g.e.**, s. 364

¹⁴⁴ Türk Dil Kurumu, **a.g.e.**, s. 2174.

kadar patent hukuku açısından temel bir önem arz etse de, bu hukukun değersel temel önermesini doğrudan ve bütünsel şekilde dile getirmemektedir. Hukuk kavramı açısından teknik, normatif bir içerik ve anlam taşır. Kanun koyucu da, yeni gelişmelere göre şekillenebileceği düşüncesi ile teknik kavramını tanımlamayı açık kapı bırakmıştır. Esasen, değişmez bir içeriğe sahip ve daima geçerli bir teknik kavramından bahsetmek de olanaksızdır. Bu durumda, teknik kavramının klasik pozitif mühendislik bilimleri alanında şekillendiği ve buna dayanarak meydana geldiği söylenebilir.¹⁴⁵

Tekniğin bilinen durumu, patent başvurusunun yapıldığı tarihten önce, o buluş konusu hakkında, dünyanın herhangi bir yerinde, toplumca erişilebilir yazılı veya sözlü biçimde tanıtım yolu ile ortaya konulmuş veya kullanımı ya da başka bir yolla açıklanmış bilgilerin tümünü kapsar¹⁴⁶.

Patent başvurusu tarihinde veya bu tarihten sonra yayınlanmış olan ve patent başvurusu tarihinden önceki tarihli Türk patent ve faydalı model belgesi başvurularının yayınlanan ilk metinleri de tekniğin bilinen durumuna dahildir. PCT kapsamında Türkiye’de patent koruması talep edildiği takdirde, ilgili uluslararası başvuru da milli başvuru statüsündedir. Yabancı ülkelerdeki başvurulara ise bu hüküm uygulanmamaktadır. Buluşla ilgili bir rüçhan talebi varsa, buluş rüçhan hakkı tarihi itibariyle yeni olmalıdır. Başvuru ve rüçhan tarihinden sonra yapılan açıklamalar ve kullanımlar yeniliği ortadan kaldırmazlar¹⁴⁷.

Patent, yeni ve farklı olan her buluşa değil, nitelikli ve önemli sayılabilecek farklılıklara verilir. Bu özelliği ile patent diğer fikri yaratıcılığı koruyan haklardan ayrılır. Yeniliğin kabul edilebilmesi için de buluşun tekniğin bilinen durumunu aşması gereklidir. Tekniğin bilinen durumuna ulaşmayan veya onunla aynı düzeyde kalan, sonuç olarak onu aşamayan buluş PatKHK ‘ya göre yeni sayılmamaktadır. Bunun sonucunda buluş, tekniğin bilinen durumundan açıkça çıkarılamayan bir faaliyet sonucu gerçekleştiyse tekniğin bilinen durumunun aşıldığı kabul edilir¹⁴⁸.

Tekniğin bilinen durumunun aşılması PatKHK m. 9’da düzenlenmiştir;

¹⁴⁵ Aksu, **a.g.e.**, s. 225-229-231.

¹⁴⁶ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 499; Yurtsever, **a.g.e.**, s. 18; Şehirali, **a.g.e.**, s. 10; Noyan, **a.g.e.**, s. 228; Ayrıntılı bilgi için bkz. Tahir Saraç, "Sinai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı Açısından 'Tekniğin Bilinen Durumu' Kavramı ve Kapsamı", **BATİDER**, C.XXII, Sayı 2, Ankara, 2003, s. 117 vd.

¹⁴⁷ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 500-501.

¹⁴⁸ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, **a.g.e.**, s. 169; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, s. 503; Bently/Sherman, **a.g.e.**, s. 475; Noyan, **a.g.e.**, s. 230.

“Buluş, ilgili olduğu teknik alandaki bir uzman tarafından, tekniğin bilinen durumundan aşikar bir şekilde çıkarılmayan bir faaliyet sonucu gerçekleşmiş ise, tekniğin bilinen durumunun aşıldığı kabul edilir.”

Tekniğin bilinen durumunun aşılp aşılmadığı uzman kişi tarafından değerlendirilecektir. Doktrinde hakim olan görüşe göre değerlendirmeye esas olacak uzman, belli bir zamanda ilgili teknik alanda genel bir bilgi seviyesine sahip olan kişidir. Bu hususta bahsedilen uzman kişi üst sınıf, iyi yetişmiş değil, ortalama bir uzmandır¹⁴⁹.

Tekinalp ise tekniğin bilinen durumunun aşılp aşılmadığının belirlenmesi hususunda sıradan, ortalama bilgili birinin değil, -deha olması beklenmemekle birlikte- ortalamanın üzerinde, yerli ve yabancı yayınları izleyen, takip eden bir uzmanın görevlendirilmesini düşünmektedir. Yazara göre örneğin tekniker, uzman sayılmamaktadır¹⁵⁰.

Camcı'ya göre de o teknikte yetişmiş, bir usta alınmalıdır. O kişi, branşla ilgili literatürü, fiili çalışma tekniklerini bilen biri olarak kabul görür¹⁵¹.

İngiliz Hukuku'nda, uzman kişinin atölye çalışmaları teknikleriyle yakından ilgilenen, ilgili literatürü dikkatli bir şekilde okumuş, alanında yetenekli ve ehil karakterde olması aranmaktadır¹⁵².

Fikrimizce de, tekniğin bilinen durumunun aşılp aşılmadığını belirleyecek uzman kişinin o alanda ortalamanın üzerinde bir bilgi seviyesine sahip olması gerekir. İlgili spesifik alanda kendini ortalama kıstasların üzerinde geliştirmiş ve yine ilgili alandaki gelişmeleri takip ediyor olmalıdır. Zira, buluş basamağının, yani tekniğin bilinen durumunun aşılp aşılmadığını tespit edecek bir uzmanın böylesine “teknik” bir konu için, ortalama bilgi seviyesinde olması beklenemez.

¹⁴⁹ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, *a.g.e.*, s. 170.

¹⁵⁰ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s. 508-509.

¹⁵¹ Camcı, *a.g.e.*, s. 24.

¹⁵² W. R. Cornish, *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trademarks, and Allied Rights*, 4. Bası, Londra, Sweet&Maxwell, 1999, s. 196.

2.6.3.4. Sanayiye Uygulanabilirlik

Patent verilebilirlik şartlarından bir diğeri olan sanayiye uygulanabilir olma kıstası PatKHK m. 10'da şu şekilde düzenlenmiştir;

“Buluş, tarım dahil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya kullanılabilir nitelikte ise, sanayiye uygulanabilir olduğu kabul edilir.”

Bir buluşa patent verilmesi için sanayiye uygulanabilirlik kıstası aranmaktadır zira bir buluşa patent verilebilmesi için o buluşun ekonomik alanda pratik olarak uygulanabilmesi gerekmektedir, yenilik unsuru buluşun beyni ise, sanayiye uygulanabilirlik de adeta “kasları” olarak ifade edilebilir. Buluşun uygulanabilmesinden kasıt; kullanılabilmesi, üretilebilir olması ve tekrarlanabilmesidir. Bu hususta buluşun uygulanabilir ve üretilebilir olması yeterli olacaktır, verimlilik aranmaz. Sanayi kavramı üretim, ticaret ve el sanatlarının tüm dallarını, balıkçılığı, madenciliği, turizmi, avcılığı, finans sektörünü ve bazı istisnalar hariç olmak üzere hizmet sektörünü de kapsamaktadır. Burada bir ticari işletmenin varlığı aranmaz. Serbest meslek alanları, örneğin, avukatlık, doktorluk, müşavirlik, muhasebecilik vs. sanayiye dahil değildir, ancak serbest meslek mensuplarının mesleklerini icra etmek için kullandıkları araç gereçler, cihazlar vs bir sanayi kuruluşunca üretilmeleri sebebiyle sanayiye uygulanabilir sayılırlar¹⁵³.

¹⁵³ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, a.g.e., s. 170; Miller/Davis, a.g.e., s. 67; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, s. 504 ; Yasaman, a.g.e., s. 116 ; Ortan, **Avrupa Patent Sistemi Cilt 1**, s. 97.

III. BÖLÜM: PATENT BAŞVURUSU VE PATENT VERİLME SİSTEMLERİ

3.1. GENEL OLARAK

Patent başvurusu ulusal ve uluslar arası olmak üzere iki şekilde yapılır. Ulusal başvuru menşe ofise yapılırken, uluslar arası başvuru direk olarak Münih'teki Avrupa Patent Ofisi'ne veyahut yine menşe ofis üzerinden Avrupa Patent Ofisi'ne yapılır. Çalışmamızda yalnızca "Ulusal Patent Başvurusu"na yer verilmiştir.

3.2. ULUSAL PATENT BAŞVURUSU

Her şeyden önce modern bir patent sisteminin oturtulması ve işlemesi için iyi organize edilmiş modern bir patent kurumu gerektirmektedir¹⁵⁴. Sınai mülkiyet haklarına ilişkin işlemleri yürüten kamu kurumunun adı hemen hemen tüm ülkelerde "patent ofisi" ya da "patent enstitüsü" şeklindedir¹⁵⁵.

3.2.1. Türk Patent Enstitüsü

Kısaca TPE olarak anılan Türk Patent Enstitüsü 24 Haziran 1994 tarihinde, 544 sayılı KHK ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı, mali ve idari özerkliğe sahip bir kurum olarak faaliyete geçmiştir. Türkiye'de ulusal ve uluslararası başvuruları kabul etmeye, incelemeye ve patent vermeye yetkili tek kuruluştur. Özel yetkili bir kamu kuruluşu olan TPE'nin amaçları arasında, Türkiye'nin teknolojik ilerlemesine katkıda bulunmak, ülke içi serbest rekabet ortamının oluşmasını sağlayarak araştırma ve geliştirme faaliyetlerine hız kazandırmak, sınai mülkiyet haklarına dair yurt içi ve yurt dışındaki gelişmeleri kamu yararına sunmak yer alır¹⁵⁶.

¹⁵⁴ Uğur G. Yalçınar, "Türkiye'de Patent Sistemi ve Yönetiminin Bugünü ve Yarını", **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1992, s. 99.

¹⁵⁵ Osman Zıllıoğlu/Saadet İyidoğan/Weysel Ulusoy, **Patentlerin Türk İmalat Sanayinde Teknolojik Gelişme ve Büyümeye Etkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi,

¹⁵⁶ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, a.g.e. , s. 180 ; <http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=601>

TPE'nin görev alanı içine patentler, faydalı modeller, markalar, endüstriyel tasarımlar ve coğrafi işaretler girer. Ancak, ticaret unvanları, işletme adları, fikir ve sanat eserleri TPE'nin yetkisi dışındadır¹⁵⁷.

PatKHK'nın 171. Maddesi "Enstitüde İşlem Yetkisi Olan Kişiler" başlığı altında bu kişileri gösterir:

"1-Gerçek veya tüzel kişiler

2-Enstitü siciline kayıtlı patent vekilleri

3-Tüzel kişiler, yetkili organları tarafından tayin edilen kişi veya kişilerce temsil edilir

4-İkametgahı yurt dışında bulunan kişiler ancak patent vekilleri aracılığı ile temsil edilirler

Vekil tayin edilmesi halinde, tüm işlemler vekil aracılığı ile yapılır. Vekile yapılan tebligat asile yapılmış sayılır. "

TPE'nin bağımsız idari otoritelere yakın derecede özerkliğe sahip bir hizmet yerinden yönetim kuruluşu olması ve Bakanlığın TPE'nin tescil işlemleri ile ilgili kararları üzerinde bir yetkisi olmaması sebebiyle Bakanlıkta arasındaki bağın hiyerarşi ilişkisi olmayıp kısıtlı idari vesayet ilişkisi olduğu ifade edilmiştir¹⁵⁸.

"5000 sayılı Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun" gereğince TPE, ilgili kanunda belirtilmeyen durumlar özel hukuk hükümlerine tabidir. Bu sebeple TPE tarafından verilecek kararlara karşı açılacak davalar adli yargı yolunda görülür¹⁵⁹.

3.2.2. Başvuru Prosedürü

Patent verilmesi için başvuru usulü PatKHK'nın "Patent Başvurusu Ve Ekleri" başlığı altında yer alan 42. Maddeden itibaren düzenlenmiştir. 43. Maddede "Başvuru Tarihinin Kesinleşmesi", 44. Maddede "Buluş Yapanın Başvuruda Belirtilme

¹⁵⁷ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, s. 41.

¹⁵⁸ Fahrettin Kayhan, "Türk Patent Enstitüsü'nün Marka Hakkının Tescili Süresinde Aldığı Kararların İptali Davası", **Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi**, C:4, Sayı:3, 2003, s. 25.

¹⁵⁹ A.e., s. 25.

Zorunluluğu”, 45. Maddede “Buluşun Bütünlüğü”, 46. Maddede “Tarifnamenin Açıklığı”, 47. Maddede “Patent İstemleri” ve 48. Maddede “Özet” başlığı altında yine ilgili hususlar düzenlenmiştir.

Patent başvurusu için TPE'ye başvuran kişi veya kişiler ya da temsilcileri

1-Başvuru dilekçesi,

2-Tarifname,

3-İstem veya istemler,

4-Özet,

5- Resimler

Başvuru ücretinin ödendiğini gösteren belge ile birlikte TPE'ye başvururlar. Bu husus PatHKH m 42'de düzenlenmiştir.

Patent başvurusu dilekçe ile yapılır. PatKHK m. 44/2'de buluşu yapan kişinin belirtilmesi ve patent isteme hakkının ne şekilde elde edildiğinin açıklanması gerektiği düzenlenmiştir. Aksi halde patent başvurusu incelenmez.

3.2.2.1. Özet

Patent belgesinin ilk kısmını oluşturur ve genelde yaklaşık 150 kelimedenden meydana gelir. Özet genellikle buluşun başlığını, tarifnamedeki meselenin kısa bir açıklamasını ihtiva eder ve buluşun ait olduğu teknik alanı gösterir¹⁶⁰. Ancak arzu edilen korumanın kapsamının yorumlanmasında kullanılamaz. Bu nedenle korumanın sınırını çizen istem veya istemler özete dayanılarak yorumlanamaz. Yine, özet, tekniğin bilinen durumunun sınırlarının çizilmesinde de fonksiyonsuzdur, bu konuda da dikkate alınamaz¹⁶¹.

¹⁶⁰ Bently/Sherman, a.g.e., s. 353.

¹⁶¹ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 530.

3.2.2.2. Tarifname

Tarifname, buluşun konusunu en iyi ve eksiksiz bir şekilde açıklayan yazılı metindir¹⁶². Tarifnamedeki açıklama, tam ve anlaşılır olmalıdır. Buluşa patent verilebilmesi için teknik probleme daha önceden bilinmeyen bir çözüm getirmesi gerektiğinden, buluşun önceki tekniğe oranla getirdiği yeni özellikleri içermelidir.

PatKHK m. 46'da tarifname, konu başlıklarıyla beraber düzenlenmiştir. Buluşun konusunun ilgili olduğu teknik alanda uzman bir kişi tarafından açık ve yeterli bir şekilde yazılır. "Buluş başlığı", "Buluşun ilgili olduğu teknik saha ve tekniğin bilinen durumu", "Buluşun çözümünün amaçladığı teknik problemler", "Resimlerin açıklanması", "Buluşun açıklanması" ve "Buluşun sanayiye uygulanma biçimi" başlıklarından oluşmaktadır¹⁶³

3.2.2.3. İstem veya İstemler

İstemler PCT m. 6 ve PatKHK m. 47'de düzenlenmiştir¹⁶⁴.

Buluşun korunması istenen hususlarını açık ve öz olarak ifade eden, kendilerine özgü bir jargonla yazılan somut talepler olarak tanımlanabilir¹⁶⁵. İstemler, patent

¹⁶² Noyan, **a.g.e.**, s. 239.

¹⁶³ PatKHK m. 46 şu şekildedir ;

"Tarifname buluş konusunun ilgili olduğu teknik alanda uzman olan bir kişi tarafından buluşun uygulanabilmesini sağlayacak nitelikte açık ve yeterli yazılır.

Eğer, buluş, mikrobiyolojik bir usulle ilgili ise ve ilişkin olduğu mikroorganizma ilgilenenler tarafından ulaşılabilir değilse, tarifnamenin bu maddenin birinci fıkrası hükmüne uygun sayılabilmesi için aşağıdaki şartlar gerekir.

a - Mikroorganizmanın özellikleri ile ilgili bilgilerin tarifnamede yer alması,

b - Başvuru sahibi tarafından en geç başvuru tarihine kadar, Milletlerarası Anlaşmalara uygun olarak kurulmuş ve yetkili tevdi merciiine bir mikroorganizma kültürünün verilmesi.

Tevdi mercii 55 inci maddenin ikinci fıkrası hükmüne göre ilanda belirtilir."

¹⁶⁴ PatKHK m. 47 şu şekildedir;

"Başvuru bir veya birden çok istemi içerir.

İstem veya istemler buluşun korunması istenilen unsurlarını tanımlar. Her istem açık ve öz olmalıdır. İstem veya istemlerin dayanağı tarifnamedir. İstem veya istemler tarifnamede tanımlanan buluşun kapsamını aşamaz. İstem veya istemler Yönetmelik hükümlerine uygun şekilde yazılır.

Başvuru sahibi, istem veya istemleri Yönetmelik hükümlerine uygun şekilde yazabileceği gibi, bir başka şekilde de yazabilir. "

başvurusunda buluş kapsamının belirlenmesinde en önemli rolü oynayan kısımdır. Zira istemler patent sahibinin tekelci alanına ait hakların ve patentten doğan hakların sınırlarını çizer, hangi hususların patentlenmesinin istendiğini gösterir ve dolayısıyla talep eder. Temel fonksiyonları patent verilebilirlik şartlarının tespitinde bir araç görevi görmektir. Bir buluşa patent verilip verilemeyeceğinin tespiti için tekniğin bilinen durumu ile karşılaştırılırlar¹⁶⁶.

İstemlerin buluşu mümkün olduğunca geniş bir biçimde tanımlaması patent sahibinin haklarının korunması lehine görülmele beraber istemlerin tanımlanandan daha geniş bir buluşu tarif etmesi, amacını ve kapsamını aşması patent sahibinin aleyhine bir durum da teşkil edebilir. Zira bu durumda istemler daha önceden bilinen ve fiilen çalışmayan bir ürün ya da usulü kapsayacak kadar genişleyebilir, buna meydan vermemek için istemler belirsizlikten uzak bir biçimde net olmalı, buluşun tanımıyla yakın ilişki içinde olmalı ve tarifname ile birbirlerini desteklemelidir¹⁶⁷.

Teknik bir problemin çözümü ile ilgisi olmayan, başka bir ifadeyle buluş harici unsurlar istemlere dahil olamaz, bu husus özellikle “yenilik” değerlendirilmesi yapılırken önem arz eder¹⁶⁸.

3.2.2.4. Resimler

Patent belgesinin son kısmını resimler oluşturur. Resimler de buluşu açıklayan ve tarifnameyle beraber istemlerin yorumlanmasında kullanılırlar. Patent başvurusunda kullanılacak resimlerin kağıt kalitesi, boyutları ve diğer hususları ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Böylece başvurularda belli bir standart sağlanarak patent belgelerinin toplumu bilgilendirme fonksiyonlarını optimum şekilde sağlamaları amaçlanmıştır¹⁶⁹.

Bahsedilen belgelerin tamamlanmasını takiben patent başvurusu TPE'ye dilekçe vasıtasıyla yapılır. PatKHK m. 44/2'ye göre buluşu yapan kişi belirtilmeli ve patent isteme hakkının nasıl elde edildiği de açıklanmalıdır. ABD'de ek olarak, başvuru

¹⁶⁵ Kaya, **Patentten Doğan Haklar**, s. 179 ; Jacob/Alexander/Lane, **a.g.e.**, s. 31.

¹⁶⁶ Noyan, **a.g.e.**, s. 241; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 530; Miller/Davis, **a.g.e.**, s. 10; Bently/Sherman, **a.g.e.**, s. 493.

¹⁶⁷ Şehirali, **a.g.e.**, s. 76-77-78; Yasaman, **a.g.e.**, s. 383-384; Camcı, **a.g.e.**, s. 108; Saraç, **Patentten Doğan**, s. 47.

¹⁶⁸ Özgür Öztürk, **Türk Hukukunda Patent Verilebilirlik Şartları**, Ankara, Arıkan, 2008, s. 28.

¹⁶⁹ Bently/Sherman, **a.g.e.**, s. 360-361.

sırasında gerçek buluş sahibi ya da sahiplerinin imzaları ve başvuranın patentin nasıl en iyi şekilde kullanılabileceğini açıklaması gerekmektedir¹⁷⁰.

Başvuru sahibinin TPE'ce kesinleşmesinin ertesinde, başvuru TPE tarafından unsurların tam ve şekli şartların uygun olup olmadığı yönünden incelenir. (PatKHK m. 43/1). Buluşun patent verilemeyecek konular arasında olup olmadığının incelenmesi ve yenilik, tekniğin bilinen durumunun aşılması ve sanayiye uygulanabilirlik kriterlerini karşılayıp karşılamadığının tespitinin ardından herhangi bir eksiklik bulunmaması halinde ilgili belgelerin TPE'ye veya onun yetkili kıldığı makama verildiği tarih, saat ve dakika itibarıyla başvuru kesinlik kazanır (PatKHK m. 43/1).

3.3. PATENT VERİLMESİ SİSTEMLERİ

PatKHK'ya göre patent verme sistemi "incelemesiz patent verilmesi" ve "incelemeli patent verilmesi" olmak üzere iki usulde düzenlenmiştir. Her iki sistem de ilgili belgeler ile TPE'ye yapılan başvuru sonucu gerçekleşmekle beraber, aralarında prosedür ve patent korunma süreleri açısından farklılıklar vardır. Öncelikle incelemesiz patent verilmesi sistemini inceleyeceğiz

3.3.1. İncelemesiz Patent Verilmesi Sistemi

PatKHK 3. Bölümü'de m. 60 ve 61'de düzenlenmiştir

Başvuru sahibi, incelemeli patent sistemini tercih etmediği halde, incelemesiz patent verilmesi yöntemi uygulanacaktır.

İncelemesiz patent sisteminde, üçüncü kişiler araştırma raporunun yayınlanmasından itibaren 6 ay içerisinde araştırma raporu hakkındaki görüşlerini TPE'ye bildirebilir (PatKHK m. 60/1). Bu sürenin dolmasından sonra ise TPE, üçüncü kişiler tarafından araştırma raporu hakkında bildirilen yazılı görüşleri, bu görüşleri kanıtlayan belgeler ile beraber başvuru sahibine bildirir (PatKHK m. 60/2). Başvuru sahibi araştırma raporu ile ilgili kendi görüşlerini, üçüncü kişilerin araştırma raporu hakkındaki görüşlerine karşı bu görüşlerin kendisine bildirim tarihinden itibaren 3 ay

¹⁷⁰ Dinwoodie/Hennessey/Perlmutter, a.g.e., s. 53.

içinde ileri sürebilir ve gerekli gördüğü takdirde istem veya istemlerde değişiklik yapabilir (PatKHK m. 60/3) TPE, 57. Maddeye göre düzenlenen tekniğin bilinen durumu ile ilgili araştırma raporunu ve varsa üçüncü kişilerin araştırma raporu hakkındaki görüşlerini dikkate almadan, başvuru sahibinin raporla ilgili karşı görüşlerini bildirmesi için belirlenen süre dolduktan sonra incelemesiz patent verilmesine karar verir (PatKHK m. 60/4). İncelemesiz patentın verildiği Resmi Patent Bülteninde ilan edilir (PatKHK m. 60/5). İncelemesiz olarak verilen patentın koruma süresi 7 yıldır (PatKHK m. 60/5).

Patentın verilmesiyle birlikte, verilen patente ilişkin belgeler tekniğin bilinen durumuna ilişkin araştırma raporu ve bu rapora karşı üçüncü kişilerce sunulmuş tüm görüşler, toplumun inceleme ve bilgisine açılır (PatKHK m. 60/6). İncelemesiz verilen patentın konusunun gerçekliği ve faydası devletçe garanti edilmez. İncelemesiz verilen patentın incelenmesi isteniyorsa talepte bulunulması gerekmektedir (PatKHK m. 60/7). Patent sahibi veya üçüncü kişiler 7 yıl içinde herhangi bir tarihte inceleme yapılması hususunda talepte bulunmazlarsa patentın koruma süresi sona erer ve incelemeli patent başvurusunda bulunma imkanı da ortadan kalkar (PatKHK m. 60/8).

Fikrimizce bazı fayda ve avantajları nedeniyle özellikle patent sisteminin kurulması aşamasında fayda sağlayabilecek olan incelemesiz patent verilmesi sistemi, kötüye kullanılmaya son derece açık bir sistemdir. Herhangi bir incelemenin bulunmaması ve patent verildikten sonra itirazda bulunma imkanı olmayıp ancak hükümsüzlük davası yolunun açık olması, kolayca patent alma ve buna dayanarak etkili koruma sisteminden yararlanarak başkalarının üretimlerini engelleme tehlikesi ve ciddi bir hakkın kötüye kullanılması riski yaratmaktadır. Bu sebeple ülkemizdeki patent sisteminin belirli derecede gelişme göstermiş olduğu ve sistemin yerleştiği gözlemlendiğine göre incelemesiz patent sisteminin kaldırılması oldukça isabetli olacaktır.

PatKHK'nın Genel Gerekçesi'nde patent koruması için, basit, ucuz ve kapsamlı bir korumanın sağlanması gerektiğinden biri kısa ve incelemesiz, diğeri uzun ve incelemeli iki sistemin seçilmesiyle, ülkemizde sayıca çoğunluktaki mali kaynakları kısıtlı olan buluş sahiplerine ucuz, süratli ancak süresi nispeten kısıtlı bir koruma sağlanmıştır. Ancak kısıtlı bir süre için geçerli olan bu patentın istenildiğinde gerekli şartlar yerine getirilmek şartı ile uzun süre için koruma sağlayabildiği ifade edilmiştir.

PatKHK'nın 60. Maddesinin gerekçesinde belirtildiği üzere, incelemesiz patent verilmesi sisteminde hiç inceleme yapılmadığı sonucu çıkarılamaz. Patent verilebilirlik şartları incelenmeksizin verilen patent için, patent verilmeden önce mutlaka bir araştırma yapıldığı, araştırma raporunun düzenlendiği, araştırma raporunun yayınlandığı, üçüncü kişilerin başvuru ve rapor hakkında görüşlerinin alındığı, raporun içeriği ve üçüncü kişilerin görüşlerine göre başvuru sahibinin patent verilmesi istenilen buluş konusunu değerlendirmesine ve gerektiğinde değişiklikler yapmasına imkan tanıdığı ilgili maddenin gerekçesinde açıklanmıştır.

Yasaman'a göre, incelemesiz ve incelemeli patent sistemlerinde başvuru ve başvurunun incelenmesi safhaları ortaktır. Farklılık, tekniğin bilinen durumu ile ilgili rapora karşı üçüncü kişilerin görüşlerinin alınmasından ve bu görüşlerin başvuru sahibi tarafından cevaplanmasından itibaren başlamaktadır. Her iki sistem sonucu verilen patentler de aynı şekilde korumayı amaçlamaktadır. Her iki patent koruma süresinde patent konusu buluş hak sahibine aynı imkanları tanımaktadır¹⁷¹.

Saraç'a göre, incelemesiz patent sisteminde herhangi bir incelemenin yapılmaması ve patent verildikten sonra bu karara itiraz etme imkanının bulunmayıp ancak "hükümsüzlük davası" yolu ile patentin hükümsüz kılınabilmesi, kolayca patent verilmesi ve buna dayanılan etkili koruma sisteminden yararlanarak başkalarının üretimlerini engelleme tehlikesi nedeniyle kötüye kullanmaya açık bir sistem olduğundan, incelemesiz patent sistemi, kaldırılması son derece isabetli olacak olan bir patent verme sistemidir¹⁷².

Yalçınar de başvuru sahibi araştırma raporu yayımlandıktan 6 ay içinde yapılabilecek itiraz veya itirazlara rağmen kendisine incelemesiz patent verilmesini talep edebileceğini, dolayısıyla patent ile korunamayacak buluşlara dahi incelemesiz patent belgesinin verilebileceğini vurgulamıştır¹⁷³.

İncelemesiz patent verilmesi sistemi, Patent ve Faydalı Model Kanun Tasarısı'nda kaldırılmıştır. Buna sebep olarak, PatKHK 'nın yürürlüğe girmesinden bu

¹⁷¹ Yasaman, a.g.e., s. 129.

¹⁷² Karahan/Suluk/Saraç/Nal, a.g.e., s. 183.

¹⁷³ Uğur G. Yalçınar, "Patent ve Faydalı Model Belgelerinin Hükümsüzlüğü ve Tecavüz Halleri (Hukuki ve Teknik Değerlendirme)", **Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Kültürü (Sorunlar ve Kurumsal Çözüm Yolları) 1. Ulusal Sempozyumu**, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2005, s. 151.

yana bu sistemin uygulamada birtakım sakıncalar doğurduğunun açıkça görülmesi ve kısa sürede elde edilen ve düşük maliyetli bir sistemin zaten faydalı model koruması ile sağlanmış olduğudur¹⁷⁴.

Fikrimizce; incelemesiz patent verilmesi sistemi her ne kadar başvuru sahibine incelemeli patent sistemine nazaran oldukça kolay ve ucuz bir yolla patent alma hakkı tanısa ve incelemeli patent sistemindeki imkanları tanısa da, modern bir patent sisteminde geçerliliği tartışmaya açık bir kurumdur. Zira, her ne kadar incelemeli patent sistemine göre oldukça kısa sayılabilecek 7 yıllık bir koruma süresi olsa da, bu şekilde kolayca patent alınabilmesi patent hukukunun doğasına aykırı olmakta ve gerçek bir patent verilmesi yoluyla örtüşmemektedir. İncelemesiz patent verilmesi yerine, koruma süresi 10 yıl olan faydalı model kurumunun devreye girmesi daha mantıklı ve zaten olması gerekendir. Patent ve Faydalı Model Kanun Tasarısı'nda da bu konuda yapılan değişiklik olumludur.

3.3.2.İncelenerek Patent Verilmesi Sistemi

İncelenerek patent verilme sistemi PatKHK m. 62 ve 63'te düzenlenmiştir.

Bu sistemde tekniğin bilinen durumu ile ilgili araştırma raporunun yayınlanmasından sonra 6 ay içerisinde üçüncü kişiler patent verilebilirlik şartlarının var olmadığını ileri sürebilir ve bu hususta itiraz edebilirler. Üçüncü kişilerin itirazı halinde, bütün itirazlar ve belgeleri başvuru sahibine bildirilir. Başvuru sahibi, yapılan itirazlara süresinin bitiminden itibaren 3 ay içerisinde ve talep ettiği halde 3 aylık ek süre daha alarak toplamda 6 ay içerisinde cevap verebilir, bu hususlarda gerekçeli görüşlerini beyan edebilir, gerekli gördüğü takdirde istem veya istemlerinde değişiklik yapabilir (PatKHK m. 62/4). Bu süreden sonra, başvuru sahibinin karşı görüş bildirip bildirmediğine bakmaksızın TPE, patent verilebilirlik şartları açısından bir inceleme başlatacaktır (PatKHK m. 62/5).

TPE, istem veya istemlerin kapsamı ile sınırlı olarak yapılan başvuru inceledikten sonra patent verilebilirlik şartlarının bulunup bulunmadığı konusundaki kararı verir. Bu kararda, kararı vermesini gerektiren dayanaklarını belirtir (PatKHK m. 62/6). TPE, düzenlediği inceleme raporunu, gerekçesinin dayanaklarını da açıklayarak

¹⁷⁴ Bkz Patent ve Faydalı Model Kanunu Genel Gerekçesi.

başvuru sahibine bildirerek eksiklikleri gidermesi, istem veya istemlerde değişiklikler yapması ve gerekli itirazlarda bulunabilmesi için 6 ay süre tanır (PatKHK m. 62/7). İnceleme raporunda olumsuz görüş bildirilmesi durumunda, başvuru sahibi, rapora karşı kendi görüşlerini gerekçeli şekilde bildirebilir veya gerekli gördüğü halde başvuruda değişiklikler yapabilir (PatKHK m. 62/8).

Başvuru sahibi inceleme raporuna karşı bir görüş bildirmiş veya başvuruda bir değişiklik yapmış ise TPE bu hususları inceler. İnceleme raporundaki farklı görüşlerin giderilmediğine karar verirse, bu kararının gerekçeli dayanaklarını da belirterek, başvuru sahibine karşı görüşlerini ileri sürebilmesi için 3 aylık süre tanır (PatKHK m. 62/9). Başvuru sahibi, incelemenin bu evresinde karşı görüşlerin giderilmesine yönelik kendi görüşlerini ileri sürebilir ve gerekli gördüğü takdirde başvuruda değişiklik yapabilir. TPE, başvuru sahibinin görüşleri ile birlikte eğer varsa değişiklikleri de inceledikten sonra ilgili konuda nihai kararını verir. TPE'nin nihai kararı, istem ve istemlerin tamamı veya bir kısmı için patent verilmesi şeklinde olabilir (PatKHK m. 62/10).

İnceleme sonuçlandığında TPE, herhangi bir itirazın yapılmadığını ve patent verilmesine ilişkin şartları ortadan kaldıran bir durum olmadığını tespit ederse, buluşa patent verilmesi kararını verir ve ilgili kararı başvuru sahibine tebliğ eder (PatKHK m. 62/11). Son olarak, incelenerek verilen patentin konusunun gerçeklik ve yararlılığı devletçe garanti edilmez (PatKHK m. 62/12).

Görüldüğü gibi incelemeli patent verilmesi sisteminde enstitü tarafından gerekli inceleme yapılmakta ve araştırma raporu düzenlenmektedir. Bu sayede incelemeli patent sistemi incelemesiz patent verilmesi yoluna göre daha uzun sürse de, araştırma raporu düzenlenmesi ve başvuru olumlu sonuçlandığında 20 yıllık koruma süresi tanınmasıyla asıl patent verilme sistemidir.

3.4. EK PATENTLER

Ek patent kavramı, PatKHK m. 121, 122, 123, 124 ve 125'te düzenlenmiştir.

Asıl patentin veya patent başvurusunun konusu ile belli bir bütünlük arz eden, onu mükemmelleştiren veya geliştirerek daha iyi bir seviyeye çıkaran patentlerdir.

Örneğin, elektrikli battaniyenin pille çalışır ve yağmurdan ıslanmaz hale getirilmesi gibi¹⁷⁵.

Ek patentin çalışmamız açısından önem arz edecek hususları 121. maddede düzenlenmiştir. İlgili madde ;

“Patent başvurusu veya patentin sahibi, 45 inci maddenin birinci fıkrası anlamında, patent konusu buluşu mükemmelleştiren veya geliştiren ve asıl patentin konusu ile bütünlük içinde bulunan buluşların korunması için, ek patent başvurusunda bulunabilir.

Patent verilmesi kabul edilinceye kadar, patentin verilmesi kabul edilmese dahi, patent başvurusuna ek patent talepleri yapılabilir.

9 uncu maddede belirtilen tekniğin bilinen durumunun aşılması, ek patentler için uygulanmaz. “

İlgili maddeden görülebildiği üzere ek patenti diğer patentlerden farklı kılan bir husus da tekniğin bilinen durumunun aranmıyor oluşudur.

PatKHK m. 122/2'deki *“Bu Kanun Hükmünde Kararnamede aksi öngörölmüş olmadıkça, ek patent asıl patentin tamamlayıcı bir parçasıdır”* ifadesine göre patent sahibi/sahipleri tarafından aksi kararlaştırılmış ve işleme konmuş olmadıkça ek patent asıl patentin tamamlayıcı bir parçasıdır. Ancak m. 123'te belirtildiği üzere ek patent başvurusu, başvuru işlemleri sırasında başvuru sahibinin talebine göre, her zaman bağımsız bir patent başvurusuna dönebilecektir¹⁷⁶.

¹⁷⁵ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 542.

¹⁷⁶ PatKHK m. 123; *Ek patent başvurusu, başvuru işlemleri sırasında başvuru sahibinin talebine göre, her zaman bağımsız bir patent başvurusu haline dönüştürülebilir. Aynı imkan, Enstitü tarafından yapılan inceleme sonunda, ek patent başvurusunun asıl patentle gerekli bağının olmadığı için, ek patent başvurusunda bulunana bildirilmesinden sonraki, üç aylık süre içinde de kullanılabilir.*

Kabul edilen ek patentler, asıl patent sahibinin asıl patentten feragat etmesi halinde bağımsız bir patente dönüştürülebilir.

Bir ek patent için, bağımsız bir patente dönüşüm hususunda talepte bulunulmuş ise, daha sonraki ekler, gerekli birlik ve bütünlüğü göstermeleri şartıyla, yeni patentin ekleri sayılır.

Ek patent iken, asıl patent haline dönüşen patentler, dönüşüm tarihinden itibaren, yıllık patent ücreti ödemelerine tabi olup, koruma süreleri asıl patentin koruma süresi ile aynıdır.

3.5. FAYDALI MODELLER

Faydalı modeller PatKHK 'm. 154 ve 170 arasında düzenlenmiş ancak açıkça tanımlanmamıştır. PatKHK m. 154'te faydalı modelin "yeni", "sanayiye uygulanabilir" ve bir "buluş" olduğundan bahsedilmiştir. Bu maddeye göre faydalı modelin konusunun "buluş" olduğu görülmektedir.

Faydalı model, doktrinde ise çeşitli şekillerde tanımlanmıştır;

Tekinalp, faydalı modeli "*sanayiye ve üç boyutlu bir ürüne uygulanan, yenilik basamağını haiz bulunmayan, basit bir çözümü içeren küçük bir buluş*" şeklinde tanımlamıştır¹⁷⁷.

Yasaman'a göre faydalı model, "*patent alma mertebesine ulaşamayan ve fakat basit formlere ve ilkelere dayanan, bazı gereksinimlere cevap veren teknik çözümler*" olarak ifade edilmiştir¹⁷⁸.

Saraç'a göre "*faydalı model tekniğin bilinen durumunu aşmayan ancak fonksiyonel bir fayda sağlayan buluşları nitelendirmek için kullanılan bir terimdir. Faydalı model hakkı sahibine aynen patentten doğan hakkın sağladığı şekilde inhisari nitelikte yetkiler verir*"¹⁷⁹.

Erdem, faydalı modeli "*teknik bir buluş hakkında münhasır koruma sağlayan tescilli bir hak*" olarak değerlendirmiştir¹⁸⁰.

Şehirli, faydalı model belgesini, "*yeni olan ve sanayiye uygulanabilen ancak buluş basamağı olarak nitelendirilemeyecek buluşların korunmasını sağlayan belge*" olarak tanımlamıştır¹⁸¹.

Güneş de faydalı modeli "*buluş basamağı patente göre daha düşük, küçük ve orta ölçekli işletmelerin yararlanmasına uygun düşünülen, pratik çözümler üreten yeni ve sanayiye uygulanabilen buluş*" şeklinde ifade etmiştir¹⁸².

¹⁷⁷ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 671.

¹⁷⁸ Yasaman, **a.g.e.**, s. 379.

¹⁷⁹ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, **a.g.e.**, s. 206.

¹⁸⁰ Erdem, **a.g.e.**, s. 22.

¹⁸¹ Şehirli, **a.g.e.**, s. 15.

¹⁸² Güneş, **Cezai Koruma**, s. 75.

Camcı, daha da ileri giderek, faydalı modeli adeta “*patentin yavrusu*” ve “*patentçik*” şeklinde tanımlamıştır¹⁸³.

Fikrimizce de faydalı modeller, patentten daha düşük seviyede buluş basamağına sahip, tekniğin bilinen durumunu aşma özelliği olmayan ve bu sebepten dolayı tabiri caiz ise teknik ilerlemede çığır açması beklenmeyen/gerekmeyen, ancak yine de sınırlı ve belli bir yenilik vasfını haiz olması gereken buluşlardır. Ayrıca, PatKHK m. 6’ya göre “*usuller sonucunda elde edilen ürünlere ve kimyasal maddelere faydalı model belgesi verilemeyeceği*” düzenlendiğinden, Tekinalp’in faydalı modelin tanımı için kullandığı “*üç boyutlu bir ürüne uygulanabilme*” kıstası da oldukça yerinde ve doğru bir tespittir¹⁸⁴.

Faydalı model için de “yenilik” ve “sanayiye uygulanabilirlik” kıstasları aranmaktadır. Yine, patentlerde olduğu gibi mutlak bir yenilik, yani dünya çapında bir yenilik aranmaktadır, ancak faydalı modelde tekniğin bilinen durumunun aşılması kriteri olmadığı için faydalı model belgesi incelemesinde de tekniğin bilinen durumu ile ilgili araştırma raporu düzenlenmemektedir. Eğer, başvuru sahibi talep ederse PatKHK m. 160/5’e istinaden tekniğin bilinen durumu ile ilgili araştırma raporu faydalı model için de düzenlenebilecektir¹⁸⁵.

Güneş, yeni olan bir buluşun zaten tekniğin bilinen durumunu da aştığının kabul edilmesi gerektiğini, bu sebeple yasada açıkça öngörülme de fiilen yeni bir faydalı modelin tekniğin bilinen durumunu da aştığını kabul etmiştir¹⁸⁶.

İncelemeli patent için 20 yıllık, incelemesiz patent için 7 yıllık, faydalı model için ise PatKHK m. 164’e göre 10 yıllık bir koruma süresi tayin edilmiştir ve bu süre uzatılmaz.

¹⁸³ Camcı, **Haksız Rekabet**, s. 21-60.

¹⁸⁴ Tekinalp, bu unsur ile ilgili PatKHK’da açık bir hüküm bulunmamasına rağmen, “model” sözcüğünün varlığının bu kıstası gerekli kılacağını savunmuştur. Bkz. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 673.

¹⁸⁵ Noyan, **a.g.e.**, s. 289-290.

¹⁸⁶ Güneş, **Cezai Koruma**, s. 89.

IV. BÖLÜM: PATENTTEN DOĞAN HAKKIN SONA ERMESİ

PatKHK m. 133'te patent koruma süresinin sona ermesi, patent sahibinin haklarından vazgeçmesi ile yıllık ücret ve ek ücretlerin öngörölmüş sürelerde ödenmemesi patentten doğan hakkı sona erdiren sebeplerden sayılmıştır¹⁸⁷. Bu durumda patentten doğan hak kendiliğinden veya hak sahibinin talebi ile sona erebilir. Bu sebepler arasında hükümsüzlük yolu ile patentin sona ermesi, olağandışı bir yöntem olarak ele alınabilir.

4.1. Koruma Süresinin Sona Ermesi

İncelemesiz olarak verilen patentin koruma süresi çalışmamızda ifade edildiği üzere 7 yıldır. Başvuru tarihinden itibaren en geç 7 yıl, başvuru sahibi tarafından ise en geç 7 yıl içerisinde inceleme talebinde bulunulmazsa patent hakkı sona erecektir. 7 yıllık süre içerisinde başvuru sahibi tarafından inceleme talebinde bulunulması ve TPE tarafından incelemeli patent verilmesine karar verilmesi halinde ise patentin koruma süresi incelemeli patentler için öngörölen 20 yıllık süreye tamamlanır. Koruma süresinin sona ermesiyle patent hakkı sona erer ve bu andan itibaren toplumun malı hale gelir. Bu husus TPE tarafından patent bülteninde ilan edilir.

4.2. Patent Hakkından Vazgeçilmesi

PatKHK m. 135'te düzenlenmiştir. Vazgeçme ile patent sahibi, patentin kullanma süresi dolmadan haklarından vazgeçmekte ve patenti herkesi serbestçe kullanımına bırakmaktadır. Patent sahibi, patentin tamamından veya bir veya birden

¹⁸⁷ PatKHK m. 133 şu şekildedir;

"Patent hakkı;

a - Koruma süresinin dolması;

b - Patent sahibinin patent hakkından vazgeçmesi;

c - Yıllık ücretlerin ve ek ücretlerin öngörölen sürelerde ödenmemesi; sebeplerinden birinin gerçekleşmesi ile sona erer.

Hakkı sona eren patentin konusu, sona erme sebebinin gerçekleşmiş olduğu andan itibaren, toplumun malı sayılır. Bu husus, Enstitü tarafından ilgili bültende ilan edilir.

Yıllık patent ücretinin ödenmemesi halinde patent hakkının sona ermesine ilişkin sebebin ödeme yapılması gereken vade tarihi itibarıyla gerçekleştiği kabul edilir."

çok istemden vazgeçebilmektedir. Kısmi vazgeçmelerde belirli şartlar altında vazgeçilmeyen istem veya istemler itibariyle patent geçerli olmaya devam edecektir. Vazgeçme kararı TPE'ye yazılı olarak bildirilmelidir. Patent Sicili'ne kayıt tarihinden itibaren hüküm doğurur. Patent Sicili'ne kayıtlı hakların ve lisansların sahiplerinin izinleri olmadığı sürece patent sahibi patent hakkından vazgeçmemektedir. Yine, patent üzerinde üçüncü bir kişi hak iddia ettiği takdirde, onun izni alınmadığı sürece patent hakkından vazgeçilemez¹⁸⁸.

4.3. Yıllık Ücretlerin Ödenmemesi

PatKHK m. 134'te düzenlenmiştir.

Yıllık ücretler ve ek ücretlerin öngörölmüş sürelerde ödenmemesi halinde patentten doğan hak ödemenin yapılması gereken vade tarihinden itibaren sona ermiş olacaktır.

Ücretler mücbir sebep nedeniyle ödenmemişse, mücbir sebebin patent sahibi tarafından ispatlanması şartı ile patent geçerlilik kazanabilecektir. Bunun için, patentten doğan hakkın sona erdiğinin patent bülteninde ilanından itibaren 6 ay içerisinde ücretin mücbir sebeple ödenmediği, dolayısıyla geçersiz sayılan patentin yeniden geçerlilik kazanmasına ilişkin bir talepte bulunulması şarttır. Patent yeniden geçerlilik kazandığı takdirde patent sahibi ödenmemiş yıllık ücretleri ödemekle yükümlüdür¹⁸⁹.

¹⁸⁸ PatKHK m.135 şu şekildedir;

"Patent sahibi, patentin tamamından veya bir veya birden çok patent isteminden vazgeçebilir.

Patentten kısmen vazgeçilirse, istem veya istemlerin ayrı bir patentin konusunu teşkil etmesi ve vazgeçmenin patentin kapsamının genişletilmesine ilişkin olmaması şartıyla, vazgeçilmeyen istem veya istemler itibariyle patent geçerli kalır.

Vazgeçmenin yazılı olarak Enstitü'ye bildirilmesi gerekir. Vazgeçme, Patent Sicili'ne kayıt tarihi itibariyle hüküm doğurur.

Patent Sicili'ne kayıt edilmiş hakların ve lisansların sahiplerinin izni olmadıkça, patent sahibi patentten vazgeçemez.

Patent üzerinde, bir üçüncü kişi tarafından hak sahipliği iddia edilmekte ise,onun izni olmadıkça, patentten vazgeçilemez. "

¹⁸⁹ PatKHK m. 134 şu şekildedir;

Patent hakkını sona erdiren diğer bir sebep olan "Patentin Hükümsüzlüğü", çalışmamızın ana konusu oluşturması itibariyle aşağıdaki bölümde incelenecektir.

"Patent sahibi, patentin tamamından veya bir veya birden çok patent isteminden vazgeçebilir.

Patentten kısmen vazgeçilirse, istem veya istemlerin ayrı bir patentin konusunu teşkil etmesi ve vazgeçmenin patentin kapsamının genişletilmesine ilişkin olmaması şartıyla, vazgeçilmeyen istem veya istemler itibariyle patent geçerli kalır.

Vazgeçmenin yazılı olarak Enstitü'ye bildirilmesi gerekir. Vazgeçme, Patent Sicili'ne kayıt tarihi itibariyle hüküm doğurur.

Patent Sicili'ne kayıt edilmiş hakların ve lisansların sahiplerinin izni olmadıkça, patent sahibi patentten vazgeçemez.

Patent üzerinde, bir üçüncü kişi tarafından hak sahipliği iddia edilmekte ise, onun izni olmadıkça, patentten vazgeçilemez."

V. BÖLÜM: PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

5.1. GENEL OLARAK

Patentin hükümsüzlüğü, patent hakkının sona erme şekillerinden biridir. Ancak, çalışmamızda sayılan; koruma süresinin sona ermesi, patent hakkından vazgeçme ve patentin öngörülen yıllık ücretlerinin ödenmemesi gibi kendiliğinden veya irade ile gerçekleşen yöntemlerden farklıdır. Zira, bu sayılan hallerde bir mahkeme kararı aranmazken patentin hükümsüzlüğü için yetkili ve görevli bir mahkeme kararı gerekir¹⁹⁰.

Patentin hükümsüzlüğü, Paris Sözleşmesi'nin 5. Maddesinde, TRIPS'in de 32. Maddesinde düzenlenmiştir.

PatKHK'nın Dokuzuncu Kısmı'nda "Patentin Hükümsüzlüğü ve Patent Hakkının Sona Ermesi" başlığı altında 129., 130., 131. ve 132. maddelerinde düzenlenmiştir. 129. maddede patentin hükümsüzlük halleri, 120. maddede patentin hükümsüzlüğünü isteyebilecek kişiler, davanın yöneltileceği kişiler ve davanın açılma süresi, 131. maddede hükümsüzlüğün etkileri, 131. Maddede ise patentin hükümsüzlüğünün ek patentlere uygulanması düzenlenmiştir.

TDK'ya göre "hükümsüz" kelimesi "yürürlükten çıkarılmış, yürürlükten kaldırılmış, geçersiz hale gelmiş" anlamına gelir. "Hükümsüzlük" ise "hükümsüz olma durumu, geçersizlik" anlamını karşılar¹⁹¹.

Patentin hükümsüzlüğünü incelemek için öncelikle medeni hukuktaki hükümsüzlük kavramını ve bu kavramın patent hukukundaki hükümsüzlük kavramı ile karşılaştırılmasını genel hatlarıyla inceleyeceğiz.

5.2. HÜKÜMSÜZLÜK KAVRAMI

Hükümsüzlük kavramı, geniş anlamda hukuki işlemlerdeki eksiklik ve sakatlıkları ile bunların daha sonradan etkisizleştiği hallerin tümünü kapsar. Dar

¹⁹⁰ Noyan, a.g.e., s. 321.

¹⁹¹ Türk Dil Kurumu, a.g.e., C. 1, s. 1013.

anlamda hükümsüzlük kavramı ise, hukuki işlemin geçerli olmadığı haller ifade etmektedir. Geniş anlamda hükümsüzlüğün farklı türleri bulunmaktadır¹⁹².

5.2.1. Medeni Hukukta Hükümsüzlük Halleri

5.2.1.1. Yokluk

Yokluk halinde hukuki işleme ait kurucu unsur hiç bulunmamış, dolayısıyla hukuki işlem hiç doğmamıştır. İrade beyanının var olmadığı bir hukuki işlem söz konusu olamaz. Bunun haricinde, kanunun varlığını aradığı ve şart kıldığı kurucu bir unsurun bulunmaması da yokluk sonucunu doğurur. Yokluk hali her zaman, ilgili herkesçe ileri sürülebilmektedir. Böyle bir işlemin hükümsüz hale gelmesi için ayrıca bir dava açılmasına gerek yoktur. Herhangi bir davanın açılması söz konusu ise de, hakim burada yokluk halini herhangi bir talebe gerek olmaksızın re'sen göz önüne alacaktır¹⁹³.

5.2.1.2 Butlan (Kesin Hükümsüzlük)

Butlan kavramında, yokluk halinden farklı olarak, hukuki işlemin kurucu unsurlarında bir eksiklik olmamasına rağmen kamu düzenine ilişkin geçerlilik şartlarının bulunmaması söz konusudur. Bu durumda, hukuki işlem doğmuştur, ancak ölü doğmuştur. Butlan halinde yapılan işlem en baştan itibaren kendiliğinden hükümsüz sayılır ve bu durumda da yokluk halinde olduğu gibi kesin hükümsüzlüğü belirlemek için bir dava açılmasına gerek yoktur. Böyle bir işleme dayanılarak dava açılırsa hakim bunu re'sen göz önüne alacaktır. Hükümsüzlük, ilgili herkes tarafından ileri sürülebilecektir¹⁹⁴.

Patentin hükümsüzlüğü hususunda hükümsüzlük ve iptal kavramlarının yanında doktrinde "butlan" terimi de kullanılmıştır¹⁹⁵.

¹⁹² Kemal Oğuzman, **Medeni Hukuk Dersleri**, 7. Bası, İstanbul, Filiz, 1994, s. 119 ; Erman, **a.g.e.**, s. 78.

¹⁹³ Erman, **a.g.e.**, s. 78.

¹⁹⁴ **A.e.**, s. 78-79.

¹⁹⁵ Bkz. Ayiter, **İhtira Hukuku**, s. 134.

5.2.1.3. İptal Edilebilirlik

Hukuki işlemdeki bazı sakatlıklar, işlemin kendiliğinden hükümsüz olmasını sağlamamakla birlikte işlemin iptal edilebilme imkanını verirler. Bu durumda bozucu yenilik doğuran tipte bir hakkın kullanımı söz konusudur ve bu hak kullanılmadan hakim bunu re'sen göz önüne alamaz. Sakat doğmuş bulunan bu hukuki işlem kanunda öngörüldüğü sürede iptal edilmediği takdirde geçerli hale gelecektir. Eğer iptale yönelik bozucu yenilik doğuran hak kullanılır ise işlem baştan itibaren hükümsüz hale gelir¹⁹⁶.

5.2.1.4. Noksanlık

Bir hukuki işlemin kurucu unsurları eksiksiz olmakla beraber hüküm ifade etmesi için bir unsurla tamamlanması gerekli olan hallerde noksanlık söz konusudur. Bu durumda hukuki muamele askıda hükümsüz kabul edilir. Tamamlayıcı unsur gerçekleşirse muamele hüküm ifade eder, ya da bu unsurun gerçekleşmeyeceği kesin olarak belirli olur ve hukuki işlem tamamen hükümsüz hale gelir¹⁹⁷.

5.2.2. Patent Hukukunda Hükümsüzlük Kavramı

Patent hukukundaki genel eğilime göre, medeni hukukta incelenmiş hükümsüzlük türleri arasında net ve keskin bir farklılığın bulunmaması sebebiyle, hükümsüzlük kavramı butlan ve iptali de içine alan üst bir ortak kavram olarak kullanılmaktadır. PatKHK'da esas olarak hükümsüzlük terimi kullanılmış olmakla birlikte PatKHK m. 129/3-4'de "iptal" terimine de yer verilmiştir¹⁹⁸. Burada kullanılan "iptal" terimi ile istemlerin iptalinin kastedilmiş olduğu düşünülse dahi, PatKHK m. 129/4'te kullanılan "istemlin hükümsüzlüğü" ifadesi bu fikri haksız çıkarmaktadır¹⁹⁹. Tekinalp'e göre ise, PatKHK'da her iki terime birlikte yer verilmesinin sebebi özensizliktir²⁰⁰.

¹⁹⁶ Oğuzman, a.g.e., s. 122 ; Erman, a.g.e., s. 79.

¹⁹⁷ Erman, a.g.e., s. 81.

¹⁹⁸ Tahir Saraç, "Patent Hukukunda Hükümsüzlük Davaları", 1. İstanbul Fikri Mülkiyet Sempozyumu, İstanbul, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 115.

¹⁹⁹ Bu husus Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısında (kısaca PatKTas) da değiştirilmemiştir. PatKTas. Md. 77/2.

²⁰⁰ Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, s. 572.

Patent hukuku, hükümsüzlük kavramına medeni hukuktakinden öte bir işlev yüklemiştir. Medeni hukuktaki hükümsüzlük kavramı ile ifade edilmek istenen yalnızca soyut olarak geçersizliktir. Patent hukukunda ise, hükümsüzlük terimi hem patentin soyut olarak geçersizliğini, hem de somut olarak patentin sicilden terkinini ifade etmektedir. Yani, "hükümsüzlük davası" ile ifade edilen kavram da patentin sicilden silinmesi anlamına gelen "terkin davası" ibaresini karşılar. Bu hususta, hukuki sebeplerin varlığı halinde idari veya yasal mercilerin verdiği bir kararla patent ortadan kaldırılmaktadır. Patent, patent siciline kayıtlı olması sebebiyle, patentin tamamen ortadan kaldırılması için patent sicilinden terkinini şarttır. Sicile kayıt gerektirmeyen sözleşmelerde soyut bir geçersizliğe karar verilmesi hükümsüz kılma için yeterli olmakla beraber, patentler patent sicilinde kayıtlı oldukları süre boyunca üçüncü kişiler için hüküm ifade edeceğinden, üçüncü kişiler açısından da hükümsüz sayılması için sicilden terkin edilmeleri gerekmektedir²⁰¹.

Patent sicilinde terkin edilmesi gereken bu kaydı, medeni hukuktaki "yolsuz tescil" kavramına benzetebiliriz. Yolsuz tescilde de, tapu kütüğüne yapılan kayıt,, tescilin kurucu unsurlarındaki sakatlık sebebiyle uygunsuzluk vardır. Bu sakatlık, tescilin yapıldığı andan itibaren olabileceği gibi, sakat bir terkin veya tadil sebebiyle de olabilir²⁰².

Patent sicilinin de tapu sicili gibi aleni olması ve iyi niyetli 3. kişilerin korunma ilkesi gereğince her iki sicilin de bu açıdan benzerlik taşıdığını ve patentin sicilden terkininin adeta tapu kaydındaki yolsuz bir tescilin terkinini gibi olduğu söylenebilir.

5.3. PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ VE PATENTTEN DOĞAN HAKKI SONA ERDİREN DİĞER DURUMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

Patentin hükümsüzlüğü kararının Mahkeme tarafından verilmesi sonucunda patentten doğan hak ortadan kalkmakta; dolayısıyla patent sahibi, patentten doğan hakkın doğal getirisi olan, patentin üçüncü kişiler tarafından izinsiz olarak

²⁰¹ Saraç, *Hükümsüzlük*, s. 115-116.

²⁰² Kemal Oğuzman/Özer Seliçi, *Eşya Hukuku*, 8. Bası, İstanbul, Filiz, 2001, s. 210-211.

kullanılmasını, satımını ve ihlalini önleme yetkisini kaybetmektedir. Bu açıdan bakıldığında hükümsüzlük, patent hakkının sona ermesi ile aynı sonucu ortaya çıkardığı için hakkın sona ermesini sağlayan istisnai bir yol olarak ele alınabilir. Fakat, patentin hükümsüz hale gelmesi ile patentten doğan hakkın sona ermesi birbirinden farklı hukuki sonuçlar doğuran iki hukuki durumdur²⁰³. Her iki yolda da, patent sicilden terkin edilse de, PatKHK, patentin hükümsüzlüğü ile patent hakkının sona ermesini bazı yönleriyle birbirinden ayırmıştır²⁰⁴:

- 1) Patentin hükümsüz hale gelmesi ancak bir dava yolu ve bu davanın sonucunda alınacak bir mahkeme kararıyla gerçekleşir. Patentın sona ermesi ise patent hakkı sahibinin iradesi veya kendiliğinden gerçekleşir.
- 2) Patentin hükümsüz sayılması ile ilgili alınan karar, kural itibarıyla geçmişe etkilidir. Patentın sona ermesi ise sona erme sebebinin gerçekleştiği andan itibaren hüküm ifade etmektedir.
- 3) Patent sona erdiğinde patent toplumun malı haline gelir. Dolayısıyla, hükümsüzlüğüne karar verilen patentle korunan buluş da toplumun malı haline gelecektir. Fakat, patentin gasbına dayanılarak açılan hükümsüzlük davası sonucunda verilen karar, bu karara konu edilen patent ile korunan buluşun toplumun malı haline gelmesine sebep olmaz.

Bu farklılıklardan sonra, her iki kurumun birbirine benzer özelliklerinden de bahsedebiliriz. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir²⁰⁵:

- 1) Patentın hükümsüzlüğü ve patent hakkının sona erme sebepleri tahdidi niteliktedir.
- 2) Hem patentin hükümsüzlüğü, hem de patent hakkının sona ermesi sadece tarafları değil, üçüncü kişileri de etkiler.. Herkes açısından sonuç ifade eder.
- 3) Patentın hakkının kısmi sona ermesi gibi, patentin kısmi hükümsüzlüğü de mümkündür.

²⁰³ A.e., s. 116.

²⁰⁴ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 572.

²⁰⁵ A.e., s. 572.

5.4. PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜNÜ GEREKTİREN HALLER

Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesini gerektirecek haller PatKHK m. 129'da düzenlenmiştir²⁰⁶ :

5.4.1. Patent Konusunun Patent Verilebilirlik Şartlarına Sahip Olmaması

Patentin konusu, PatKHK m. 5 ila m. 10'da belirtilen patent verilebilirlik şartlarına sahip olmadığı takdirde bu husus patentin hükümsüzlüğü sebebidir. Çalışmamızda daha önce belirttiğimiz üzere bir buluşa patent verilebilmesi için yeni olması, tekniğin bilinen durumunu aşması ve (tarım dahil) sanayiye uygulanabilir olması gerekir. Dolayısıyla her nasılsa bu şartlardan birini taşımayan bir buluşa patent verilmişse, patentin hükümsüzlüğü istenebilecektir.

Yargıtay'ın yakın tarihli bir kararında "... Dava, davalının aldığı patent belgesinin hükümsüzlüğüne ve hükmün ilanına ilişkindir. Hükme esas 07.07.2006 tarihli bilirkişi kurulu raporunda, Avrupa Patent Ofisi'nin inceleme ve araştırma raporlarında davalı lehine bildirilen görüşlere itibar edimli, davalının buluşuna en yakın olan US 6 087 962

²⁰⁶ İlgili madde tam olarak şu şekildedir;

"Aşağıdaki hallerde patentin hükümsüz sayılmasına yetkili mahkeme tarafından karar verilir:

a - Patent konusunun, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci ila 10 uncu maddelerinde belirtilen, patent verilebilirlik şartlarına sahip olmadığı ispat edilmişse;

b - Buluşun, buluş konusunun ilgili olduğu teknik alanda bir uzmanın onu uygulamaya koyabilmesini mümkün kılacak yeterlikte, açık ve tam olarak tanımlanmadığı ispat edilmişse;

c - Patent konusunun, yapılmış olan başvurunun kapsamı dışına çıktığı veya patentin 45 inci madde anlamında ayrılmış olan bir başvuruya veya 12 inci maddeye göre yapılan bir başvuruya dayandığı ve onların kapsamalarını aştığı ispat edilmişse;

d - Patent sahibinin, 11 inci maddeye göre patent isteme hakkına sahip bulunmadığı ispat edilmişse.

Patent sahibinin, 11 inci maddeye göre patent isteme hakkına sahip bulunmadığı hakkındaki iddia, ancak, buluşu yapan

veya halefleri tarafından ileri sürülebilir. Bu durumda, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 12 nci maddesi hükmü uygulanır."

Hükümsüzlük nedenleri patentin sadece bir bölümüne ilişkin bulunuyorsa, sadece o bölümü etkileyen istem veya istemlerin iptali suretiyle, kısmi hükümsüzlüğe karar verilir. Bir istemin kısmen hükümsüzlüğüne karar verilemez.

Kısmi hükümsüzlük sonucu, patent ile korunan buluşun iptal edilmeyen istem veya istemleri, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci ila 7 inci madde hükümlerine uygun olması halinde, patent, bu kısım için geçerli kalır.

Amerikan patentinden davalı buluşunun "ışık üzerinde kalan saniye süresinin sayısal göstergesi" ve "içinde kavşak kontrol cihazı tarafından alınamayan data" şeklindeki özellikleri itibariyle ayrıldığı, tekniğin bilinen durumuna dahil olmadığı ve yenilik özelliği içerdiği, buluş basamağı kriterini sağladığı görüşü bildirilmiştir....Yukarıda açıklanan nedenlerle, davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün davacı yararına bozulmasına karar verildi..."²⁰⁷.

Görüldüğü gibi bir buluşa patent verilmesinin bel kemiği sayılabilecek üç şarttan birinin noksanlığı durumunda patentin hükümsüzlüğü istenebilecektir.

Bunun haricinde, ilgili teknik alanda vasat seviyedeki uzmanın bilgi seviyesinin değerlendirilmesinde ve belirlenmesinde hata yapılmış olması; patent verilebilirlik şartlarını ilgilendiren araştırmada bazı kaynak veya kaynakların atlanmış olması, atlanan ilgili kaynağa buluşa patent verildikten sonra ulaşılmış olması; teknik olarak çözümlenmesine imkan olmayan bir konunun buluşa esas alınması; PatKHK m. 6'da düzenlenen patent verilemeyecek buluşlardan birine dahil olan buluşa patent verilmesi ve son olarak daha önceden patent verilmiş bir buluşa yeniden patent verilmesi hükümsüzlük sebebi olarak ileri sürülebilecektir²⁰⁸. Buluş basamağı ve yenilik unsurundaki noksanlıklar uygulamada en sık görülen hükümsüzlük sebepleridir. Zira her iki unsur da patente karşı ileri sürülen itirazlardan olup, patente yönelik tecavüz davasında stratejik savunma teşkil eden önemli sebeplerdendir²⁰⁹.

5.4.2.Buluşun, Buluş Konusunun İlgili Olduğu Teknik Alanda Uzman Olan Bir Kişinin Onu Uygulamaya Koyabilmesini Mümkün Kılacak Yeterlilikte Açık ve Tam Olarak Tanımlanmamış Bulunduğunun İspatı

Buluş, sanayiye uygulanabilir olsa dahi, uygulanabilirliğini sağlayacak şekilde açık ve tam olarak tanımlanmamışsa patent verilebilme kriterlerini karşıladığı söylenemez. Sanayiye uygulanabildiği halde, bu uygulama için yeterli netlikte tanımlanmamış olan bir buluşun sanayiye uygulanamayan bir buluştan farkı olduğu

²⁰⁷ Yargıtay 11. HD, 2007/11433 E., 2009/657 K., 26.01.2009 T. (Naklen) Erdal Noyan, **Patent Hukuku**, s. 338.

²⁰⁸ Saraç, **Hükümsüzlük**, s. 118.

²⁰⁹ Phillips/Firth, **a.g.e.**, s. 102; Jacob/Alexander/Lane, **a.g.e.**, s. 41.

söylenemez. Böyle bir buluşa TPE tarafından her nasılsa patent verildiyse, buluşa patent verilerek sahibine inhisari hak tanınması toplum açısından olumsuz olacağından, hükümsüzlük yolu açık olmalıdır. Buluşun yeterince açık olup olmadığının tespitinde, sıradan ve ortalama bir kullanıcı değil, buluşun kapsamına giren teknik alanda uzman olan bir kişinin bilgisi ve görüşü esas alınmıştır. Bu nitelikte ve seviyede bir uzman tarafından buluşun tanımı yeterince açık ve tam olarak değerlendirilmezse, mahkeme tarafından patentin hükümsüzlüğüne karar verilecektir²¹⁰.

Buluş sahibi tarafından kullanılan yol ve yöntemler tam olarak açıklanmamış ve kasten kamudan gizlenmiş olabilir. Bu husus da hükümsüzlük sebebi olarak kabul edilmiştir²¹¹.

5.4.3. Patent Konusunun Başvuru Kapsamının Dışına Çıkması

PatKHK m. 129 ve ilgili bentlerince, patentin konusu, patent başvurusunun kapsamını aştığı takdirde, aşan kısmın sicilden terkinini sağlamak amacıyla hükümsüzlük davası açılabilir. Patent iptal edilmeyen kısmı halen geçerliliğini koruyacaktır.

Patent konusunun başvuru kapsamı dışına çıkıp çıkmadığında belirlenmesinde başvuru prosedüründe belirtilen istem veya istemler belirleyici rolü oynar. Çalışmamızın ilgili kısmında da belirtildiği üzere, istemler yeterince açık ve net olmalı, meydana getirilen buluşla ilgili olarak hangi hususlara patent verilmesinin istendiği ortaya konulmalıdır. İstemlerin tanımlanandan daha geniş bir buluşu tarif etmesi, amacını ve kapsamını aşması patentin hükümsüz kılınmasına yol açar, dolayısıyla başvuru sahibinin aleyhine hüküm teşkil eder. Yine PatKHK m. 129/3 ve 129/4'te belirtildiği üzere başvuru bir istemle ilgiliyken diğer istemleri de kapsadığı takdirde başvurunun içermediği patent o kısım veya kısımlar itibariyle iptal edilecektir. Ancak, önemli bir husus ki, istemlerin kısmen hükümsüzlüğüne karar verilemez. Birden fazla istemin söz konusu olduğu bir durumda istemlerin bazılarının hükümsüzlüğüne karar verilebilmekte iken, tek bir istemin kısmi hükümsüzlüğü kabul edilmemiştir.

²¹⁰ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 574-575;

²¹¹ Adelman/Rader/Thomas/Wegner, a.g.e., s. 614.

Patent, başvurunun tamamen kapsamı dışına çıkıyorsa patent bütünüyle iptal edilir²¹².

5.4.4. Patentin Bütünlük İlkesi Dolayısıyla Ayrılmış Bulunan Buluşa Ait Olması

Patent başvurusu, bütünlük halinde olmayan birden çok buluşu içeriyorsa patent hükümsüzlük davası konusu olabilecektir²¹³. Patent başvurusu, sadece belli bir buluşu veya bu ana buluş fikri ile bağlantılı olarak meydana getirilmiş birden fazla buluşu içerebilir ve patent buna göre verilir. Ancak buluşlar birbirlerinden tamamen bağımsız olduğu takdirde o buluşların hepsine tek bir patent verilemez. Başvurunun birden çok buluşu içerdiği hallerde, bütünlük ilkesi gereğince, buluşlar birbirinden ayrılır ve her bir buluş için ayrı patent başvurusu yapılır. Bu kurala aykırı şekilde patent verildiği takdirde, ayrı olması gereken kısmın hükümsüzlüğü istenebilecektir. Bu durumda kısmi hükümsüzlük söz konusu olacaktır²¹⁴.

Buluşun bütünlüğü ilkesi, PatKHK m45/1 'de *"Patent başvurusu sadece bir tek buluşu veya genel nitelikli bir ana buluş fikri etrafında gerçekleştirilmiş olan ve birbirlerine bu ana buluş fikri ile bağlı birçok buluşu içerir"* şeklinde düzenlenmiştir.

Fikrimizce de, bir patent başvurusunda buluş bütünlüğüne aykırı düşmeyecek şekilde patent verilmesi işlemi gerçekleştirebilmek için, başvuruya konu buluşların tek bir buluş ile bağlantılı buluşlar mı yoksa birbirlerinden bağımsız birden fazla patent verilmesini gerektirecek buluşlar mı olduğu hususu TPE tarafından titizlikle incelenmelidir.

5.4.5. Patentin Patent İsteme Hakkının Gasbı Yoluyla Alınmış Olması

Türk Hukuku'nda patent alabilmek için ilk başvuru sahibi, aksi ispat olana kadar patent isteme hakkının sahibidir. PatKHK m. 11/4 'te bu husus açıkça düzenlenmiştir.

²¹² Tekinalp, *Fikri Mülkiyet*, s. 575.

²¹³ Yurtsever, *a.g.e.*, s. 108.

²¹⁴ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet*, s. 575.

Çeşitli ülkelerde kabul gören sisteme göre, patent buluş için başvuru yapana (first to file) ya da gerçek buluş sahibine (first to invent) verilmektedir. EPC'yi kabul eden (taraf olan) diğer ülkeler gibi ülkemizde de gerçek buluş sahipliği ilkesi benimsenmiştir. Yürürlükten kalkmış olan İhtira Beratı Kanunu'nda ise ilk başvuru sistemi benimsenmekteydi²¹⁵.

Buluş sahibi veya halefleri tarafından patent sahibinin PatKHK m. 11'e göre patent isteme hakkına sahip olmadığı ileri sürülebilir. Bu durumda PatKHK m. 12 hükümleri uygulanacaktır²¹⁶. Gerçek buluş sahibi, hükümsüzlük davası ile birlikte PatKHK m. 13'e dayanarak patentin kendisine verilmesini istemiş ise, mevcut patent hükümsüzlük kararı sebebi ile terkin edilecek ve yeni patent gerçek buluş sahibi ilkesi gereği, gerçek buluş sahibinin adına düzenlenecektir. PatKHK m. 12, m. 13ve m 129/1 'den anlaşıldığı üzere gasp davası hükümsüzlük davası ile birlikte açılmalıdır²¹⁷. Davayı açan, davayı kazandığı takdirde PatKHK m.12 'de belirtilmiş olan, başvurunun nasıl sürdürüleceğine dair tercihlerden birinde belirtilen süre içerisinde bulunur. Bu maddeye göre davacı;

- 1) *Gasbın söz konusu olduğu dava konusu önceki patent başvurusunun kendi başvurusu olarak kabul edilmesini ve işlem görmesini isteyebilir.*
- 2) *Aynı rüçhan hakkından yararlanarak aynı buluş için yeni bir patent başvurusu yapabilir. Bu başvuru ilk başvurunun tarihi itibarıyla işlem görür. Bu durumda, gasbın söz konusu olduğu başvuru hükümsüz kalır.*
- 3) *Gasbın söz konusu olduğu başvurunun reddedilmesini talep edebilir.*

Patent başvurusu sonuçlanmış ve haksız şekilde başvuruda bulunan taraf (gasıp) patent almış ise, o halde de patentin gaspına dayanılarak dava açılabilir. Fakat bu halde patentin hükümsüz sayılmasından ziyade gerçek sahibine devredilmesi talep edilecektir. Dava kazanıldığı takdirde, eski patent hükümsüz kılınarak Patent Sicilinde patent sahipliğine ilişkin kayıt düzeltilerek gasp eden kişinin ismi terkin

²¹⁵ İlhami Güneş, **Uygulamada Sınai Mülkiyet Ceza Hukuku**, 2. Bası, Ankara, Adalet, 2009, s. 219.

²¹⁶ Şehirali, **a.g.e.**, s. 194.

²¹⁷ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 575 ; Ayrıntılı Bilgi İçin bkz. Ünal Tekinalp, "Yeni Patent Hukukunda Buluş Sahibi İlkesi ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı sorunlar", **İÜHFM Prof. Dr. Münir Çağrı'ya Armağan Sayısı**, İstanbul, 1997, s. 531.

edilecektir. Bunun sonucunda gerçek buluşçunun ismi patent sahibi olarak tescil edilecek ve gerçek buluşçuya yeni bir patent belgesi verilecektir²¹⁸.

Patentin hükümsüzlüğü sebeplerinin PatKHK m. 129'da sınırlı sayıda belirtilmiş ve dolayısıyla *numerus clausus* ilkesine tabi olduğunu, ayrıca patentin hükümsüzlüğünün ancak bir mahkeme kararı sonucu gerçekleşebileceğini tekrar etmemiz uygun olacaktır.

5.5. PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ DAVASI

Bir mahkeme tarafından patentin hükümsüzlüğüne karar verilebilmesi için elbette ki, yetkili ve görevli bir mahkemede patentin hükümsüzlüğüne yönelik bir dava açılmalıdır.

5.5.1.Davanın Konusu

Hükümsüzlük davasının konusu patent siciline kayıtlı bulunan patentin sicilden terkininin talebidir. Hükümsüzlük davası sonucunda davacının talebi olumsuz karşılanırsa dava reddedilir, bunun sonucunda da patent varlığını ve geçerliliğini sürdürür. Davacının talebi yerinde görüldüğü takdirde patentin sicilden terkinine ve dolayısıyla hükümsüzlüğüne karar verilecektir. Patentin hükümsüzlüğü yerine iptaline karar verilmesi, iptal terimi hükümsüzlük ile aynı anlama gelmediğinden yerinde olmayacaktır²¹⁹.

5.5.2.Davanın Amacı

Patentin hükümsüzlüğü davası hem toplumun hem de bireyin menfaatlerinin korunmasına hizmet eder. Zira PatKHK'nın amacı; buluş yapma faaliyetlerinin özendirilmesi, buluşların sanayiye uygulanabilirliği ile teknik, ekonomik ve sosyal gelişimin sağlamaktır. Sonuçta bir ülkede meydana getirilen buluşların sayısı arttığı sürece teknik ve ekonomik anlamda kalkınma sağlanabilecektir. Buluş yapma faaliyetlerinin özendirilebilmesi için de buluş sahibinin özendirilmesi gerekecektir, bu da

²¹⁸ Saraç, **Hükümsüzlük**, s. 121.

²¹⁹ Noyan, **a.g.e.**, s. 327.

buluş sahibine bahşedilecek bir patent belgesi ile mümkün olur. Zira, çalışmamızda incelediğimiz üzere bu patent hakkı sayesinde buluş sahibi, üçüncü kişilerin buluştan izinsiz şekilde yararlanmalarını engelleyebilmektedir. Buluştan faydalanmak isteyenler ise karşılığını ödemek durumunda olduklarından, buluş sahibi emeğinin karşılığını alma imkanına kavuşmuş olacaktır²²⁰.

Ancak buluşun topluma açıklanmamasının ve buluş sahibi tarafından sır olarak saklanması da olumsuz sonuçları vardır. Buluş, toplumla paylaşılmadığı takdirde tamamen buluş sahibinin tekeline terk edilmiş olacak, toplumdaki teknolojik gelişmenin önü tıkanabilecektir. Bu durumda, buluş sahibinin ödüllendirilmesi, diğer yanda buluşu kullanmakta menfaati olan toplumun buluştan faydalanmasını sağlayarak her iki menfaatler arasında bir denge kurmaktır. Aslen toplumun menfaati ile buluş sahibinin menfaatleri arasında denge kurup bunu sürdürebilmek patent hukukunun temel amaçları arasında yer almaktadır. Patentin hükümsüzlüğü kurumu da toplumun menfaati ile buluş sahibinin menfaatini dengelemek amacıyla kabul edilmiştir. Açıklanmasında, toplumun menfaati olmadığı daha sonra anlaşılan buluşlara verilmiş patent koruması, ilgili şartları oluştuğunda geri alınabilmektedir. Bir başka deyişle, patentin hükümsüzlüğü ile tekel hakkı ve bunu temsil eden patent ortadan kaldırarak, korunmaya değer olmayan bir buluşun, patentle korunması sebebiyle zarar görmüş olan toplum menfaatinin telafi edilmesi amaçlanmıştır²²¹.

5.5.3. Davanın Niteliği

Patentin hükümsüzlüğünün bir eda davası mı, yoksa bir tespit davası mı olduğu hususu doktrinde tartışmalıdır. Bu hususu incelemeden önce medeni yargılama hukukundaki inşai davalar, terditli davalar ve kısmi dava ile birlikte sayılan dava çeşitlerinden eda ve tespit davalarına değinmemiz yerinde olacaktır.

Eda davaları, davacı tarafından iddia edilen bir maddi hukuk talebinin elde edilmesini amaçlayan dava çeşididir. Konusu olarak bir şeyin verilmesi, bir şeyin yapılması ya da bir şeyin yapılmasından kaçınılması şeklinde tarif edilebilecek maddi hukuk talebi ele alınır. Eda davaları sonunda verilecek müspet hüküm bir mahkumiyet

²²⁰ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 573 ; Saraç, **Hükümsüzlük**, s. 113.

²²¹ Saraç, **Hükümsüzlük**, s. 113-114; Ayiter, **İhtira Hukuku**, s. 139.

hükmü anlamına gelir ve cebri icra yolu ile icra edilebilir. Eda davalarında menfaat şartı, iddiaya bağlı olarak var olur²²².

Eda davasında, önce tespit ve daha sonra tespit edilen edime yönelik iki bölüm yer alır. Bununla birlikte eda hükümleri de, tespit ve mahkumiyet hükmü olmak üzere iki ayrı bölümden oluşur. Bu iki ayrımın önemi kısmi davalarda hukuki ilişkinin tespitine ilişkin bölümün ikinci davada, eda bölümünün aksine, taraflar arasında kesin hüküm teşkil etmesinde görülür²²³.

Tespit davaları ise bir hukuki ilişkinin varlığının, yokluğunun veya içeriğinin tespit edilmesi talebi ile açılan davalardır. Tespit davası, eda davasının açılmadığı durumlarda eda davasının öncüsü niteliğinde olabilir, zira hukuki ilişkinin şartları oluşmadığından eda davası açılmadığında tespit davası açılacaktır. Bu davalarda netice-i talep bir maddi hukuk talebini kapsamaz. Hukuki ilişki hakkındaki tereddütleri gidermeye yarayan bir tespit talebi söz konusudur. Bu nedenle bu davalar sonucunda alınacak hükmün icrası söz konusu olmaz²²⁴.

Hirsch, hükümsüzlük davasını "tespit davası", "eda davası" ve "yenilik doğurucu dava" olarak üç farklı şekilde değerlendirmiştir. Yazara göre hükümsüzlük davası bir tespit davası olarak nitelendirildiğinde, patent kanunda bahsedilen sebeplerden birinin gerçekleşmesi sebebiyle batıl hale gelecektir. Ancak, patent kaydı terkin edilmedikçe patent hüküm ve etkilerini göstermeye devam edecektir. Bu sebeple hükümsüzlük davasını açan kişi patentin sicilden terkinini de talep etmelidir. Bu durumda sicilden kaydın terkinini ile patent hakkı düşmektedir, mahkeme kararı ise ancak buna delil teşkil eder. Eda davası olarak nitelendirildiğinde ise patent sahibi, haksız yolla elde ettiği patent hakkının düşürülmesi için gerekenleri yapmaya mahkum edilir. Bu halde de patent hakkı ancak kaydın terkininiyle düşürülebilir. İlam ise dava yolu ile cebren elde edilmiş olan hukuken bağlayıcı bir irade beyanıdır. Yenilik doğurucu bir hak olarak nitelendirildiğinde ise patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi için dava açılır. Mahkeme tarafından verilecek ilam hükümsüzlük kuvvetine sahiptir, bunun sonucunda tescil ile hüküm kazanmış patent geçmişe etkili olarak hükümden düşer. İlamın

²²² Yavuz Alangoya/M. Kamil Yıldırım/Nevhis Deren-Yıldırım, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 5. Bası, İstanbul, Alkım, 2005, s. 222.

²²³ **A.e.**, s. 223.

²²⁴ Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekeş, **Medeni Usul Hukuku**, 3. Bası, Ankara, Yetkin, 2009, s. 188; Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım

kesinleşmesiyle patent sükut eder ve patentin sicilden terkinin ancak açıklayıcıdır. Mahkemece patent ofisine gönderilecek ilam ile başka bir müracaata gerek olmaksızın patent kaydı re'sen terkin edilecektir. Yazara göre bu yol, diğerlerinin içinde en mükemmel ve belirgin olanıdır²²⁵.

Ayiter'e göre patentin hükümsüzlüğü bir tespit davasıdır. Patent, yetkili merci tarafından hakka dayanmayan bir şekilde verildiği için, mahkeme, patent korumasının şartlarının var olmadığını tespit ederek mevcut korumayı ortadan kaldırmaktadır. Sonuç olarak, mahkeme kararı, mevcut patent hakkını geriye etkili olarak ortadan kaldırmamakta, tam tersine hakkın baştan beri var olmadığını ifade etmektedir. Yazara göre patentin hükümsüzlüğü davasının bir tespit davası olmasının istisnası ancak geçerli bir patentin daha sonra kanuna, ahlaka vs. aykırı hale gelmesidir²²⁶.

Tekinalp'e göre "hükümsüzlük davası" ibaresi "terkin davası"nı da karşılamaktadır. Çünkü bu davanın amacı PatKHK'da öngörülen sebeplerden birine dayanarak patentin patent sicilinden silinmesini sağlamaktır. "Hükümsüzlük" terimi kullanılmış olsa da dava saf bir tespit davası değil, aynı zamanda bir eda davası niteliği taşır. Çünkü davacının talebi ve kararda ortaya çıkan somut sonuç sözkonusu patentin sicilden terkinidir. Ancak PatKHK'da bu sonuç net bir şekilde anlaşılamadığı için, davanın talep kısmına terkin talebinin de eklenmesi gerekir²²⁷.

Paslı'ya göre, olması gereken hukuk açısından terkinin sağlanması için hükümsüzlük kararının ayrıca icraya konulmasına gerek olmadığı (hatta bunun aynı zamanda imkan dahilinde de olmayabileceği), ilamın Mahkeme tarafından re'sen TPE'ye yollanması, TPE'nin de terkin işlemini gerçekleştirmesi ve bu işlemi ilan etmesi gerektiğini belirtmiştir²²⁸.

Güneş'e göre de, patentin hükümsüzlüğü davası sadece hükümsüzlüğün tespiti ile yetinen bir hükümle değil, aynı zamanda eda anlamına gelen terkinin de içeren bir hükümle sona erecektir²²⁹.

²²⁵ Hirsch, **Fikri ve Sınai Haklar**, s. 115-116.

²²⁶ Ayiter, **İhtira Hukuku**, s. 141.

²²⁷ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 572-573.

²²⁸ Ali Paslı, "Fikri Mülkiyet Hukukunda Hükümsüzlüğün Sonuçları", **FMHD**, Sayı 3, İstanbul, 2006, s. 160.

²²⁹ İlhami Güneş, "Patent Hakkının Hükümsüzlüğü Üzerine Düşünceler", **FMHD**, Sayı 3, İstanbul, 2006, s. 118.

Fikrimizce, her ne kadar Tekinalp'in ifade ettiği gibi PatKHK'da patentin sicilden terkinin hususu net olarak anlaşılmasa da, hükümsüzlük talebinin doğal sonuçlarından birinin "terkin" olacağı mantiken kabul edilmelidir. Aksi takdirde patentin terkinini istemeden, yalnızca hükümsüzlüğünü istemek anlamsız olacaktır. Uygulamada her ne kadar dava dilekçelerinde patentin sicilden terkinini de talep edilse de, kanımızca bu talep dava dilekçesinde yer almasa dahi, mahkeme tarafından re'sen gözetilmelidir. Bu sebeple olması gereken hukukun gereği olarak, Paslı'nın belirttiği gibi patentin hükümsüzlüğü davası sonucu mahkemece verilecek ilam, yine mahkeme tarafından re'sen TPE'ye gönderilmeli, TPE de ayrı bir talepten bağımsız olarak derhal terkin işlemini gerçekleştirmelidir. Patentın sicilden terkin süresinin gereksiz yere uzayarak sürüncemede kalmaması adına ve usul ekonomisi gereğince bu görüş ve yöntem en akılcı olanıdır.

5.5.4. Davanın Tarafları

5.5.4.1. Davacı

Patentin hükümsüzlüğü talebinde bulunabilecek kişiler PatKHK m. 130/1'de belirtilmiş olup aşağıdaki gibidir:

- 1- Zarar gören kişiler
- 2- Cumhuriyet Savcıları vasıtasıyla ilgili resmi makamlar
- 3- 129. Maddenin birinci fıkrasının (d) bendine göre patent isteme hakkına sahip kişiler²³⁰.

PatKHK'da "zarar gören kişiler" ifadesinden tüzel kişilerin mi yoksa gerçek kişilerin mi kastedildiği anlaşılmamaktadır²³¹. Ancak zarar gören kişilere hükümsüzlük

²³⁰ PatKHK m. 130'un tamamı şu şekildedir:

"Patentin hükümsüzlüğü, zarar gören kişiler veya Cumhuriyet Savcıları kanalıyla ilgili resmi makamlar tarafından istenebilir. Ayrıca, patentin hükümsüzlüğünü, 129 uncu maddenin birinci fıkrasının (d) bendine göre, patent isteme hakkına sahip kişiler de ileri sürebilir. Patentın hükümsüzlüğü koruma süresinin devamınca veya hakkın sona ermesini izleyen beş yıl içinde dava edilebilir.

Patentin hükümsüzlüğü davası, davanın açıldığı anda Patent Sicili'nde patent sahibi olarak kayıtlı kişiye karşı açılır. Patent üzerinde sicilde hak sahibi görülen kişilerin davaya katılabilmelerini sağlamak için ayrıca onlara tebligat yapılır."

davası açma hakkının tanınması ile buluşla ilgili hakkın kendisine ait olduğunu ileri sürenler de dahil olmak üzere mağdur olduğunu iddia eden birçok kişinin bu davayı açabilmesine fırsat tanınmıştır²³².

Hükümsüzlük davasını meslek birliklerinin veya 5590 Sayılı Kanun'a göre oda veya birliklerin hariç olmakla birlikte derneklerin açıp açamayacağı belirsizdir. Dava hakkı ortaklığa tanınmış ise ortakların her biri ayrı dava açamaz. Hükümde yer alan "resmi makamlar" deyimini ile patent ile ilgili resmi bir kurum, kuruluş veya onun organı anlaşılır. TPE de buna dahildir. Kamu menfaati söz konusu olduğu hallerde Cumhuriyet Savcıları da davayı açıp sürdürebilir²³³.

Hükümsüzlük davası TPE aleyhine açılmaz. Ancak hükümsüzlük davasında davacı kendi patent başvurusunun reddi kararının veya davalının patent başvurusunu yaptığı itirazın reddi kararının iptali gibi hususları da talep etmişse, bu durumda davanın konusu gereğince TPE'nin de davalı olarak gösterilmesi gerekir²³⁴.

TPE, idari bir organ vasfını haiz olduğu için, ilk bakışta hükümsüzlük davasının idari yargıda açılacağı düşünülebilir. Ancak her ne kadar idareye karşı açılan davalar idari yargıda görülüyor olsa da, Enstitü'nün özel konumu gereğince patentin hükümsüzlüğü davası da fikri ve sınai haklar hukuk mahkemelerinde görülmektedir.

5.5.4.2. Davalı

PatKHK m. 130/3'te ifade edildiği üzere patentin hükümsüzlüğü davası davanın açıldığı anda patent sicilinde patent sahibi olarak görünen kişiye karşı açılır. Patent

²³¹ Tekinalp'e göre "zarar gören kişi" ile "zarar uğrayan veya uğrama tehlikesi altında bulunan ya da bilinen bir patenti kullanabilme olanağı kısıtlanan yahut kısıtlanma tehlikesi bulunan herhangi bir gerçek veya tüzel kişi" kastedilmektedir Bkz. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 573.

²³² Noyan, **a.g.e.**,326; Bently/Sherman **a.g.e.**, s. 376-377. Aksi Yönde Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 573 "PatKHK m130/1'de davacıları gösteren hüküm tahdidi değildir. Ancak PatKHK m. 129/d bendi uyarınca açılacak davalarda davacılar tahdidi bir şekilde gösterilmiştir. Bunlar dışında herhangi bir şahıs "zarar gören kişi" sıfatıyla dava açamaz. Anılan hüküm, patent sahibinin PatKHK m. 11'e göre patent isteme hakkına sahip bulunmaması sebebiyle gerçek buluş sahibinin hükümsüzlük davası açması varsayımını düzenlemektedir. Bu halde hükümsüzlük davasını ikame etme hakkı sadece gerçek buluş sahipleriyle onun haleflerine tanınmıştır[PatKHK m. 129 (2)]. Söz konusu sebebe dayanarak hükümsüzlük davası ikame eden gerçek buluş sahibi veya halefi, hükümsüzlük yanında PatKHK m 12'de yer alan talepleri de ileri sürebilir. [PatKHK m 129 (1)]"

²³³ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 573-574.

²³⁴ Noyan, **a.g.e.**, s. 327.

üzerinde sicilde hak sahibi olan kişilerin davaya katılabilmelerini sağlamak amacıyla ayrıca kendilerine tebligat yapılır.

5.5.5. Davanın Süresi

Patentin hükümsüzlüğü davası, PatKHK m. 130/2'ye göre koruma süresinin devamı boyunca her zaman veya hakkın sona ermesini takiben beş yıl içinde açılmalıdır. Bu durumda incelemeli patente başvuru tarihinden itibaren başlamak üzere yirmi beş yıl, incelemesiz patente başvuru tarihinden itibaren başlamak üzere on iki yıl içerisinde hükümsüzlük davası açılabilecektir²³⁵.

Beş yıllık sürenin başlangıç tarihi PatKHK'da belirtilmemiştir. Sona ermenin gerçekleştiği tarih esas alınmalıdır. Sona ermenin gerçekleştiği anda patent kamu malı vasfı kazanacaktır, bu sebeple bu anı sürenin başlangıç tarihi olarak kabul etmek patent hukuku sisteminin gereğidir. Sürenin dolduğu, ücretin ödenmediği veya vazgeçildiği an kolaylıkla tespit edilebilir. Bu süreçte sessiz kalma marka hukukunda olduğu gibi hak kaybına neden olabilecektir²³⁶.

PatKHK'nın gerekçesi m. 77'te, patent hakkının sona ermesinden itibaren 5 yıl içerisinde patentin hükümsüzlüğünün istenebilecek olmasının patentin ileriye yönelik olarak devam edebilecek etkisine istinaden düzenlendiği ifade edilmiştir.

5.5.6. Görevli Ve Yetkili Mahkeme

Hükümsüzlük davasının adli yargı yolunda açılması gerekir. Hükümsüzlük davası, PatKHK'da özel olarak düzenlenmiş bir dava türüdür.

²³⁵ A.e., s. 326.

²³⁶ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 574. Marka Hukukunda sessiz kalmanın hak kaybına sebep olabileceği ile ilgili bkz. A.e., s. 424.

5.5.6.1. Görevli Mahkeme

PatKHK m. 146'da Kararname'de düzenlenen tüm davaların ihtisas mahkemelerinde görüleceği açıkça düzenlenmiştir²³⁷. İhtisas Mahkemeleri, "Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi" adıyla ilk olarak Ankara'da kurulmuştur. An itibariyle İstanbul ve İzmir'de de bulunmaktadır.

5.5.6.2. Yetkili Mahkeme

Hükümsüzlük davasında yetkili ihtisas mahkemesi, hükümsüzlük davasını düzenleyen bölümde özel olarak belirtilmemiştir. Yetkili mahkeme patent sahibinin açtığı hukuk davalarında yetkili mahkemeyi düzenleyen PatKHK m. 137'de davanın nerede açılacağı gösterilmiştir²³⁸. PatKHK m. 137/4'e göre, üçüncü kişiler tarafından

²³⁷ "Bu Kanun Hükmünde Kararnamede öngörülen davalarda, görevli mahkeme ihtisas mahkemeleridir. Bu mahkemeler tek hâkimli olarak görev yaparlar. Asliye hukuk ve asliye ceza mahkemelerinden hangilerinin ihtisas mahkemesi olarak görevlendirileceği ve bu mahkemelerin yargı çevresini, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu belirler.

Enstitünün bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre aldığı bütün kararlara karşı açılacak davalarda ve Enstitünün kararlarından zarar gören üçüncü kişilerin Enstitü aleyhine açacakları davalarda görevli ve yetkili mahkeme, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen mahkemelerden Ankara İhtisas mahkemeleridir. "

²³⁸ "Patentten doğan hakkı tecavüze uğrayan patent sahibi, mahkemedен, özellikle aşağıdaki taleplerde

bulunabilir:

a - Patentten doğan haklara tecavüz fiillerinin durdurulması talebi;

b - Tecavüzün giderilmesi ve maddi ve manevi zararın tazmini talebi;

c - Patentten doğan haklara tecavüz suretiyle üretilen veya ithal edilen ürünlere, bunların

üretiminde doğrudan doğruya kullanılan araçlara ve patente bağlı bir usulün kullanımını sağlayan araçlara el konulması talebi;

d - Mümkün olduğu takdirde bu fıkranın üçüncü bendi uyarınca el konulan ürün ve araçlar üzerinde kendisine mülkiyet

hakkının tanınması talebi; Bu durumda, söz konusu ürünlerin değeri, tazminat miktarından düşülür. Bu değer, kabul edilen tazminatı aştığı zaman, patent sahibinin fazlayı karşı tarafa ödemesi gerekir.

patent başvurusu veya patent sahibi aleyhine açılacak davalarda yetkili mahkeme davalının ikametgahının bulunduğu yerdeki mahkemedir. PatKHK 137/3'te patent başvurusu veya patent sahibinin Türkiye'de ikamet etmemesi halinde sicilde kayıtlı patent vekilinin işyerinin bulunduğu yerdeki ve eğer vekillik kaydı silinmiş ise, Enstitü'nün merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemenin yetkili olacağından bahsedilmiştir. Buradaki belirleme, özellikle hükümsüzlük davası bağımsız bir daha olarak açıldığı halde geçerlidir²³⁹.

Ayrıca, hükümsüzlük davaları genellikle patentten doğan hakka tecavüz nedeniyle açılan davalara karşı dava olarak açıldığı için, tecavüz sebebiyle açılmış bulunan davanın görüldüğü mahkemede açılmalıdır²⁴⁰.

5.5.7.İspat Yükü

Patentin hükümsüzlüğü davasında ispat yükü davacı üzerindedir. Bu şekilde aksi ispat edilinceye kadar, verilmiş bir patent geçerli sayılır ve patent sahibi bu

e - Patentten doğan haklara tecavüzün devamını önlemek üzere tedbirlerin alınması, özellikle bu maddenin üçüncü bendine göre el konulan ürünlerin ve araçların şekillerinin değiştirilmesi veya patentten doğan haklara tecavüzün önlenmesi için, kaçınılmaz ise, imhası talebi;

f - Patentten doğan haklara tecavüz eden kişi aleyhine verilen mahkeme kararının, masrafları tecavüz eden tarafından karşılanarak, ilgililere tebliğ edilmesi ve kamuya ilan yoluyla duyurulması talebi.

Patent sahibi tarafından, üçüncü kişiler aleyhine açılacak hukuk davalarında yetkili mahkeme, davacının ikametgahının olduğu veya suçun işlendiği veya tecavüz fiilinin etkilerinin görüldüğü yerdeki mahkemedir.

Davacının Türkiye'de ikamet etmemesi halinde, yetkili mahkeme, sicilde kayıtlı patent vekilinin iş yerinin bulunduğu yerdeki ve eğer vekillik kaydı silinmiş ise, Enstitü merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemedir.

Üçüncü kişiler tarafından patent başvurusu veya patent sahibi aleyhine açılacak davalarda yetkili mahkeme, davalının ikametgahının bulunduğu yerdeki mahkemedir. Patent başvurusu veya patent sahibinin Türkiye'de ikamet etmemesi halinde, bu maddenin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır. Birden fazla mahkemenin yetkili olduğu durumda, yetkili mahkeme, ilk davanın açıldığı mahkemedir.”

²³⁹ Saraç, **Hükümsüzlük**, s. 131.

²⁴⁰ Güneş, **Sınai Mülkiyet Ceza Hukuku**, s. 228. Ayrıca Bkz. HUMK m. "Birden fazla mahkemenin yetkili olduğu durumda, yetkili mahkeme ilk davanın açıldığı mahkemedir"

varsayımdan yararlanır. Bu sayede patent sahibi ispat yükünden sorumlu olmamış olur²⁴¹.

Hükümsüzlük davasında özel bir ispat yükümlülüğü düzenlenmemiştir. Saraç' a göre ilgili teknik alandaki ortalama bir uzmanın buluşun patent verilebilirlik şartlarını taşımadığı yönünde sunacağı rapor, patent verilebilirlik şartları açısından bazı kaynakların değerlendirilmemiş olduğu ve bunlarda buluşun yeniliğini etkileyecek unsurların bulunduğunu gösteren belgelerin sunulması gibi yöntemlerle ispat yükümlülüğü yerine getirilebilecektir²⁴².

İspat yükünün davacıya ait olması fikrimizce de yerindedir. Zira, aksi takdirde patentin hükümsüzlüğünü kötü niyetli olarak istemek kolaylaşacaktır. Bu sayede de buluşuna patent verilmesini isteyen ve patent verilen buluş sahibi sürekli patentinin hükümsüzlüğü talebiyle zan altında kalabilecektir. Bu da patent hukukunun "buluş yapmaya teşvik" hedefiyle çelişir ve sonuçta teknolojik ve ekonomik ilerlemenin önünü tıkayabilir. Bunu engellemek için elbette ki hükümsüzlüğün ispatı, hükümsüzlüğü talep eden tarafa yani davacıya yüklenmiştir.

5.5.8.Hükümün İlanı

PatKHK m. 147'de hükümün ilanı düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre;

"Dava sonucunda haklı çıkan taraf haklı bir sebebin veya menfaatin bulunması halinde, masrafları karşı tarafa ait olmak üzere, kesinleşmiş kararın günlük gazetede veya benzeri vasıtalarla tamamen veya özet olarak ilan edilmesini talep etmek hakkına sahiptir.

İlanın şekli ve kapsamı kararda tespit edilir. İlan hakkı, kararın kesinleşmesinden sonra üç ay içinde talep edilmezse düşer."

²⁴¹ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet*, s. 575; Saraç, *Hükümsüzlük*, s. 122.

²⁴² Saraç, *Hükümsüzlük*, s. 122.

5.6. PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ KARARININ SONUÇLARI

PatKHK m. 129/3 ve 129/4'te "kısmi hükümsüzlük kararı ve sonuçları", m. 131'de "hükümsüzlük kararının etkileri", m. 132'de "hükümsüzlük kararının ek patente etkisi" düzenlenmiştir.

PatKHK m. 131 şu şekildedir:

"Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, kararın sonuçları geçmişe etkili doğar. Bu nedenle, patent veya patent başvurusuna, hukuki bakımdan bu Kanun Hükmünde Kararname ile sağlanan koruma, hükümsüzlük kapsamında doğmamış sayılır.

Patent sahibinin kötü niyetli olarak hareket etmesinden kaynaklanan, zararın giderilmesine ilişkin tazminat talepleri saklı kalmak üzere, hükümsüzlüğün geriye dönük etkisi, aşağıdaki durumları etkilemez:

a - Patentın hükümsüz sayılmasından önce, bir patente tecavüz sebebiyle verilen hukuken kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar;

b - Patentın hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce, yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler. Ancak, hal ve şartlara göre, haklı sebepler ve hakkaniyet düşüncesi ile sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi mümkündür.

Bir patentin hükümsüzlüğüne ilişkin kesinleşmiş karar herkese karşı hüküm doğurur."

Hükümsüzlük kararının iki ana önemli sonucu vardır:

- 1- Hükümsüzlük kararı geçmişe etkili olur.
- 2- Hükümsüzlük kararı herkese karşı hüküm doğurur

5.6.1. Hükümsüzlük Kararının Geçmişe Yönelik Etkileri

Patentin hükümsüzlüğüne yetkili mahkeme tarafından karar verildiğinde, bu kararın sonuçları geçmişe etkili doğacaktır. Bunun anlamı, patent belgesi hiç verilmemiş, patentin yol açtığı sonuçlar hiç doğmamış kabul edilecektir.

Koruma süresinin dolması, patent sahibinin hakkından vazgeçmesi, patent ücretlerinin yatırılmaması sebeplerinden biriyle patent hakkı sona erdiği takdirde bu sona ermenin geçmişe yönelik bir etkisi olmadığı halde hükümsüzlük kararı geçmişe

etkili olur. Patent veya patent başvurusuna hukuki açıdan PatKHK ile sağlanan koruma doğmamış sayılır.

PatKHK'nın gerekçesinde, patentin hükümsüzlüğünün geçmişe etkisinin, patent hakkı ile elde edilen haksız kazancın kaldırılmasına yönelik olarak düzenlendiği açıklanmıştır.

5.6.1.1. İstisnalar

Geriye etkili olma kuralının katı bir şekilde uygulanmasının hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurabileceği ve adil olmayabileceği düşüncesiyle PatKHK'da bazı istisnalara yer verilmiştir. Bu istisnalar gerçekleştiği takdirde hükümsüzlük kararı ileriye yönelik sonuç doğuracaktır²⁴³.

5.6.1.1.1. Kesinleşmiş ve Uygulanmış Kararlar

Kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar ifadesiyle hangi tür kararların hükmün kapsamına girdiği belirlenmelidir. Endüstriyel tasarımlar hukuku bakımından hakem kararları da bu kapsama girer. PatKHK m. 131/2'ye göre, patentin hükümsüz sayılmasından önce patente tecavüz sebebiyle hukuken kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar, patentin hükümsüzlüğü kararından etkilenmez.

Tekinalp'e göre, ilgili madde hükmünde kesinleşmiş kararlardan bahsedilmekle beraber tedbir kararları ve haciz gibi uygulamalar da bu kapsamdadır²⁴⁴.

Suluk'a göre daha önce uygulanmış tedbir kararları da hükümsüzlük kararından etkilenmeyecektir²⁴⁵.

Paslı, icra müdürlüğü tarafından verilmiş bir haciz kararının teknik anlamda kesinleşmesinden bahsedilemeyeceğini ve haczin esas olarak verilen yargı kararının uygulanması açısından önem arz etmesi sebebiyle bu hüküm çerçevesinde

²⁴³ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet*, s. 576; Paslı, *a.g.e.*, s. 191.

²⁴⁴ *A.e.*, s. 652.

²⁴⁵ Cahit Suluk, "Sınai Mülkiyet Haklarında Hükümsüzlük Kararlarının Etkisi", *FMHD*, Sayı 3, İstanbul, 2006, s. 71.

düşünmektedir. Yazar, bu görüş doğrultusunda ihtiyati tedbir kararlarının bu istisna kapsamında olmayacağını savunmaktadır²⁴⁶.

Fikrimizce, mahkeme tarafından hükmü ilan edilen tedbir kararları bu hüküm kapsamına girmekle beraber mahkeme kararı olmaksızın icra müdürü tarafından verilmiş ve uygulanmış bir haciz kararı bu kapsama girmemektedir. Zira, icra müdürlüğünün verdiği haciz kararı bir yetkili icra mahkemesine "şikayet" yolu ile taşınabilmekte, kararın uygulaması durdurulabilmektedir. Paslı'nın ifade ettiği gibi, haciz esas olarak yetkili mahkemenin verdiği kararın uygulamadaki yansımasıdır. Yetkili mahkeme yerine sadece icra müdürlüğünce alınmış ve uygulanmış kararların bu kapsama dahil olmaması gerektiği kanısındayız.

Örneğin X kişisi aleyhine, Y kişisi, patentine tecavüzde bulunduğu iddiası ile dava açmış ve bu davaya ilişkin yapılan yargılama sonucu X maddi ve manevi tazminata mahkum edilmiş ise, Y'nin patentinin hükümsüzlüğüne karar verildiği takdirde X kişisi aleyhine verilmiş bulunan karar geçersiz sayılmayacaktır²⁴⁷. Bir karar patentin hükümsüz olduğunu, diğer karar ise patent sahibinin patent hakkının tecavüze uğradığını belirtmektedir. Diğer bir ifadeyle, tecavüze uğrayan hak daha sonra ortadan kalkmaktadır²⁴⁸. Bu hususta, kesinleşmiş ve uygulanmış mahkeme kararları hükümsüzlük nedeniyle tartışmaya açılmak istenmemiştir²⁴⁹.

Bu konu ile ilgili bir diğer tartışma da kendisine karşı patentten doğan hakka tecavüz nedeniyle dava açılan kişinin patentin hükümsüzlüğünü dava sırasında def'i veya itiraz şeklinde savunma olarak ileri sürüp süremeyeceğidir.

Hirsch, Yargıtay'ın bu soruya olumlu cevap verdiğiinden bahsetmekle beraber, bu şekilde bir def'inin ileri sürülemediğini savunmaktadır. Yazara göre, patent sicilindeki kayıtlara geçersizlik ve sona ermeye ilişkin bir kayıt ekleninceye kadar patentin hüküm ve sonuçları üçüncü kişilere karşı devam etmektedir²⁵⁰.

²⁴⁶ Paslı, **a.g.e.**, s. 197.

²⁴⁷ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 576.

²⁴⁸ Paslı, **a.g.e.**, s. 192., Aynı Yönde Bkz. Şehirli "Aslında, tecavüz nedeniyle kendisine karşı dava açılan kişinin ileri sürebileceği savunmalar, 'patentin hükümsüzlüğüne ilişkin nedenler'le yakın bağlantı içindedir. Patent hükümsüzlüğünün kabul edilmesi, üçüncü kişinin fiilini 'tecavüz' olmaktan çıkarmaktadır. Zira, tecavüzün söz konusu olabilmesi, geçerli bir patentin varlığını zorunlu kılmaktadır." **a.g.e.**, s. 193.

²⁴⁹ Suluk, **a.g.e.**, s. 45.

²⁵⁰ Hirsch, **Fikri ve Sınai Haklar**, s. 118.

Şehirali ise, davalının kendisine karşı açılmış bir patent hakkına tecavüz davasında patentin hükümsüzlüğünü gerektiren hususları ileri sürebileceğini savunmaktadır. Yazara göre, hükümsüzlük yalnızca dava yoluyla ileri sürülebilmektedir, bu sebeple davalı bu konuya ilişkin davayı açmalı, patent hakkına tecavüzle ilgili davaya bakmakta olan mahkeme ise davalının bu davası sonuçlanıncaya kadar konuyu “bekletici mesele²⁵¹” olarak değerlendirmelidir²⁵².

Yargıtay’ın diğer bir sınaî hak olan endüstriyel tasarım hakkı ile ilgili verdiği 2004/449 E. 2005/1212 K. Sayı ve 15.02.2005 tarihli kararında da hükümsüzlük davasının bekletici mesele halinde değerlendirilmesine hükmedilmiştir²⁵³.

Fikrimizce de, Şehirali’nin ifade ettiği gibi patent hakkına tecavüz davası devam ederken, davalı davacıya karşı patentin hükümsüzlüğü davasını açabilmelidir. Zira patent aslen hükümsüz olduğu halde, patent hakkına tecavüz davasının yöneltildiği davacı, hükümsüz bir patente tecavüz etmiş sayılacak bu da medeni yargılama hukuku ile çelişecektir. Burada, patent hakkına tecavüz davasına bakmakta olan mahkeme, patentin hükümsüzlüğü davasının karara bağlanmasını beklemeli ve o davanın sonucunda patentin hükümsüz kılınıp kılınmadığı durumuna göre karar vermelidir.

5.6.1.1.2. Yapılmış ve Uygulanmış Sözleşmeler

Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler de hükümsüzlük kararından etkilenmez. Bu yolla, hükümsüzlüğü bilmeden

²⁵¹“ Bir mahkemede görülmekte olan bir davanın sonuçlandırılması için bir başka mahkemede görülecek veya görülmekte olan davanın sonucunun beklenmesine bekletici mesele denir.HUMK’ta bekletici meseleye ilişkin genel nitelikte bir düzenleme mevcut değildir. Bazı yasal düzenlemeler bekletici sorun yapmak zorunluluğunu getirmiş olabilir.” Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, a.g.e., s. 83.

²⁵² Şehirali, a.g.e., s. 195.

²⁵³ “Tescilli marka ve endüstriyel tasarım sahibi, bu tesciller hükümsüz kılınmadıkça marka ve tasarımı kullanabilir. Davalı taraf, davacı adına tescilli tasarımın hükümsüz olduğunu savunmuş, fakat süresinde karşı dava açmamıştır. Ancak dosya kapsamından, aynı mahkemenin 2002/501 esas sayılı dava dosyası ile, davacı adına tescilli tasarımın hükümsüz olduğu iddiasıyla dava açıldığı ve davanın henüz derdest olduğu anlaşılmaktadır. Davacı adına tescilli tasarımın hükümsüz olduğu iddiası işbu davada değil, tasarım sahibi hakkında açılan davada incelenecek olup, mahkemece, davacı tasarım sahibi hakkında açılan hükümsüzlük davasının sonucu beklenilerek, işbu davanın taraflarının iddia ve savunmalarının buna göre değerlendirilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, hükmün bu nedenle davacı yararına bozulması gerekmiştir....” Yargıtay 11. HD., 15.02.2005, 2004/449 E. – 2005/1212 K. , Güneş, **Uygulamada Sınaî Mülkiyet Ceza Hukuku**’ndan Naklen

sözleşmeyi uygulayan tarafların korunması amacıyla hükümsüzlüğünün geriye yürümezliği düzenlenmiştir²⁵⁴.

Devir, franchise, teminat sözleşmeleri bu konuyla ilgili başlıca sözleşmelerdendir. Ancak burada önemli husus, istisnanın uygulanabilmesi için sözleşmenin yapılmasının ötesinde uygulanmış da olmasıdır. Bundan kastedilen "tasarruf" işleminin gerçekleşmiş olması ve bunun sonucunda patentin fiilen kullanımına veya buna ilişkin hazırlıklara başlanmış olmasıdır. Örneğin bir patent lisansı sözleşmesinde, lisans sahibinin malı üretmiş ya da üretme sürecini başlatmış veya en azından buna ilişkin hazırlıklara başlamış olmalıdır. Aksi halde, tasarruf işlemi olsa dahi, bu anlamda somut bir uygulamanın yokluğunda hüküm kurulamaz²⁵⁵. Yine patentin hükümsüzlüğü bilinmeden taraflarca uygulamaya konmuş bir patent lisansı sözleşmesinde, lisans alan teknik bilgi olarak faydalandığı takdirde, bu durumda sözleşmenin know-how lisansı sözleşmesi olarak devam ettiğini ve bu süreçteki ifanın geçerli kalması gerektiği kabul edilmelidir²⁵⁶.

PatKHK m. 131/2'de sözleşmeleri uygulayan tarafın patent sahibine karşı patent sahibinin kötü niyetli hareket etmesi dolayısıyla doğan tazminat talepleri saklı tutulmuş, durum ve şartlara göre, hakkaniyet düşüncesi ve adaletin sağlanabilmesi amacıyla hükümsüzlüğüne karar verilen patentin sahibine yapılan ödemenin geri alınabilmesi mümkün kılınmıştır²⁵⁷.

5.6.2.Hükümsüzlük Kararının Herkese Karşı Hüküm Doğurması

PatKHK m. 131'in son bendinde belirtildiği üzere, patentin hükümsüzlüğüne dair mahkemece verilmiş ve kesinleşmiş karar, sadece taraflar açısından değil, herkes açısından hüküm doğurmaktadır.

Patentin hükümsüzlüğüne karar verildiğinde, aleyhinde hükümsüzlük kararı verilmiş kişi patente dair hakları bu karar sonrasında kullanamamaktadır. Ancak patentin diğer sona erme hallerinde ise PatKHK m. 133/2 gereği patent sona erme

²⁵⁴ Suluk, **a.g.e.**, s. 48.

²⁵⁵ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 576.

²⁵⁶ Saibe Oktay Özdemir, **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri Ve Rekabet Hukuku Düzenlenmelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması**, İstanbul, Beta, 2002, s. 108.

²⁵⁷ Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 577; Paslı, **a.g.e.**, s. 212. Aynı Yönde Bkz. Oktay-Özdemir "... uygun bir lisans bedeli ödenmesini kabul etmek gerekir...", **a.g.e.**, s. 108.

sebebinin gerçekleşmesinden itibaren patent toplumun malı sayılacağından buluş sahibi patentini kullanmaya devam edebilecektir²⁵⁸.

5.6.3. Hükümsüzlük Kararının Ek Patentlere Etkisi

Patentin hükümsüzlüğü kararının ek patentlere olan etkisi PatKHK m. 132'de *"Patentin hükümsüzlüğüne ilişkin karar, zorunlu olarak, ek patentlerin de hükümsüz olması sonucunu doğurmaz. Ancak, hükümsüzlük kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde, ek patentlerin bağımsız patentlere dönüştürülmesi için, başvuruda bulunulmazsa, patentin hükümsüzlüğü ek patentlerin de hükümsüz olması sonucunu doğurur"* şeklinde düzenlenmiştir.

Maddenin lafzından yapılabilecek çıkarımla hükümsüzlük kararının, kararı veren mahkeme tarafından patent sahibine tebliği düşünülmelidir. Tebliğin yapılmasından itibaren üç aylık süre zarfında patent sahibi TPE'ye başvurup ek patentlerin bağımsız patentlere dönüştürülmesini talep etmediği takdirde ek patentler kendiliğinden hükümsüz hale gelecektir.

5.7. PATENTİN KULLANILMAMASI SEBEBİYLE HÜKÜMSÜZLÜK DAVASI AÇILAMAMASI

Diğer bir sınai hak olan markalarda, markanın kullanma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi MarKHK m. 42/1-c'de hükümsüzlük sebebi olarak düzenlenmiştir²⁵⁹. Ancak patent hukukunda durum daha farklıdır.

PatKHK m. 96 gereğince, patent sahibi veya yetkili kıldığı kişi, patentle korunmakta olan buluşu, patentin verildiğine dair ilanla ilgili bültende yayınlanmasından itibaren üç yıl içinde kullanmak zorundadır.

PatKHK'nın ilgili maddesi emredici niteliktedir. Emredici hükümlere aykırılığın sonucu ise butlandır. Bu yönden bakıldığında teoride patenti kullanma yükümlülüğünü getirmeyen patent sahibi aleyhine de hükümsüzlük davası açılabileceği düşünülebilir.

²⁵⁸ Tekinalp, a.g.e., s. 572.

²⁵⁹ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Sami Karahan, **Marka Hukukunda Hükümsüzlük Davaları**, Konya, Mimoza, s. 127 vd.

Ancak teoride doğru olan bu mantığın, patent hukuku açısından geçerliliği mümkün değildir. Zira, PatKHK m. 129'da sayılan hükümsüzlük halleri tahdidi niteliktedir ve patentin kullanılmama sebebiyle hükümsüz kılınabileceğine ilgili maddede yer verilmemiştir. Ayrıca, patent hukukunda, kullanmama yükümlülüğüne aykırılığın bir sonucu olarak "zorunlu lisans" verilmesi kurumu düzenlenmiştir²⁶⁰.

PatKHK m. 99'dan m. 120'ye kadar düzenlenmiş olan zorunlu lisans kavramı, Genel itibariyle patent sahibi veya yetkili kıldığı kişilerin patent verilmiş, teknik anlamda yenilik getirmiş ve kullanılmasında fayda olan bir buluşu kullanmamaları durumunda ya da PatKHK'da öngörülen diğer hallerde (kamu menfaati veya bağımlı lisans) bu patenti kullanmak isteyen kişiye; patent sahibi veya yetkili kıldığı kişilerce mecburi olarak kullanma imkanı tanınması ve bu hakkın kısmi veya tamamen devredilmesi olarak ifade edilebilir²⁶¹.

Patent hukukunun ana hedefleri arasında buluş yapma faaliyetlerinin özendirilmesi, teknolojik ilerlemenin sağlanması ve kamu menfaatleri olduğuna göre patenti kullanmamanın yaptırımı anlamında hükümsüzlüğüne karar vermek çok ağır sonuçları olabilecek katı bir yaptırım olurdu²⁶².

5.8. İNCELEMESİZ PATENTİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

Çalışmamızın ilgili bölümünde daha önce de ifade ettiğimiz üzere patent verilebilirlik şartlarına dahi sahip olmayabilen ancak TPE tarafından bu şartların tespit edilememiş olduğu tüm buluşlara yönelik başvurulara bahşedilen incelemesiz patent sistemi Patent ve Faydalı Model Kanun Tasarısı'nda isabetli olarak kaldırılmıştır.

Hali hazırdaki PatKHK'da düzenlenmesi sebebiyle uygulamada incelemesiz patent sistemi uygulanmakta ve TPE tarafından verilmektedir. PatKHK'daki patentin hükümsüzlüğü ile ilgili düzenlemede de incelemeli patent ve incelemesiz patente yönelik hükümsüzlük ayrımı yapılmamıştır. Bundan dolayı, patentin hükümsüzlüğüne

²⁶⁰ Saraç, **Hükümsüzlük**, s. 123.

²⁶¹ Ali Necip Ortan, **Patent Lisans Sözleşmesi**, Ankara, 1979, s. 16; Arslan Kaya, "551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Getirilen zorunlu Lisans Sistemi", **İÜHF**, C.LV, Sayı:1-2, İstanbul, İÜ Basımevi, 1996, s. 338; Saadet Hande Özsoy, **Türk Hukukunda Patent Lisans Sözleşmesi**, Ankara, Turhan, 2011, s. 48 vd.

²⁶² Saraç, **Hükümsüzlük**, s. 123

ilişkin düzenlemeler, ortak hüküm niteliği taşıyıp incelemesiz patente de uygulanabilecekti²⁶³.

Ancak burada düşünülmesi gereken husus, incelemesiz sistemle verilmiş bir patent ile ilgili olarak hükümsüzlük davası açılması halinde, aynı anda patent sahibi veya üçüncü kişiler tarafından inceleme talebinde bulunulursa, eş zamanlı olarak mahkemece ve TPE tarafından patentın verilip verilmemesine dair iki farklı inceleme işlemi yürütülüyor olacaktır. Her iki işlemin sonucunun da farklı olması durumu da ayrı bir kaosa neden olacaktır. Bu açıdan bakıldığında incelemesiz patente karşı hükümsüzlük davası açılmaması gerektiği, onun yerine TPE'den inceleme talebinde bulunulması gerektiği düşünülebilir. Ancak incelemesiz de verilmiş olsa patent belgesi TPE tarafından verilmiştir ve hüküm ifade eder. Bu belgenin hükümsüz kılınmasına ancak bir mahkeme karar verebilir, bu sebeple incelemesiz patentın hükümsüzlüğü talebi mahkemeye yapılmalıdır. Böyle bir dava derdest halde iken başvuru sahibi veya üçüncü kişiler TPE'den inceleme talebinde buldukları takdirde Mahkeme inceleme sonucunu bekletici mesele yapabilir ve inceleme raporunun alınmasından sonra karar verebilir²⁶⁴.

Sonuç olarak, incelemesiz patentın hükümsüzlüğü farklı ihtimaller ve problemleri de beraberinde getirebilmekle beraber Yüksek Mahkemece²⁶⁵ ve uygulamada kabul edilmektedir.

5.9. EPO PATENTİNİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

Türkiye'nin 1 Kasım 2000 tarihinde üye olduğu EPC (Avrupa Patent Sözleşmesi) 'nin hükümlerine göre 1 Kasım 2000 tarihinden sonra EPO (Avrupa Patent Ofisi) 'ya başvurusu yapılan tüm araştırma ve inceleme işlemleri EPO tarafından gerçekleştirilir ve Türkiye'de verilmiş bir patent gibi hüküm doğurur²⁶⁶.

Bu hususun geçerli olabilmesi için, başvurunun EPO tarafından yayınlanmış olması, başvuru istemlerinin Türkçe tercümelerinin TPE'ye verilmiş olması ve bu istemlerin TPE tarafından Resmi Patent Bülteni'nde yayınlanmış olması gerekmektedir.

²⁶³ Yalçiner, **Patentin Hükümsüzlüğü**, s. 164.

²⁶⁴ A.e., s. 164-165; Saraç, **Hükümsüzlük**, s. 126.

²⁶⁵ Yargıtay 11. HD'nin 25.04.2002 tarihli 2002/81 E.- 2002/3895 K. Sayılı Kararı.

²⁶⁶ Yalçiner, **Patentin Hükümsüzlüğü**, s. 165.

Patent belgeleri bakımından da, patent verildiğinin EPO Bülteni'nde yayınlanmasından itibaren 3 ay içinde tarifname, istemler ve özetin Türkçe tercümesinin ve şekillerinin TPE'ye verilmesi ve verilen fasikülün TPE tarafından Resmi Patent Bülteni'nde yayınlanmış olması gerekmektedir. EPO tarafından verilen patentler ülkemizde TPE tarafından verilen patentler gibi hüküm ifade ettiğinden, bu patentler de ancak hükümsüzlük kararı sayesinde ortadan kaldırılabilecektir²⁶⁷.

EPO patentlerinin hükümsüzlüğü, itiraz ve dava olarak iki farklı yolla gerçekleştirilebilir²⁶⁸:

Patentin hükümsüzlüğüne yönelik itiraz ancak EPO'ya başvurarak gerçekleştirilebilir. Bunun içinse patentin verildiğinin EPO Bülteni'nde yayınlanmasından itibaren 9 ay içerisinde EPO huzurunda itiraz edilmesi gerekir. İtirazın sebepleri ilgili maddede patent verilebilirlik şartlarına aykırılık, yetersiz açıklama, yetersiz tarifname ve istemlerde başvuru kapsamını aşan değişiklikler yapılması şeklinde üç başlık olarak sayılmıştır²⁶⁹.

Dava şeklinde hükümsüzlük içinse Türkiye'de patentin hükümsüzlüğüne yönelik dava açılması gerekmektedir.

Burada önemli olan husus, EPO'ya yapılan itiraz kabul edildiği takdirde, ilgili patent verilen karar doğrultusunda kısmen ya da tamamen, verildiği tüm ülkelerde

²⁶⁷ Saraç, **Hükümsüzlük**, s. 127.

²⁶⁸ Ortan, **Avrupa Patent Sistemi**, C. 2, s. 194.

²⁶⁹ EPC m. 100 Şu Şekildedir : "Opposition may only be filed on the grounds that:(a) the subject-matter of the European patent is not patentable within the terms of Article 52 to 57. (b) the European patent does not disclose the invention in a manner sufficiently clear and complete for it to be carried out by a person skilled in the art; (c) the subject-matter of the European patent extends beyond the content of the application as filed, or, if the patent was granted on a divisional application or on a new application filed in accordance with Article 61, beyond the content of the earlier application as filed. "

Aynı maddenin Türkçesi;

" İtiraz sadece aşağıdaki sebeplere dayanılarak yapılabilir:

a) Avrupa patentinin konusu 52-57 nci maddelerin hükümleri çerçevesinde patentlenebilir nitelikte değilse,

b) Avrupa patentinde buluş, konusunda uzman bir kişi tarafından uygulanabilmesini sağlayacak nitelikte yeterince açık ve tam olarak açıklanmamışsa,

c) Avrupa patentinin konusu, yapılmış olan başvurunun kapsamı dışına çıkmışsa veya patent başvurusu bölünmüş bir başvuruya veya 61 inci maddeye uygun olarak yeni bir başvuruya dayanmaktaysa ve yapıldığı şekliyle önceki başvurunun kapsamı dışına çıkmışsa."

hükümsüz hale gelir. Ancak, Türkiye’de açılacak EPO patentinin hükümsüzlük davası kabul edilerek patent kısmen veya tamamen hükümsüz kılındığında, bu karar yalnızca Türkiye’de hüküm doğurur ve patent, verildiği diğer ülkelerde geçerliliğini korumaya devam eder, yani Türk Mahkemesi’nin kararı yalnızca Türkiye’deki tescil için devam edecek, diğer ülkelere etki etmeyecektir²⁷⁰.

5.10. FAYDALI MODELİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

Faydalı modelin hükümsüzlüğü PatKHK m. 165²⁷¹’te düzenlenmiştir.

²⁷⁰ Yalçiner, **Patentin Hükümsüzlüğü**, s. 166; Güneş, **Cezai Koruma**, s. 42.

²⁷¹ PatKHK m. 165’in tamamı şu şekildedir:

“Aşağıdaki hallerde faydalı model belgesinin hükümsüz sayılmasına yetkili mahkeme tarafından karar verilir:

- a - Faydalı model belgesi konusunun, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 154 üncü, 155 inci ve 156 ncı maddelerinde belirtilen, hükümlere aykırılığı ispat edilmişse;*
- b - Faydalı model belgesi konusu buluşun, buluş konusunun ilgili olduğu teknik alandaki bir uzmanın onu uygulamaya koyabilmesini mümkün kılacak yeterlikte, açık ve tam olarak tanımlanmadığı ispat edilmişse;*
- c - Faydalı model belgesi konusunun, faydalı model belgesi verilmesi için yapılmış olan başvurunun kapsamı dışına çıktığı veya faydalı model belgesi 45 inci maddeye göre ayrılmış olan bir başvuruya veya 12 nci maddeye göre yapılan başvuruya dayandığı ve onların kapsamlarını aştığı ispat edilmişse;*
- d - Faydalı model belgesi sahibinin, 157 nci maddeye göre faydalı model belgesi isteme hakkına sahip bulunmadığı ispat edilmişse.*

Faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü, zarar gören üçüncü kişiler veya Cumhuriyet Savcılığı vasıtasıyla ilgili resmi makamlar veya bu maddenin birinci fıkrasının (d) bendine göre, faydalı model belgesi isteme hakkına sahip kişiler tarafından talep edilebilir.

Faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü, koruma süresinin devamınca talep edilebilir.

Faydalı model belgesi sahibinin, 157 nci maddeye göre faydalı model belgesi isteme hakkına sahip bulunmadığı ihakkındaki iddia, ancak buluşu yapan veya halefleri tarafından ileri sürülebilir. Bu durumda, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 12 nci maddesi hükmü uygulanır.

Hükümsüzlük nedenleri faydalı model belgesinin sadece bir bölümüne ilişkin bulunuyorsa, sadece o bölümü etkileyen istem veya istemlerin iptali suretiyle, kısmi hükümsüzlüğe karar verilir. Bir istemin kısmen hükümsüzlüğüne karar verilemez.

Kısmi hükümsüzlük sonucu, faydalı model belgesinin iptal edilmeyen istem veya istemleri, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci ila 7 nci maddesi hükümlerine uygun olması halinde, faydalı model belgesi, bu istem veya istemler için geçerli kalır.

Faydalı modelin hükümsüzlüğü davası aynen patentin hükümsüzlüğünde olduğu gibi zarar gören üçüncü kişiler, Cumhuriyet Savcılığı vasıtasıyla ilgili resmi makamlar veya faydalı model belgesi isteme hakkına sahip olan kişiler tarafından açılabilmektedir.

Patentin hükümsüzlüğü ile ilgili hususların, faydalı modelin hükümsüzlüğüne de kıyas yoluyla uygulanabilecektir. Ancak patentin hükümsüzlüğü ile arasında bazı temel farklılıklar bulunmaktadır.

PatKHK m. 165/3'te ifade edildiği gibi faydalı modelin hükümsüzlüğü, patentin hükümsüzlüğündeki durumdan farklı olarak yalnızca koruma süresinin devamında talep edilebilir. Patentin hükümsüzlüğü davası ise, patent hakkının sona ermesinden itibaren 5 yıl içinde açılabilmekteydi.

Fikrimizce, ilgili madde hükmünde de belirtildiği gibi faydalı model hakkının sona ermesinden sonra hükümsüzlük davası açılmaması, faydalı modelin patent kadar kuvvetli bir hak olmayışından ve dolayısıyla toplumu patent kadar etkilememesinden kaynaklanmaktadır. Zira, patent hakkı sona erdikten sonra dahi, toplumun menfaatleri gereği patent hükümsüz sayılarak en başından itibaren geçersiz, hiç var olmamış bir duruma gelmekteydi. Ancak faydalı modelde tekniğin bilinen durumunu aşma gibi bir kıstas var olmadığından, toplum açısından doğurduğu hükümler ve önemi patent kadar etkili olamamaktadır. Bu sebeple, kanımızca da faydalı model hakkının sona ermesinden sonra hükümsüzlük davası açılmamasına yönelik uygulama yerindedir.

Faydalı modelin hükümsüzlüğü hakkında diğer bir önemli husus da PatKHK m. 165'in Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilen fıkrasıyla ilgilidir:

Zarar gören üçüncü kişiler ve resmi makamların patentin hükümsüzlüğünü talep edebilmeleri için patent belgesinin bültende yayınlanmasından sonra itiraz etmiş olma gerekliliği olmamasına rağmen, faydalı modeller için PatKHK m. 165'te böyle bir düzenleme bulunmaktaydı. Zarar gören üçüncü kişiler ve resmi makamların faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünü talep edebilmeleri için faydalı model belgesinin

Üçüncü kişilerin gerekçeli itirazlarının başvuru sahibi tarafından dikkate alınmaksızın faydalı model belgesinin verilmesi ve yapılan itirazla illiyeti nedeniyle, mahkeme tarafından bu maddeye göre faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, itirazda bulunmuş olan zarar gören üçüncü kişilerin, hükümsüzlüğüne karar verilen faydalı model belgesi sahibinden tazminat talep etme hakkı doğar."

resmi bültende yayın sonrası itiraz yapmış olmaları şartı “zarar gören üçüncü kişilerin ve ilgili resmi makamların faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünü talep edebilmeleri için 161. Maddeye göre itiraz yapmış olmaları şarttır. “ şeklinde düzenlenmişti.

Ancak, Bursa 1. Asliye Ticaret Mahkemesi, ilgili hükmün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'nde dava açmış ve bahse konu fıkra, Anayasa Mahkemesi'nin 2001/1 E- 2004/36 K. Nolu, 23.03.2004 tarihli kararı iptal edilmiştir. İlgili karar 21.04.2004 tarih ve 25440 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Böylece, faydalı model belgesinin yayınına itiraz etmeyen kişilerin de hükümsüzlük dava yolu açılmıştır^{272, 273}.

²⁷² Anayasa Mahkemesi'nin ilgili kararı için;

“8.6.1995 günlü, 4113 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılan 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 165. maddesinin itiraz konusu üçüncü fıkrasına göre, faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmesi istemiyle zarar gören üçüncü kişiler ile ilgili resmi makamlar tarafından dava açılabilmesi için, faydalı model belgesi başvurusunun ilgili Bültende ilan edilmesinden itibaren, 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 161. maddesi uyarınca üç ay içerisinde Patent Enstitüsü'ne idari itirazda bulunulmuş olma koşulu aranarak, dava açma hakkı sınırlandırılmıştır.

Anayasa'nın 36. maddesinde, "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir" denilerek dava açma hakkına yer verilmiştir. Ancak bu madde, Anayasa'nın 91. maddesi ile sıkıyönetim ve olağanüstü haller dışında kanun hükmünde kararnamele düzenleme yapılamayacağı belirtilen ikinci kısmının ikinci bölümünde yer aldığından dava açma hakkını ilgilendiren düzenlemenin kanun hükmünde kararnamelerle yapılması olanaklı değildir.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural, Anayasa'nın 91. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Konunun başvuru kararında dayanan diğer Anayasa kuralları yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.

Sonuç:

24.6.1995 günlü, 551 sayılı "Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin 165. maddesinin üçüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 23.3.2004 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi."

²⁷³ Yargıtay 11. HD'nin ilgili konuya atıfta bulunduğu 2004/4735 E. – 2005/1347 K., 17.02.2005 tarihli kararı bulunmaktadır:

"...Asıl dava, haksız rekabetin önlenmesi ile maddi tazminat; birleşen dava ise asıl dava davacısı G. Şirketi adına TPE nezdinde kayıtlı faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü istemlerine ilişkindir.

Birleşen davadaki istemler yönünden mahkemece, birleşen dosya-davacısının 551 Sayılı KHK'nın 165. Maddesi uyarınca hükümsüzlüğü talep etme hakkı bulunmadığı gerekçesi ile birleşen davanın reddine karar verilmiştir. Anılan maddenin üçüncü fıkrasında, zarar gören üçüncü kişinin ve ilgili resmi makamların faydalı model belgesinin hükümsüzlüğünü talep

Patentlerde olduğu gibi, faydalı modelin hükümsüzlüğü talebi faydalı modelin bazı istemleri için yapılabilir. Bu talep sonucu patentlerde olduğu gibi kısmi hükümsüzlük gerçekleştirilebilir. Ancak bir istemin kısmen hükümsüzlüğü talep edilememektedir, edilse dahi bir istemin kısmi hükümsüzlüğüne karar verilemez²⁷⁴.

Faydalı model belgesinin hükümsüzlüğü davasında, davacı tarafın talebi üzerine davanın açıldığının Türk Patent Enstitüsü Resmi Patent Siciline işlenmesi ve Resmi Patent Bülteninde ilan edilmesi durumunda, ilgili dava sonuçlanıncaya kadar faydalı model belgesinden doğan haklarını üçüncü kişilere karşı ileri sürememektedir. Aynı maddede faydalı model belgesi sahibi zarara uğradığı takdirde, bu zararın tazmini ile ilgili hükümler saklı tutulmuştur²⁷⁵.

edebilmeleri için 161. Maddeye göre itiraz yapmış olmaları şartı öngörülmüştür. Buna göre faydalı model belgesinin hükümsüzlüğüne karar verilmesi istemi ile zarar gören üçüncü kişiler ile ilgili resmi makamlar tarafından dava açılabilmesi için, faydalı model belgesi başvurusunun ilgili bültende ilan edilmesinden itibaren, Kararnamenin 161. Maddesi uyarınca üç ay içerisinde Patent Enstitüsü'ne idari itirazda bulunulmuş olma koşulu aranarak dava açma hakkı sınırlandırılmıştır. Ancak, dava açma hakkını sınırlandıran bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesi ile 13.04.2004 tarihinde 2001/1 E. – 2004/36 K. Sayılı karar ile Anayasa Mahkemesi tarafından iptaline karar verilerek; iptal kararı 24.04.2004 tarihli ve 25440 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Anayasa'nın 153/son maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi kararları yasama, yürütme ve yargı organlarını idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar. Bu itibarla, mahkemece, birleşen dava yönünden uyuşmazlığın esasına girilmeden iptal edilen hükme dayalı olarak dava hakkı bulunmadığı gerekçesi ile verilen red kararının hukuki dayanağı ortadan kalkmış olduğundan birleşen davanın esasına girilerek gerekli incelemenin yapılmasına ve sonucuna göre birleşen dava ve asıl davadaki istemlerin değerlendirilmesi gerektiğinden, kararın davalı birleşen dava-davacısı yararına bozulması gerekmiştir."

²⁷⁴ Yalçınar, **Patentin Hükümsüzlüğü**, s. 161.

²⁷⁵ A.e., s. 161.

SONUÇ

Çalışmamızın bütünü dikkate alındığında görülmektedir ki, patentin hükümsüzlüğü, patent hakkının sona erme yollarından biri olup, "istisnai" bir yol olarak kabul edilebilir. Zira "patent süresinin dolması", "patent hakkından vazgeçilmesi" ve "yıllık ücretlerin ödenmemesi" sebepleriyle patent hakkının sona ermesi için yetkili ve görevli bir mahkeme kararı aranmaz. Patent, TPE tarafından patent sicilinden terkin edilir. Patent hükümsüzlüğüne ise ancak bir dava sonucu yetkili ve görevli bir mahkeme hükmeder. Patent hükümsüzlüğü yetkili mahkeme huzurunda dava yolu ile talep edilirken ayrıca sicilden terkin talebi edilmese dahi, mahkeme re'sen bunu gözetmeli ve hükümsüzlük kararı ile birlikte patentin sicilden terkinine de karar vermelidir. Yine, terkin kararı mahkemece re'sen Türk Patent Enstitüsü'ne gönderilmeli ve patentin sicilden tamamen terkinini sağlanmalıdır.

Patent sicilden terkin edildiğinde, patent üzerindeki haklar hiç doğmamışçasına geriye etkili olarak hüküm doğurur. Patent hakkının diğer sona erme sebeplerinde ise geriye etkili olarak hüküm doğmaz. Patent sicilden terkin edildiği andan itibaren geçersiz olacaktır. Ancak, patentin hükümsüzlüğünün de geriye etkili olmasının da "kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar" ve "yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler" olmak üzere iki istisnası vardır. Burada amaç, patent ile ilgili hukuki tasarruflarda bulunan iyi niyetli üçüncü kişilerin korunmasıdır. Ancak bunun için de yapılmış sözleşmelere ve verilmiş kararlara ayrıca "uygulanmış olma" şartı getirilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

- Aksu, Mustafa : **Bigisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Hukukunda Korunması**, İstanbul, Beta, 2006.
- Adelman, Martin J./
Rader, Randall R./
Thomas, John R./
Wagner, Harold C./ : **Cases And Materials On Patent Law**, Washington DC, Thomson West, 2003.
- Alangoya, Yavuz/ : **Medeni Usul Hukuku Esasları**, İstanbul, Alkım, 2005.
Yıldırım M. Kamil/
Deren Yıldırım, Nevhis
- Aslan, İ. Yılmaz : **Rekabet Hukuku**, Ankara, Ekin, 2005.
- Aydın, Hüseyin : **Sınai Mülkiyet Hakları Aleyhine İşlenen Suçlar**, Ankara, Yetkin, 2003
- Ayiter, Nuşin : **Hukukta Fikir ve San'at Ürünleri**, Ankara, Sevinç, 1972.
- Ayiter, Nuşin : **İhtira Hukuku**, Ankara, Sevinç, 1968.
- Bently, Lionel/
Sherman, Brad : **Intellectual Property Law**, Oxford, Oxford Press, 2004.
- Beşiroğlu, Akın : **Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar**, İstanbul, Beta, 2004.

- Busse, York : "Avrupa Patent Organizasyonu Genel Bir Bakış", **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1992.
- Camcı, Ömer : **Haksız Rekabet Davaları 2**, İstanbul, Ufuk, 2002.
- Camcı, Ömer : **Marka, Patent, Tasarım ve Haksız Rekabet Davaları**, İstanbul, Kazancı Kitap Ticaret, 1998.
- Canbolat, Talat : **İşçi Buluşları**, İstanbul, Beta, 2007.
- Cornish, William R. : **Intellectual Property: Patents, Copyright, Trademark And Allied Rights**, London, Sweet&Maxwell, 1999.
- Çalışkan, Yusuf : **WIPO Tahkimi ve Dünya Ticaret Örgütü**, İstanbul, Değişim, 2008.
- Deren-Yıldırım, Nevhis : **Haksız Rekabet Hukuku İle Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukukunda İhtiyati Tedbirler**, İstanbul, Alkım, 2002.
- Devlet Planlama Teşkilatı : **Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013**, Ankara, 2007.
- Dinwoodie, Graeme B/
Hennessey, William O./
Perlmutter, Shira : **International And Comparative Patent Law**, Chicago, LexisNexis, 2002.
- Erdem, B. Bahadır : **Patent Hakkının Korunması ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk**, İstanbul, Beta, 2002.
- Erman, Hasan : **Medeni Hukuk Dersleri**, İstanbul, Der, 2007.

- Güneş, İlhami : **Uygulamada Sınai Mülkiyet Hakları Ve Cezai Koruma**, İzmir, 2007.
- Güneş, İlhami : "Patent Hakkının Hükümsüzlüğü Üzerine Düşünceler", **FMHD**, İstanbul, 2006.
- Hirsch, Ernst : **Fikri ve Sınai Haklar**, Ankara, Ar Basımevi, 1948.
- Hirsch, Ernst : **Hukuki Bakımdan Fikri Say**, İstanbul, Kenan, 1942.
- Jacob Robin/
Alexander, Daniel/
Lane, Lindsay : **A Guidebook To Intellectual Property**, London, Sweet&Maxwell, 2004.
- Karahan, Sam : **Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları**, Ankara, Seçkin, 2007,
Suluk/Cahit/
Saraç, Tahir/
Nal, Temel
- Kaya, Arslan : **Marka Hukuku**, İstanbul, Beta, 2006.
- Kaya, Arslan : "Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar", **İÜHFİM**, **Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl'a Armağan Sayısı**, İstanbul, 1997.
- Kayhan, Fahrettin : "Türk Patent Enstitüsü'nün Marka Hakkının Tescili Süresinde Aldığı Kararların İptali Davası", **Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi**, Ankara, 2003.
- Keskin, Serap : **Fikri (Düşünsel) Mülkiyet Haklarında Patent ve Markanın Ceza Normları İle Korunması**, Ankara, Seçkin, 2003.

- Kılıçoğlu, Ahmet M. : **Fikri Haklarla Karşılaştırmalı Sınai Haklar**, Ankara, Turhan, 2006.
- Miller, Arthur/
Davis, Michael : **Intellectual Property: Patents, Trademarks And Copyright In A Nutshell**, St Paul, West Group, 2000.
- Noyan, Erdal : **Patent Hukuku**, Ankara, Adalet, 2009.
- Oğuzman, Kemal : **Medeni Hukuk Dersleri**, İstanbul, Filiz, 1994.
- Oğuzman, Kemal/
Seliçi, Özer : **Eşya Hukuku**, İstanbul, Filiz, 2001.
- Odman, Ayşe : **Fikri Mülkiyet Hukuku İle Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü**, Ankara Seçkin, 2002.
- Oktay-Özdemir, Saibe : **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması**, İstanbul, Beta, 2002.
- Ortan, Ali Necip : **Avrupa Patent Sistemi**, Ankara, Adalet, 1991.
- Ortan, Ali Necip : "Avrupa Patent Sistemi ve Türk Patent Hukuku", **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1992.
- Ortan, Ali Necip : **İşçi Buluşları Hukuku**, İzmir, DEÜ Yayınları, 1987.
- Ortan, Ali Necip : **Patent Lisans Sözleşmesi**, Ankara, 1979.
- Özcan, Mehmet : **Avrupa Birliğinde Fikri ve Sınai Haklar**, Ankara, 1999.

- Özsoy, Saadet Hande : **Türk Hukukunda Patent Lisansı Sözleşmesi**, Ankara, Turhan, 2011.
- Öztürk, Özgür : **Türk Hukukunda Patent Verilebilirlik Şartları**, Ankara, Arıkan, 2008.
- Paslı, Ali : "Fikri Mülkiyet Hukukunda Hükümsüzlüğün Sonuçları", **FMHD**, Sayı 3, İstanbul, 2006.
- Phillips, Jeremy/
Firth, Alison : **Introduction to Intellectual Property Law**, Londra, Butterworths, 2001
- Poltorak L. Alexander/
Paul J. Lerner : **Essentials Of Intellectual Property**, New York, Wiley&Sons, 2002
- Pressman, David : **Patent It Yourself**, San Francisco, Nolo, 2008.
- Saraç, Tahir : **Patenten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması**, Ankara, Seçkin, 2003.
- Saraç, Tahir : "Patent Hukukunda Hükümsüzlük Davaları", **1. İstanbul Fikri Mülkiyet Sempozyumu**, İTİCU Yayınları, 2005.
- Saraç, Tahir : Sınai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı Açısından 'Tekniğin Bilinen Durumu' Kavramı ve Kapsamı", **BATİDER**, C.XXII, Sayı 2, Ankara, 2003.
- Schechter, Roger E./
Thomas, John R : **Principles Of Patent Law**, New York, Thomson West. 2004.
- Suluk, Cahit : "Sınai Mülkiyet Haklarında Hükümsüzlük Kararlarının Etkisi", **FMHD**, İstanbul, 2006.
- Şehirli, Feyzan Hayal : **Patent Hakkının Korunması**, Ankara, Turhan, 1998.

- Tekinalp, Ünal : **Fikri Mülkiyet Hukuku**, İstanbul, Arıkan, 2005.
- Tekinalp, Ünal : "Yeni Patent Hukukunda Buluş Sahibi İlkesi ve Gasp Davasına İlişkin Bazı Sorunlar", **İÜFHM Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl'a Armağan Sayısı**, İstanbul, 1997.
- Türk Dil Kurumu : **Türkçe Sözlük**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1998.
- Yalçiner, Uğur G. : "Patent ve Faydalı Model Belgelerinin Hükümsüzlüğü ve Tecavüz Halleri", **Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Kültürü 1. Ulusal Sempozyumu**, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2005.
- Yalçiner, Uğur G. : "Türkiye'de Patent Sistemi ve Yönetiminin Bugünü Ve Yarını", **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonu Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1992.
- Yarsuvat, Duygun : **Türk Hukukunda Eser Sahibi Ve Hakları**, İstanbul, Güryay, 1984.
- Yasaman, Hamdi : **Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku**, İstanbul, Vedat, 2006.
- Yosmaoğlu, Nevzat : **Dünyada ve Türkiye'de Patentler Know How'lar Markalar**, Ankara, Mis Matbaası, 1978.
- Yüksel Bozkurt, A. Ebru : **Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) Tahkim Sistemi**, Ankara, Adalet, 2010.
- Yurtsever, Şaziye : **Patentin Hukuki ve Ceza, Koruması İle İlgili Mevzuat**, Ankara, Adalet, 2005.

Zilliođlu, Osman/
İyidoğan, Saadet/
Ulusoy, Veysel

**: Patentlerin Türk İmalat Sanayinde Teknolojik
Gelişme Ve Büyümeye Etkisi,**

www.epo.org

www.wipo.int

www.tpe.gov.tr